

Hubai Gruber Miklós

ALTATÓDAL

**Magyar Rádió és Xénia Könyvkiadó
2005.**

TARTALOM

PROFESSZOR
ANYAJEGY
BIRSALMASAJT
CSIBI
FEHÉR CSOKOLÁDÉ
MINT A KÚTNAK VIZE
NAGYMAMA
TANYAKÚT
MÁSZÓVAS
TESTVÉREK
A HINTA
AZ IDEGENVEZETŐ
KÖNYVTÁRAVATÓ
FÜSKE
KÓRHÁZBAN
SZOLGÁLATBAN
A KOLDUS
PIRI MAMA
HAJNALKA
EGY-EGY CSOKOR VÖRÖS RÓZSA
BETLEHEM
ADVENT
ALTATÓDAL

Cs. Varga István: Ceruzavázlat
a novellaíró Hubai Gruber Miklósról

PROFESSZOR

Zöldre váltott a lámpa – milyen gyorsan zöldre vált mostanában –, szabaddá kellett tennie neki is az utat az autók előtt. Rosszkedvűen vette hóna alá a lapköteget – egyetlen darabot sem adott el belőle egész délután –, s érzéketlen bal lábát a másik után vonszolva feltornázta magát a járdára. Nehezeire esett, elfáradt már. Reggel óta vigyázza a pirosnál várakozókat: megkönyörülnek-e rajta, vesznek-e tőle újságot.

Adnak-e alamizsnát...

Fölnézett. Negyed négyet mutatott a kereszteződés nagy órája az oszlop tetején: két-három ciklust várhat még ki, nem többet. Ha nem megy le időben, kitűrják a helyéről, még mielőtt két szót is szólhatna. Testi ereje már rég a múlté, s különösen, hogy lemerevedett a lába, nem tudná megvédeni – nemhogy a vackát, még önmagát sem.

Professzor fázott. Nagyon fázott. Alig voltak még az őszen, amikor kapta ezt a kabátot, bélésnélkülit, viseletest, erősen kopottat. Egy alapítvány osztogatott a Nagyvárad téren, de oly kevés volt az a holmi ott a nagy teherautó tetején, és oly sokan voltak ők idelenn a földön – neki csak ez jutott. De még ennek is örülnie kellett, mert sokan voltak közöttük, akik még ennyit sem kaptak.

Jó volt ez, amíg meg nem csípte az első fagy, de rögtön azt követően olyan hideg lepte el a Kárpát-medencét, hogy a világ összes kabátja és takarója is kevés lett volna az aluljáró tönkre pusztult kövezetén. Ki- s bejárt most is rajta a fázós decemberi szél, nem volt mi ellenálljon neki, akár a legcsekélyebb mértékben is.

Legalább, ha ebédelt volna rendesen – ma azonban ez is elmaradt.

Mint oly sokszor már az utóbbi napokban.

A fiatal, barna kabátos nő jött vele szemben. Vagy három napja tűnt föl neki először, itt dolgozhat valahol a környéken.

Aranyos asszonyka, tegnap még lapot is vett tőle.

Keziticsókolommal köszönt neki, s a fejével is bólintott hozzá.

Kalapot nem emelt. Nem volt neki.

Öt lámpaváltást várt még ki aztán mégis. Úgy lépett mindegyiknél a kocsik közé, hogy most... most egész biztosan akad vevője... Végül aztán csak az utolsónál adott el a lapokból, igaz, akkor hármát is egyszerre. Egy kocsiban ültek a kuncsaftok, s mind a hárman kértek tőle. Fiatalok voltak, ünneplőbe öltözöttek, még borraivalót is adtak, majd' egyszer annyit, mint amibe maga az újság került. Professzor úgy nézett utánuk, mint valami földön túli csodára. Hangos szóval kívánt nekik – még ha nem is hallották – jó egészséget és boldogságot, miközben úgy kellett félreugrania, nehogy elgázolja a terepjáró, amely közvetlenül mögöttük követte őket. Fekete volt és hatalmas; fiatal, vékony dongájú fiú vezette, jobbján egy fruskával. Jót nevettek a sánta hajléktalanon, ahogy esetlen mozdulattal igyekszik kitérni az ütközés elől, a fiú tán még gázt is adott, hogy jobban megijessze az öreget.

Professzor – ujjai közt erősen szorítva a bankjegyet – a kerítés oszlopa felé indult. Betonból készült az derékmagasságig, jókora párkánnyal, amelyre dolgait lepakolni, nyáridőben meg még kényelmesen elüldögelni is lehetett. Professzor napközben itt tartotta szegényes motyóját: egy műanyag füles zsákot, benne minden vagyonával. Nem sok minden volt az: egy törülkö-

zőféle, egy fogahagyott kiséfű, meg – külön rakva egy borítékban – az iratai. Személyi igazolvány, egy réges-régi buszbérlet, meg egy még annál is korábbi fénykép. Egy családi fénykép, feleséggel és két kicsi lánykával. Gyűröttes, szakadozott, ki tudja már, mikori. Az is lehet, nem is ezen a világon készítették...

Professzor a zsebébe nyúlt. Kivette csomóra kötözött zsebkendőjét, belerakta módszeresen a bankjegyet, s hogy a zsák mélyére süllyesztette az újság el nem adott példányait, hóna alá vette azt, s elindult az aluljáró irányába. Kezét benne tartotta a zsebében. Részint, hogy vigyázza a pénzét, amit a fiataloktól kapott, meg azért is persze, mert kemény hideg járta, s elkélt ellene ujjainak a védelem.

Ment Professzor, ment csak, egykedvűen ment a járdán, rá se' igen nézett a kirakatokra. Nem neki találták ki a sok-sok díszes holmit, amit az üveglakon túl a közeledő ünnepre raktak ki a kereskedők: hol is volna neki annyi pénze, hát inkább nem is fájdtja fölöslegesen a szívét. Meg aztán az sincs, akinek vásárolna, még ha lenne is rá pénze. A fiatalok jutottak megint az öregember eszébe, meg hogy lám, akadnak még jólelkűek is ebben az embertelen világban, még ha ritkán mutatkoznak is, mint a fehér holló.

És Professzornak eszébe sem jutott, hogy hátra nézzon.

Így fogalma sem volt róla, hogy követik.

Hogy egész' a kereszteződéstől követik a lépteit...

* * *

Nem késett. Semmit nem késett. Apacs, a szomszédja már hazatért, s őrizte az őrizendőket. Három esztendőnél is több már, hogy ideköltöztek, csaknem egy időben, hát segítik egymást, amivel lehet. Nem erős ez a kapocs kettejük közt, csak épp amit a jószomszédi viszony diktál és el is vár tőlük. Egy-egy korty az üvegből, egy újságkivágás, vagy ha más nincs kéznél, egy „Hozott Isten” legalább.

S ki tudja, nem ez-e a legjobban eső.

Mert szívből jövőnek hangzik, őszintének.

Az egykori telefonfülke legalján – ki tudja, mikor leszerelték már a készüléket – zsineggel összekötözve várták Professzort az éjszakai nyugalom kellékei. Egy valamikori lomtalanításkor megmenekített koszos paplan, egy ronggyá szakadt lópokróc meg egy szivacsdarab volt itt egybe gyűjtve, belegyűrve egy hatalmas hullámpapír dobozba. Néhány kincset érő szigetelőlapon egészítette ki mindezt: alig pár napja kunyerálta egy építkezésen. Felújítják az Egyetem épületét nem messzire az útkereszteződéstől, ahol napjait töltve a hajléktalanok lapját árulja. Egészen a főépítésvezetőhöz el kellett mennie, de az aztán megkönyörült rajta, s adott neki néhány darabot, amire ha ráteríti előbb a vastag hullámpapírt, arra meg a pokrócot, egész barátságossá, már-már meleggé teszi a derékaljat. Nagy kincs az ilyesmi a fedél nélküliek világában, meg is kell becsülni, így hát legaljára kerül minden egyes beágyazáskor a nagy papírdoboznak.

Utóbbi egy hűtőszekrény csomagolóanyaga lehetett új korában, de létezésének igazi értelmet mégiscsak az adott tán, hogy földre terítve megvédje a rá vackolót a kockakő hidegétől. Áldotta is Professzor a kitalálóját, hogy ily vastagra tervezte, s rendelte meg a papírányag gyártójától. Áldotta egyszersmind a háziakat is, akik kidobták vásárlás után a hatalmas papírdobozt, hogy imígyen könnyítsenek a lakás zsúfoltságán, miközben nem is sejtették, hogy leginkább enyhítenek általa egy hajléktalan nyomorán, ami különösen télvíz idején lehet

mostoha az aluljáró oldalfalának legtövében. Amit zimankó, léghuzat s a járókelők közönye tehet csak – és tesz is – igazán kíméletlenné.

Professzor elszopogatta – nyelvével hol fogatlan ínyéhez, hol pedig a szájpaplásához szorítva – a reggelről megmaradt kiflidarabot, de inni hozzá már nem ivott semmit sem. Inkább szomjan fekszik le, s próbál meg mihamarább elaludni, mintsem hogy a kelleténél hamarabb szólítsa talpra a veséje, ami rendetlenkedni kezdett mostanában. Jó éjszakát kívánt hát Apacs-nak, lazított valamelyest a derékszíján, kioldotta bakancsának cipőpertli gyanánt befűzött zsinégjét, s magára húzta a paplant. Bélés nélküli kabátjával – amiből előzetesen kibújt már – betakargatta még magát, ahogy az csak lehetséges volt, s lefeküdt. Azt nem hitte, hogy el is alszik rögvest, arra azért még korai volt az idő, de így legalább gondolataiba mélyedhetett, s talán nem is fázik majd annyira – kiváltképp, ha nem is gondol rá.

Sokan jártak azokban a percekben az aluljáró forgatagában. Ki munkájából hazafelé, ki pedig egy újabb ajándékot még megvásárolni indult hirtelen jött ötletétől vezérelve. Mások találkára igyekeztek: színházba, presszóba vagy csak egy ócska lebujba, titkosan amit megbeszéltek egymással – de közöttük csak egyetlen valaki volt, aki Professzor útját követve vetődött a városnak ebbe a részébe. Nem errefelé lakott, még csak nem is errefelé dolgozott, egy évnél is több már, hogy a környéken járt. Hirtelen nem is tudta, melyik irányba induljon, hogy a leg-hamarabb hazaérjen.

Nem telt belé azonban egyetlen perc, ő is tovasietett. El is tűnt aztán, mint egy ki sem mondott gondolat, elnyelte a nagy tömeg, hamarabb, mint hihetné az ember. A majd' kétmilliós főváros forgataga volt csak rá a tanú, hogy itt járt ezen a késő-délutánon, s lett egyben cinkosa is, estébe hajló kirándulásának titkát ki garantáltan megőrzi – ha kell, akár a sírig.

* * *

Professzor szinte mozdulatlanul feküdt. Rászorította magát, amióta megkapta a szigetelő-lapokat, hogy hanyatt feküdjék, s ne is forgolódják alvás közben. Nem akarta, hogy idő előtt tönkre morzsálódjanak a lapok: hosszú a tél, s még a felénél sem járunk. Feje alá rakta párna gyanánt a szivacsdarabkát, s gondolataiba mélyedt.

Nyár végén töltötte be a hatvanhármát – ki gondolta volna egykoron, hogy mostanra – mostanra?!, hisz lassan tíz éve már, hogy itt van – az utcára kerül! Mérnöki diplomával a kezében! Csak hát úgy tönkrement az ő élete, ahogy azt csak tönkretenni lehetett. Későn nősült, benne volt már a korban, hogy elvette a gyár jogtanácsosának a lányát. Kommendáltak volna neki egy vénlányt is a szomszéd faluból, de Évike fiatalabb is volt, csinosabb, kíváncsiabb is, hát mellette döntött. Nem is volt ott baj eleinte, ellenére a tizenéves korkülönbségnek, de akkoriban volt fölbomlóban a szovjet export, új piacok után kellett nézni. Aztán meg, hogy sikerült átnyergelniük, a minőségre is nagyobb gondot kellett fordítaniuk. Ő már akkor igazgatója volt a gyárnak, s gyakorta megesett, hogy benn volt már a fizikaiak műszakjának kezdetekor, és benn érte az este tíz is még. Akkor kapott csak észbe, amikor felesége megszökött a főmérnökkel, s vitte magával a gyerekeket is. Két kicsi lányka, föl sem fogták tán, hogy mi történik körülöttük...

Ő maga sem igen fogta föl... Azóta sem tán... Inni kezdett, s mire megint fölocsúdott, már megfosztották az állásától. Kényszer-elvonóra küldték, s míg odavolt, volt felesége, meg annak apja mindenéből kifosztották. Paragrafusok alapján, az embertelenség talaján. Igaz, kapott tőlük egy lemondó nyilatkozatot, a gyermektartásra vonatkozót. Annyija maradt a korábbi életéből, amit egy katonazsákba összehajthatott.

Szülei már nem éltek, a testvéreihez – kettő volt, egy fiú meg egy lány – nem akart bekopogni. Már csak önértetből sem.

Hát így került föl Budapestre, s adta mindig lejjebb és lejjebb. Mert a gyógykezelésnek volt ugyan foganatja, de mit ért az, ha ő már megint a lejtőn volt. A munkásszállót, ahol eleinte lakott, bezárták közben, s bár próbálkozott az albérlettel is, néhány hétnél tovább sehol nem túrték meg. Az italossága miatt, meg hogy fizetni nem tudott. Valami nyolc éve már, hogy az otthontalanok életét éli. Egyik napról a másikra, egyik óráról a másikra.

„Professzor”-nak a sorstársai nevezték el. Mert választékos beszéde, magas szintű műveltsége mindig is átütött, akármennyire is alján volt már a társadalomnak.

Eleinte – pár évvel ezelőtt is még – alkalmi munkákból élt. Fölásott egy kertet, trógerolt a vásárcsarnokban, s egy napi munkáért kapott olyan ellátmányt, hogy tényleg professzornak érezhette magát a többi senki között. Harmad éve azonban verekedés tört ki a kocsmában, ahol iszogatott. Jócskán volt már benne, hát ő is beszállt a vélt igazság oldalán. Ahelyett, hogy hagyta volna őket... Akkor törött el, s mert későn ment vele az orvoshoz, lassan le is merevedett a bal lába. Azóta csak húzza maga után, mint valami fadarabot. Azóta él több emelettel a létminimum alatt. Kukázásból tartja el magát, könyöradományokból, meg hogy árusítja a hajléktalanok újságját. Vetett ágyban akkor aludt utoljára, amikor kórházba került a beteg lábával, meleg ételt meg akkor eszik, ha levest osztogatnak valamelyik téren.

Professzor igazi hajléktalanná lett, akinek mára már se’ istene, se’ családja, se’ senkije nincsen. Kicsi lányait évtizednél is több, hogy nem látta, testvérei – ha élnek még egyáltalán, hisz ő közöttük a legfiatalabb – nem keresik. Professzor egyedül maradt, mint az ujjam, legközelebbi hozzátartozója Apacs, ez a derék favágó, a cigány. Három évvel fiatalabb nála.

Csapda ez, kegyetlen csapda, rosszabb, mint a mókuserék. Feküdt csak papírágyán ez az ember, s bár naponta végig gondolja az életét, nem tud hibáztatni érte senkit.

– Magadat okolhatod, egyedül csak magadat – állapította meg magában megint, s kis híján oldalára fordult, de amint hozzá kezdett, hogy valóra váltsa elgondolását, eszébe jutott dereka alatt a szigetelőanyag.

Lemondott hát hirtelen jött szándékáról, s lehunyta szemét, ne világítson belé a mennyezetre szerelt neoncső.

Különösen, hogy már vagy két hete szüntelenül villózik a fénye.

* * *

Professzort az utcán érte a hajnal. Fagyos volt az idő veszettül, volt tán tizenöt is a mínuszokból. Legalább ha hó esnék, akár csak néhány centiméter is – mindjárt könnyebb lenne: a felhős ég a jóbarát, nem a fényesen ragyogó csillagok.

A kórház irányába indult. Kicsi szerencsével András lesz műszakban a kazánok mellett, bekéredzkedik hozzá. Nem szívesen teszi, mert nem akar terhére lenni a fiatalembernek, s különösen nem akar visszaélni a jóindulatával, de ezt most neki is meg kell értenie: ilyen időben nincs az a takaró, ami megvédje a hontalant a fagyástól. Meghúzza ő magát legtávolabbi csücskében is az alagsornak, csak érezze maga körül a meleget szállító csövek könyörületességét.

Andrást egy teaosztáskor ismerte meg. A Szolgálat aktivistája volt a fiú, a kocsit vezette, ő hívta be maga mellé a fülkébe, mert akkor is iszonytató hideg volt.

A hátsó bejáraton ment most be, a gazdaságin. Azt mondta az egyenruhásnak, hogy csomagot hozott a fiúnak, saját kezébe kézbesítendő, benn van-e.

Benn volt. És adott is helyet. A kapusnak meg föltelefonált, hogy minden rendben van, jó-barátja ez az ember, máskor is engedje csak be nyugodtan.

És Professzor lezuhanyozhatott jó meleg vízben, még folyékony szappant is kapott, illatosat hozzá. Meg egy borotvát is, összeszerelhetőt, hagyományos zsilett pengével. Amit aztán nem is kellett visszaadnia.

Hát ilyen ember volt ez az András, az Isten is hogy áldja meg őt érte...

* * *

Professzor nem sok időt töltött a meleg csövek meg jó barátja társaságában. Indul a reggeli csúcsforgalom, új próbákat kell tennie, hogy eladja a lapot: holnap megjelenik a következő szám, nem állíthat oda érte a régivel a kezében. Meg aztán nagy a konkurencia, még ki találják szorítani a helyéről, ha lazít. És mert sokat kell odáig gyalogolnia – el kell mennie tíz megállót is, ha nem többet – megölelte Andrást, – Istenem, a fia lehetne ez a meglett ember – jó munkát kívánt neki, s útjára eredt az időközben elevenné vált pesti utcán.

Útközben rendőrök igazoltatták. Szigorúak voltak, közrefogták, még a szatyrába is belenéztek. Nem találtak azonban kifogásolni valót benne, hát azonmód tovább is engedték. Ki tudja, mit, vagy kit kerestek.

Kettőnek híján aztán el is adta a lapokat. Igaz, elment vele a teljes napja.

Estefelé járt már az idő – nagyon korán sötétedik már ilyenkor –, amikor ismét útnak indult, hogy végig rója az irdatlan távolságot aluljáró-otthonáig, ami most még messzibbnek, még kietlenebbnek, még szomorúbbnak tűnt föl előtte, mint bármikor eddig. Paplanostul, pokrócostul, Apaccsal, ezzel a derék favágó cigánnyal a szomszédságában.

Professzor azonban nem azért élt meg hatvanhárom esztendőt, hogy ne fogja fel a valóságot, még ha az könyörtelenebbnek is mutatja magát az eddigieknél. Ment, csak ment egyhangúan, hóna alatt a füles zsákkal – mi mást is tehetett volna –, majd pedig szaporára fogta a lépteit. Már csak hogy kevésbé fázzon az egyre hidegebbé váló koraestében.

Hátra azonban most sem tekintett. Minek is tette volna, hisz fogalma sem volt róla, hogy követik.

Hogy megint követik...

* * *

– Cserge Tamás – kiáltotta el magát egy nő a Múzeum körúton, meg rögtön rá egy férfi is, már-már basszusba mélyedő orgánumán.

Professzornak földbe gyökerezett a lába. Évek óta nem hallotta saját igazi nevét, szüleitől a keresztségben kapott becsületes nevét – legfőljebb, ha hatóságok hivatali szobájában állva nem. Hátrafordult hát legelső meglepettségében ott a körúti forgatag legközepén, s mielőtt fölcsúdíthatott volna hirtelen jött zavarából, egy fiatal, barna kabátos nő ugrott a nyakába, egy aranyos, széparcú asszonyka, aki tegnap, vagy tegnapelőtt a lapot is vette tőle. A napokban tűnt föl neki először, ott dolgozhat valahol a környéken.

Szorította, szorította, egyre csak szorította ez a nő Professzor nyakát. Le sem lehetett volna tán fejteni róla a kezeit, de már zokogott is ekkor hozzá, még ha megszólalni csak nagy sokára tudott is:

– Apám, Édesapám, csakhogy rád találtam!...

Kicsi fényképet halászott elő kézitáskájának legmélyebb bugyrából, s még mielőtt mondhatott volna bármit is az öregember, megmutatta neki. Ugyanannak pontos mását, amit Professzor hordott magával sok-sok éve már, hogy legyen egy emléke, az egyetlen, ami visszaköti őt a múltba.

Ekkorra azonban már Professzor vállai is rázkódtak a sírástól. Könnyezett ez az apróra aszalódott öregember, pedig rég azt hitte már, hogy kisírta ő ekkorra valamennyi kisírható könnyét.

A fiatalember, akinek nevét házasságkötésük óta Cserge Csilla is viselte, állt csak egy darabig Professzor mellett, majd pedig kezéért nyúlt az öregnek, a jobbjáért, hogy a sajátjába illessze azt.

Némán, egyetlen hangosan kimondott szó nélkül.

Sokan jártak azokban a percekben a Múzeum körúton, szinte egymást taposták. Karácsonyra készülődtek az emberek. Velük, hármójukkal azonban senki nem törődött...

* * *

Azon az estén egy külvárosi kislakás konyhájában egy kisfiú egy történetet mesélt az édesanyjának vacsora közben. Egy néniről beszélt, meg egy szakadt külsejű öregemberről, akik összeölelkeztek a buszmegállóban a járdán, s valami miatt nagyon sírtak mindketten.

De ő nem tudta – mert nem is tudhatta – a titkot.

Cserge Tamás titkát.

Cserge Tamásét, akit sok-sok éven át csak Professzornak hívtak...

ANYAJEGY

A faluban járt már. Most végighajt a főutcán, majd túl a jobbra ívelő kiskanyaron befordul a vasút mentén. – Ha azt követi, nem téved el – mondták neki odahaza az iskolában, hát csak megtalálja már valahogy.

Dr. Dérces Mátyás az unokáját látogatni indult el a Bakonyba. Először tölti a gyerek táborban a nyarat, hát rátekin, biztosan jól esik majd neki a sok idegen közt. Országos a tábor, tőlük csak az ő unokája ment. Nem, nem hinné, hogy bármi baj lenne, jól felkészítették odahaza, csak hát másként látja ezt, ha hatvanhárom, és megint másként, ha épp’ csak tízéves, vagy annyi sincs még az ember. Neki meg most semmi dolga a világon, hát kocsiba ült és elautózott. Ismerősnek tűnt neki az út, még ha világéletében nem is járt erre. Hasonlít a Bükkhöz, ahol gyerekkorát töltötte. A nagyiéknál. Felsőtárkányban éltek az öregek, Eger mellett. Náluk nyaralt, amikor csak tehetett.

Az meg majd’ minden nyáron előadta magát. Apja a háborúban maradt, az anyja egyedül nevelte őket. Így aztán mindenkinek jó volt, ha ő meg a bátyja elutaztak két-három hétre nyaranként – akár egy egész hónapra is – a hegyek közé. Az anyja is szusszanhatott ilyenkor, meg ők is szívhattak egy kis hegyi levegőt a rengeteg por meg füst után, amit a városban voltak kénytelenek nyelni hónapszám. Rátelepszik az az ember tüdejére, s jaj, akinek kicsit is gyöngébb a szervezete, hamar köhögni kezd. Előbb köhögni, utána fulladozni, s kész az asztma. Ami aztán elkíséri az embert egy egész életen át...

Az öregek kifejezetten örültek az ilyen nyaralásoknak. Volt nekik, ki elszaladjon a boltba, összeszedje a tyúk alól a tojásokat, vagy épp répalevelet vágjon a kacsáknak. Dr. Dérces Mátyás több mint fél évszázad múltán is kezében érzi a „kacsavágó” kést. Hosszúpengéjű, vastag élű vágószerszám volt, nagyapó újított hozzá nyelet. Kézzel faragta ki egy nyárfaszilánkból, mert az nem hasadt, s üvegdarabbal is jól el lehetett csiszolni a végén. Behemót egy vágószerszám volt, otromba fogású egy kissé, de kiváló, ha az öreg jól kifente. Úgy lehetett vele aprítani a zöldet – összefogva előtte hármásával-négyesével, közvetlenül a levéllemez alsó élénél egymáshoz illesztve őket; majd pedig felébe, vagy akár négyrétbe is hajtva – hogy még Nagymama is megdicsérte. Pedig ő már tényleg csak akkor mondta valamire, hogy jó meg szép, ha az tényleg az volt.

Labda ívelt át a kerítésen – alig több mint féktávolságra a személykocsi előtt. Az öregember beletaposott, ahogy csak tudott a fékpedálba. És milyen jó, hogy így cselekedett! Mert el sem jött még a következő pillanat, már ott is volt a fiú – második lehetett, legfőljebb ha harmadikos – közvetlenül a kocsi orránál.

Hej, te gyerek, az anyád teremtesít, hogy nem nézel szét!

* * *

Rozikának hívták mellettük a második szomszéd kislányát, Tenger Rozikának. Egy évvel volt kisebb nála. Örökösen együtt voltak, mintha csak testvérek lennének. Legeltették a tehenet, vigyáztak a libákra, és paréjt szedtek a disznónak. Meg vágták a kacsáknak, akár többször is naponta, a répalevelet. Darával vegyítve. Kettős porciót kellett csinálniuk mindenkinek, mert itt is, ott is tartottak jószágot.

A később jogi pályát választó fiú Rozikával nőtte ki az iskolás kort, s nem titkolja ennyi év után, hogy szerelmes volt a kislányba. Nagyon szerelmes.

Hogy aztán tudta-e ezt az ő kis Rozikája is vagy sem, soha nem derült ki.

Mert bizony ő egyszer sem merte neki nyíltan bevallani.

De szerette szöske, enyhén bodorodó hajtincseit; szerette orrán a fehérkeretes kis szemüveget, de különösen szerette az anyajegyet a kislány balkezének hüvelyk- és mutatóujja között. Nem volt nagyobb, mint egy kisebb fajta lencseszem. Anyjától örökölte, annak is ott díszelgett a csuklója alatt.

* * *

Később aztán, mikor nagyobbacska lett – az ötödiket tán, hogy kijárta – tehenet fejni is megtanította a nagyanyja. Ügyetlen volt eleinte, bizonyára fájt is a szerencsétlen jószágoknak, mégis tűrte derekasan az esetlen mozdulatokat: állt, mint a cövek. Nagyapónak is inkább csak biztatgatnia kellett jó szóval, mintsem fegyelmeznie. Egy csalamádészálát tartott a kezében az öregember, egy kukoricafiát, hogy elűzze a legyeket szegény pára testéről – legalább a fejéskor ne szíják vérének a haszontalanok.

Meg is érdemelte. Mert áldott egy jószág volt ez a Gyöngyi: szelíd és sok tejet adó: a legjobb tehén tán az egész faluban.

Dérces Mátyásnak jól jöttek később a nagyszülőktől megtanultak. Nem, nem volt rá szüksége, hogy tehenet fejjen, ha csak nem számítjuk annak, amikor egy katonatársánál, Imrénél töltötte a szilvesztert, és újév hajnalán, amikor hazajöttek a bálból, fölmentette barátjának édesanyját az istállóban végzendő munkák alól. Kért tőle egy viseltes ruhadarabot, vett alá egy feslett mandzsettájú inget, szakadt gallérral, fejébe meg egy sapkát, s úgy vonult ki a hátsó udvarba. Nagy csizmában, kezében a sajtárral. Derekasán ellátta elébb a jószágot. Almot cserélt alatta mindenekelőtt, majd pedig favágó tuskón darabokra fejszézett kukoricaszárát, rá meg abrakot adott neki darából. A tehén csak hogy meg nem köszönte neki hangos szóval. Különösen, hogy vizet is kapott, két vederrel is. Le is adta neki a tejet mind az utolsó cseppig, még ha érezte is a tögyén az idegen kéz mozdulatát; a háziak nem győztek csodálkozni a városon nőtt fiatalember ügyességén.

Különösen Piroskának, Imre testvérhúgának tetszett a fiú ilyenén való bemutatkozása, még ha nem is szem-, legföljebb csak utólagos fültanúja lehetett annak. Mert a négyesben átmulatott éjszaka után – Imre a kedvesével, meg ők is ketten – a lányokat hamar ledöntötte lábukról a fáradtság.

Olyan csillogó szemekkel nézett aztán ebédnél Matyira, mintha hónapok óta jegyben járnának már.

Pedig csak előtte való nap ismerték meg egymást.

Dérces Mátyásnak valahogy mégis más járt akkor a fejében. Hálaimeit mondott mindenekelőtt nagyszüleihez fel az égbe, hogy megtanították őt mindenféle jóra – mert ugyan már hová más-hová is jutottak volna ők, mint a mennyországba –, rá rögtön pedig újraélte a Felsőtárkányban egykoron töltött napokat: a tehén- és libalegeltetést, hogy paréjt szednek a disznónak, és hogy frissen vágott zölddel kell ellátni a kacsákat. Darával vegyítve. Mindezt pedig egy szöske szemüveges kislánnyal közösen, aki anyajegyet hord a bal kezefején. Első és második ujjja között, már-már benne a hajlatban, alatta a csuklójának. – Merre vagy most, Drága, aranyos Rozika, melyik részén ennek a csepp Magyarországnak – s Dérces Mátyásnak a töltött káposzta sem ízlett valahogy, pedig Imre édesanyja kimondottan az ő kedvéért főzte.

* * *

Mert évek multával elszólította a fiút Felsőtárkányból a sorsa. Nagyszülei meghaltak, így hát eladták a házat, ők meg nem mentek többé a Bükkbe. Egyszer volt még arrafelé, amikor a katonaságnál szolgált, s Lillafüredre, a bázisra kellett vinnie a parancsnokát. Rendes ember volt a százados. Megiszik egy kávét, mondta útban hazafelé, menjen csak, kap rá egy fél órát, ha már ilyen emlékek kötik őt ide.

Csak hogy Rozikát akkor már nem találta a fiú, de még csak a szüleit sem a régi házban. Elköltöztek. Ennyit mondtak csak a szomszédok, de hogy hová, merre, senki nem tudta.

Dérces Mátyás önkéntelenül homlokához kapta a hír hallatán a kezét. Szabályosan tisztelgett a két öregnek, s egyetlen szó nélkül visszaszállt az UAZ kormánykerekéhez.

Vigyázva, nehogy meglássák valahogy a könnyecseppet a szemében...

* * *

Kisvasút keresztezte dr. Dérces Mátyás útját, itt kell balra fordulnia.

Alig páran ültek a nyitott vagonokban – kettőt tolt maga előtt a kis dízel, hangos sípolással üdvözölve a sorba fejlődő gépkocsikat. A kalauz az út közepére kiállva, feltartott jelzőtárcsával adott neki elsőbbséget.

– Csakúgy, mint Felsőtárkányban – villant át dr. Dérces Mátyás emlékei közt. – Ugyanígy kanyarodott át ott is a vaspálya az úton. Hányszor szaladtak mellette, meg ültek is föl rá, hisz Sanyi bácsi, Rozika nagybátyja volt a masiniszta. És a kislány mindig felkönyörögte, nemcsak önmagát, hanem kisbarátját is a mozdonyra. Az ügyvéd ma is érzi mezítlábos talpán a mozdony vaspadlójának melegét, szinte égette őket a forróság. Sanyi bácsi valami rossz rongyot lökött nekik mindig a földre, mire aztán ők egymás kezét szorosan fogva, egy kicsit megilletődötten köszönték meg az öregnek, hogy felvette őket a gépre.

És fogták, csak fogták egymás kezét...

Miért is engedték el – miért is engedte el?!

Dr. Dérces Mátyás belenézett jobb kezének tenyerébe. Nézte, figyelte, mintha csak saját sorsát akarná kiolvasni belőle; a jövődjét, még ha bőven túl is van már életének legjaván. Érdekes mód' mégsem látott mást maga előtt, mint egy csöppnyi kézfejet, anyajeggyel a csukló alatt. Nem nagyobb, mint egy kisebb fajta lencseszem...

* * *

Szegeden végezte a jogot. Nem panaszkodik, jó sora volt. Vörös diplomával kapva kaptak akkortájt még az ügyvédek után. Sokáig volt a pályán, bár végül is átképezte magát ügyésznek. Akként ment nyugdíjba is. Most négy éve. Meghalt a felesége, egy közlekedési baleset vitte el, hát föl kínálták neki a pihenés lehetőségét. Ő meg belement. Pláne, hogy egy évet még rá is húzhatott a nyugdíja mellett. Utánanézett, egy barátja a társadalombiztosításnál van, hát megkonzultálta vele. Végigfuttatták a számítógépen, s az is visszaigazolta, hogy helyesen dönt, ha elfogadja.

Azóta van egyedül. Igaz, lányáék kétutcsányira laknak tőle, s bár biztatják minden alkalommal, valahogy nem akaródzik neki elhagynia a saját házat. Nem olyan öreg még ő, hogy más gyámolítására szoruljon, akkor meg marad inkább önálló.

– Él-sz-e valahol, Rozikám, révedezett a múltba megint dr. Dérces Mátyás, hogy elhaladt előtte a mozdony is, szabaddá téve neki is az utat a balra kanyarodáshoz.

Választ azonban most sem kapott. Sem jobb kezének kitárt tenyerétől, sem pedig a mozdony szertefoszló sípszavától. Dr. Dérces Mátyás újraindította hát az OPEL Astrát, s megvárta türelemmel, míg elhaladnak mellette a vele szemközt érkezők.

* * *

– Nagypó, nagypó – futott öregapja felé kitörő örömmel az ő kisunokája, Galambos Dániel, a negyedik b osztály benjáminja. Futott az a csepp gyerek, lába alig győzte a füves pályán, csoda, hogy orra nem bukott nagy igyekezetében. – De jó, hogy itt vagy, Édes, Drága Nagypókám... – és már repült is az öreg kitárt karjaiba. Majd’ fellökte őt, úgy kúszott a kebelére, s egy csöppet sem bánta, hogy az öreg reggeltől is erőssé vált borostája megkaristolja az arcocskáját. – Gyere, Nagypó, nézd meg, mit csinálunk!

Kézen fogta az öregembert, s mint ki magát a királyt kíséri, úgy vezette őt, olyan büszkeséggel végig a táboron, el egészen a legutolsó sátorig. „Kézművesek sátra” betűzte dr. Dérces a bejárat fölött, mielőtt beléptek volna a félhomályba, ami a vakító napsütés után fogadta őt odabenn. Időbe is tellett, mire megszokta. Gyerekek ültek vagy tízen az asztalok mellett, előttük meg a rengeteg sok gyöngy, fonal; kukoricafosztás meg fűzfavessző is felhalmozva: egy csomó haszontalan holmi, amiből azonban fűért fűzni, lábtörlőt fonni, babát, sok egyebet készíteni lehet, ha ért valaki hozzá. Dolgoztak a gyerekek – Danika is visszaült a lócára. Egy félbe hagyott kukoricafosztás-fonatot vett a kezébe – volt vagy méter-húsz hosszú. Mellette kikészítve várta már egy újabb köteg csuhé. Ezt vízbe mártotta, majd odaillesztette a hármas fonat legvégéhez. Háromujjnyit hagyott felül, hogy túlnyúljon a fonaton – csakúgy, mint az eddigiek mindegyike. Bal kezének hüvelykujjával most odaszorította, majd a másikkal ráhajtotta a következő szárat. A hármas fonás szabályainak megfelelően.

– Lábtörlőt készítünk. Kipróbálsz, Nagypó?

Igent mondott, hát persze, hogy igent mondott, s helyet is cseréltek nyomban. Ő ült most lovagló ülésben a lóca deszkájára, s vette kézbe a fonatot.

– Így tartsd, Nagypó – igazította helyre az öreg ujjait a kis unoka. – Rozika tart majd rá neked, hogy könnyű legyen fonnod, s ő adogatja a fosztás-kötegeket is. Ezt mind együtt csináltuk.

Dr. Dérces Mátyás csak most figyelt föl kis unokájának még kisebb segédjére: egy pöttömnyi lányka ült vele szemközt a lócán – lovagló ülésben, mint ő maga – szőke hajú, szemüveges – anyajegy volt bal kezének hüvelyk- és mutatóujja között.

Nem nagyobb, mint egy kisebb fajta lencseszem...

BIRSALMASAJT

Az öregasszony újra és újra nekihajolt. Fél kezével a botjára nehezedett, úgy segítette magát egy-egy lépéssel, vagy egy féllel előrébb. Össze kell szednie a fa alól a birsalmát. Hullott alma, nem kell ez a kutyának sem, de ha sajtot főz belőle, áttetszőt, keményet és édeset, dióbéllel díszítettet ott a közepén, a király is megnyalja utána mind a tíz ujját.

Tavaly a kis unokának, Editkének készítette el, karikába főzte meg neki, nem is egybe. Pesten tanul a kicsi szentem, egyetemre jár, pszichológiát vagy mit tanul. Az öregasszony nemigen tudta még kimondani sem, hát még, hogy bele is lásson annak a csepp lyánynak a fejébe. Igaz, ami igaz, nem is nagyon törődött vele, elég volt neki tudnia, hogy jól tanul az unokája, a többi meg már majd elrendezi ő maga a saját életében. Meg a Mindenható. Most is kinn van másodmagával Angliában, ott tölti a félét, még karácsonyra sem jön haza. Az anyjával szoktak telefonozni, onnan tudja ő maga, a nagyanyja is. Igazából most is neki szánta volna, így azonban a piacra viszi, eladja.

Itt volt, itt lábatlankodott kicsivel elébb Apjok is, de csak dűnnyögött, morgott magában, hát akkor inkább ne is segítsen. Bezavarta őt az öregasszony, rakja meg inkább a tüzet. Meleg lesz legalább, mire ő is bekerül: elkél már a fűtött szoba, még ha magát a sajtot gázon főzi is meg.

Szedte, csak szedte az öregasszony a birsalmát, lassan, keservesen, nagyokat szuszogva. Már délelőtt ki akart jönni, de úgy belé hasított lábába a fájdalom – harmadízben már a múlt hét óta, hogy beesőzött –, hát benn maradt inkább a kályha mellett. Fölfektette a zsámolyra, borogatást rakott rá ólomecetből, az segített neki valamelyest. Még jó, hogy közben eleredt megint, nem kellett sajnálnia a kiesett időt. Mostanra azonban kividult, s ha nedves is még, összeszedi, ha nehezen is, ezt a pár szemet, ne egye itt az enyészet. Így is sokat ki kell dobnia: a szíve szakad meg értük, de mit lehet tenni: ha nagyobb folt barnállik rajta, mint az öregujján a köröm, az már megérzik a sajton, hát inkább kihajítja.

Ha ma megfőzi, formákba önti, három-négy hetet ha pihenni hagyja, épp karácsony előtt be is viheti a városba. Tesz hozzá a céklából, meg fekete retket is a veremből – termett jócskán mindkettőből –, árul belőle néhány forintocskát. Jó lesz az, különösen, hogy itt a tél a nyakukon. Mert amióta bevezették a gázt, azzal fűtik jobbadán a lakást. Fát csak így őszi időszakban használnak, vagy rásegítenek vele, ha majd a kemény zimankó járja. Meg aztán hogy vége a nyárnak, a betegség is könnyebben megkörmökezi őket, gyógyszerre is többet kell költeniük. Szóval elfér az a kis pénz a kevéske nyugdíj mellé, bármily gyatra is legyen, amit érte kap, nem mondhatnak le róla. Tetejében meg a buszon sem kell fizetnie. Rászenteli azt az egy napot, pláne meg ha még a csarnokban is találna magának valami jó helyet.

Lassan telt meg, végül azért mégis csak megtelt a régi műanyag vödör. De hogy be is vigye, már igazán nem vállalkozhatott rá a vén szüle: gyere, Apjok, fogd meg a fülét, magam már nem bírom.

Ketten cüggölték hát be – nem kis fáradtsággal – a töméntelen sok birsalmát, holnapra sem végez tán, annyi sajt lesz belőle.

* * *

Gőzben úszott a konyha belseje, vastag vízpárával vonva be az égre nyíló tenyérnyi ablakszemet, az öregasszonynak gyakorta le kellett törölnie kötényének legaljával, hogy ki is lásson rajta. Igaz, esteledőfélben volt az idő, hamar sötétedik ilyenkor már odakinn is: az öregasszony villanyt gyújtott hát.

Szép lett a birsalmasajt, különösen szép. Tükörtiszta és áttetsző. Akár csak a borostyán. És mert diódarabkákat is kevert belé a formába öntést megelőzően, nem túl apróra vágottakat, ízletesnek is ízletes volt. Kimondottan finom. Igaz, az öregasszony nemigen kóstolta: a kis kávéskanál leghegyére vett kétszer vagy háromszor a főzés során egy-egy leheletnyi mintát, már miután bele rakta a cukrot is. Jó pár éve, hogy eltiltotta őt az orvos: sem cukrot, sem mézet nem ehet. Időskori cukorbetegség. Így mondta neki baját a doktor úr. Pedig amióta csak az esztét tudja, mindig is édesszájú volt. A fia meg még méhészkedik is a tetejében – hej, micsoda lépesméz darabokat hozott be neki akácvirágzás időszakán: csak kivágta a keretből, amit azok az aranyos kis állatkák felépítettek. Fehér volt, hófehér, telis-tele csillogó mézzel, és csak nevetett, mikor ő védelmébe vette a kis rabszolgákat. Igaz, persze, ami igaz: ritka finom csemege a lépesméz: gyakorta a szájában érzi mindmáig az ízét, meg aztán, ha virágba borul úgy május közepén az akác, azért lopva-lopva mégis csak engedni szokott máig is a kísértésnek.

Mert pergetéskor azért továbbra is segíteni szokott a fiának. Födelezni, pergetőt hajtani, meg a mézet letisztítani. Szép munka az, bár csak méhészkedtek volna ők maguk is fiatalabb korukban: nem fájának most úgy az ízületei.

Elmélázgatott a szüle a világ során, s hólyagpapír után nézett a sublót rekeszében. Most leszabja, holnap meg kiveti rá a formájukat időközben fölvevő birsalmasajt darabokat. Száradnia kell még azután is a csemegének, majd csak a piacot megelőző egy-két napon csomagolja be őket véglegesen. Ízlésesen, mutatósan, hogy kapós legyen...

* * *

A hét órással gondolta bemenni a városba. Holnap lesz szolgálatban a Pista gyerek – itt lakik a szomszédban – vele utaznak majd. Megbeszélték már vasárnap. Amikor visszajön a hajnali járatból, megáll itt nekik. Bepakolják a két kosarat a padló alá – egyikben a céklával, másikban meg a birsalmasajttal, utóbbi celofánba csomagolva. Egy krómozott fémtálcát tesz még melléjük, hogy mutatós legyen, ha kirakja mustrára; meg még egy kisszéket is, összecsuksítható, hogy kímélje a lábait. Így mennek be. A fekete retket – meghámozni, lyukat fűrni a tetején, azt egy kiskanál mézzel megtölteni, alája meg poharat állítani, abba csepegtetni az által folyó édes lét: kiváló patikaszer köhögés ellen; nagyanyjától tanulta még kislány korában, számtalanszor meggyógyította már vele Editkét is – szóval a fekete retket Apjuk hozza majd, hátizsákban. Merthogy ő is vele tart. Segíteni az átszállásnál. Helyi járatra kell szállniuk ugyanis, ahogy beérnek, azzal mennek majd le a piachoz.

Mindent összekészített az öregasszony. A kosarakon kívül odarakta Apjuk bárányszőr-béléses nagy kesztyűjét, kifényesített csizmáját, az ünneplőt; magának meg a bundacipőt, és persze a berliner kendőt is, a sötétkéket. Egy réges-régi karácsonyra vette neki vásárban az Apjuk: azt teríti majd a kabátja fölé: akkor aztán jöhetnek a mínuszok. Tizenhatot mértek ma reggel is, olyan hideg volt...

Némi aprópénzt is tett a mama a bugyellárisba. Kellhet majd visszaadni, meg aztán Papótól sem várhatja el, hogy üres gyomorral, pláne meg hogy száraz torokkal legyen ott kénytelen várni rá, míg eladja a portékát...

Forgolódott még ugyan egy darabig ágyában a szüle, hogy lefeküdt, ám amikor horkolni kezdett mellette életének hű párja, ő maga is oldalára fordult, s csakhamar elaludt.

Editkével beszélgetett álmában, meg annak barátnőjével. Valami messzi-messzi, idegen országban voltak, ahol emeletes autóbuszok járnak, földalattik, gyorsvasút meg isten csak a tudója, mi minden még.

És ahol mindent, csak éppen birsalmasajtot nem kapni azokban a csupafény üzletekben.

* * *

Nem volt könnyű útja a két öregnek, mire a piachoz értek. Pedig mindent megtett értük a Pista gyerek, még a helyi járáshoz is átsegítette őket. Hozta a két kosarat, mint a semmit abban a két hatalmas nagy kezében, mikor szállottak a kocsijából, még a helyi járatú kollégájának is figyelmébe ajánlotta a két öreget – áldja is meg őt érte a Jóisten. De az a sok viháncoló fiú meg lány csöppet sem volt tekintettel az ő életes korukra. Nem csak hogy a helyüket nem adták át, vagy segítettek volna nekik a szállásnál – ellenkezőleg: alig tudott a két öreg szállni, az öregasszonyt hovatovább majd' ledöntötte a lábáról, úgy tolakodott az a sok mihaszna.

– Eszement népség, kifordult a világ a sarkából – dohogott az öreg, s ez egyszer a mámi is csak helyeselni tudott neki rá.

A céklás kosarat – meg hátán a fekete retekkel teli zsákot – végül is az öregember, a birsalmasajtot meg az asszony vitte utána a karján. Szaporákat lépegetve, mégis alig érkezve iramot tartani a kifényesített csizmák nyomában.

A csarnok bejáratától nem messze, a fal mellett telepedtek le. Papó nézte ki a helyet, az öregasszony csak rábólintott. Szó nélkül hajtogatta ki magának a kis széket, és pakolta le maga elé külön-külön csomóba a céklát meg a fekete retek. Hová jutott ez a világ, ahol nem veszik őt emberszámba, mert élete alkonyán van, s megöregedett. Éjszakai álmára gondolt, a beszélgetésre a kis unokájával, még ha nem is emlékezett már pontosan annak tartalmára. Pontosan emlékezett azonban arra a ragaszkodó szeretetre, amivel körüludvarolta őt az a csepp lyány ott a társai előtt. Vajon hogy megy sora az én kis életemnek ott messzi-földön, az ángilusoknál?

Aranyos kis unokám, egyetlenem, Editkém...

Nem is pakolta ki maga elé a birsalmasajtot az öregasszony – kosárban maradt a krómozott fémtálca is, aminek pedig feladata lett volna, hogy mutatóssá, kíváncsossá tegye a finomságot. Így aztán amikor az öregember visszatért csarnokon belüli körútjáról, hogy mi mibe kerül – főként pedig hogy a birsalmasajt mibe kerül –, nem látta ott az édességet a csonkán kicsomagolt portéka, a cékla meg a fekete retek közt. Látta viszont helyette a nagy szomorúságot feleségének a szemében – azokban a még vénségükre is csodálatosan szép szemekben. Ismerte azoknak minden rezdülését az öreg, ismerte a rezdülések minden jelentését, meg is értett egyszerűen mindent. És azt is tudta, hogy a birsalmasajt, különösképpen ha jól tárolják, akár fél évig, de tán még tovább is eltartható.

Ha még úgy is megfizetnék az uraságok.

Hamar eladták hát a céklát, valamicskével később meg a fekete retek is, így aztán a déli járással már hazafelé látták őket utazni a falubeliek.

Egymás mellett ült a két öreg az autóbusz-ülésein. Bár nemigen szóltak egymáshoz a majd' háromnegyed órán át tartó út során, Mamó keze a Papóéban, feje meg az öregember vállán pihent.

Gondolataikba azonban már a belső tükrön át sem tudott belelátni a Pista gyerek.

A Pista gyerek, a buszpilóta a szomszédból...

CSIBI

Nem tervezték meg előre a találkozót. Harmincadik éve már, hogy érettségiztek, egyszer voltak azóta együtt. Legelőször, az ötödik évforduló után. Valójában most is csak a véletlen mulott a szervezés. Penge meg Trombitás futottak össze az Astoria mozgólépcsőjén, s el is döntötték, míg leértek, hogy összehozzák ketten a társaságot. Hét lány a huszonvalahány fiú mellé.

És tényleg megcsinálták.

Pont négy éve. Hatalmas sikerrel. Hárman tán, ha távol maradtak az összesből.

Ez év májusára tervezték az újabb összejövetelt, és Csibi is most került a látókörükbe először. Senki nem tudott róla korábban. Még Penge sem, pedig ők egy faluból valók. A lány szülei elköltöztek onnan, az a kevés adat pedig, amit a lány korábbi munkahelyéről tudtak a valamikori barátnők, elavult az évek alatt. Csibi bezárkózott, s bár – mint kiderült – végig a szomszédos városban dolgozott, lassan mindenkivel megszakadt a kapcsolata.

Senki nem tudta, miért.

Csibi egyike volt a legszebb lányoknak az iskolában. És kiváló tanuló. Penge iszonyatosan szerelmes volt belé; szerelmes, már általános iskolától kezdve, ahol szintén osztálytársak voltak. Most azonban ő sem tudott a lányról, hiába kérdezték róla a többiek. Elszakadtak, a lány az egyetemen talált magának férjet. Ha igaz, dolgozni is együtt kezdtek, de a cég, ahová elszegődtek, megszűnt közben, így hát Csibinek nyoma veszett. Penge egyébként sem kereste már őt diploma után.

Legalábbis így mondta. Így mondta a társainak, így mondta később magának Csibinek, s így mondta volna legszívesebben önmagának is. De valójában soha nem felejthette el. Már csak azért sem, mert időközben megromlott a házassága. Vagy hat éve rajtakapta a feleségét a körzeti orvossal, így aztán hamar kiadta az útját. Elköltözött, persze, ő maga is, eladták a házat – szép, nagy kertes házuk volt, közel a Ligethez, aligha sikerül még egy ilyenre szert tennie az életben. A pénzt megfizették, most a Dunántúlon él az élettársával. Annak lakásában. Laza azonban ez a kapcsolat: sokkal lazább, mint amilyenre Penge vágyik, így hát nem tudja, meddig tart majd ez is. Mindenesetre neki jelentette a legnagyobb csalódást annak idején, hogy Csibi távol maradt az előző találkozóról.

A most májusi alkalomra Penge vállalta, hogy felkutatja a korábban távol maradottakat. A katonai ügyészségen dolgozik, napi kapcsolatban van a rendőrséggel, ha valaki, ők bizonyára tudnak neki segíteni.

Így is lett: a következő héten Penge kezében voltak a címek. Az asszonyé is természetesen, utóbbi azonban leánykori névazonosítóval. A városi kapitány személyesen adta át neki.

Penge nem kérdezősködött tovább rendőrbarátjától. Bement a Matávhoz, s végignézte a kis település előfizetőinek névsorát. Mikor pedig a blokkon lévő utca-házszámhoz ért, s más nevet lelt odarendelve, már sejtette, hogy miről van szó.

Telefonon vette rá a lányt, hogy jöjjön el a találkozóra. És – mindenki a párjával érkezik – hozza magával a barátját is! A lány kérdésére azonban, hogy miként akadt a nyomára, kitérő választ adott a fiú.

Leült helyette a számítógépe mellé, s külön nyomtatott a lánynak a meghívóból.

Névre szólót, személyre szabottat.

* * *

Nehezen akart eltelni májusig az a két és fél hónap. Penge a lánnyal ébredt, s vele hajtotta álomra esténként a fejét.

A nagy franciaágyon, még amikor Júliát ölelgette is... Szerelmes gimnazistának érezte magát megint, vége felé a második évnek, amikor tetőfokán volt a kapcsolatuk.

Hívni azonban egyszer sem hívta többé Csibit.

Annál többet foglalkozott vele gondolataiban. Elképzelte magának – már csak annak alapján is, ahogy a lányt ismerte – a telefonkönyvben föllelt személyt, az asszony élettársát... Ki-elemezgette magában, mivel foglalkozhat, minek kapcsán jöhetett össze Csibivel... Ha ugyan Csibinek becézik még mindig, hisz ők ragasztották rá a nevet az iskolában. Még odahaza. A lány szülei ugyanis állattenyésztésből éltek leginkább: az apja olyan teheneket, bikákat nevelt, hogy messze híres volt az állománya – kinn is volt velük minden vásáron –; az anyja meg csirkéket költetett, azokat hordta piacra. Penge – kisiskolában is fülig szerelmesen a lányba – sokszor segített a néninek hordani a sok naposcsibét, kendővel letakart füles kosárban. A fiú kiegészítette még az általa elképzeltet azokkal a körülményekkel, amiket utolsó találkozásuk alkalmával megtudott a lánytól. Van már huszonöt éve. Egy buszon utaztak, de mert tömött volt a kocsi, csak a végállomáson válthattak néhány szót. Néhányat, mert ő vonattal ment tovább. Szóval három gyerek; az egykori férj – nyilvánvalóan elváltak, ha leánykori nevén él most az asszony – és persze, unokái is vannak már minden bizonnyal, hisz fölötte is eljár lassan az idő: istenem, de csodálatosan szép nagymama válhatott belőle azóta...

Vég nélkül szövögette a lehetséges változatokat Penge, olyan volt a feje, mint egy vetítógép. Örökké forgó, fáradhatatlan, mindig új és új részleteket felfedő.

De hogy az általa lassanként összeállított filmnek hányad része fedí majd a valóságot, a fiú annak nem volt a megmondhatója.

A találkozót megelőző szerdán azért mintegy csak véletlenül, odatelefonált még a lánynak – immáron a munkahelyére –, hogy megbizonyosodjék felőle: valóban eljön, részt vesz a találkón.

* * *

Az első között érkezett az aulába: oda beszéltek meg a gyülekezőt. Az előző alkalom tapasztalatai alapján délelőttre tették az időpontot. Nem vacsorával, hanem ebéddel. Így azok is el tudnak jönni, akik messziről érkeznek. Jókor elindult hát odahazulról, mert ha a földvári hidat célozza is meg, akkor is kétszáz kilométer fölött lesz, amit vezetnie kell.

A legelső jelre fölismerte a lányt. Tudta, hogy ő az, pedig csak nadrágjának legalját, meg a cipőjét látta a méretes oszlopok takarásából. Meg persze egy vad idegen embert mellette – utóbbit már teljes életnagyságban. Mégis tudta, hogy Csibi érkezett, meg a barátja.

Eléjük sietett. Ő volt az, hát persze, hogy ő volt. Pont, mint régen, semmit nem változott ez a nő a hosszú évtizedek alatt. Legföljebb a nyakán lett picit ráncosabb a bőr. Igaz, egykoron hosszú, oly gyakran kontyba tűzött haja most egész rövidre vágva meredezett az égnek; de a szeme... a szeme teljesen a régi volt. Egyszerű blúzt, hozzá meg farmert viselt; ugyancsak farmer anyagból készült kabátkáját a kezében tartotta. Fiatalabbnak nézett ki, mint amennyi valójában volt. Szívélyesen üdvözölte Pengét. És mutatta is be neki rögtön a barátját. A

fiatalember – vékony, beesett arcú, szintén farmerban – szemlátomást nehezen mozgott. Csigolyabántalmakkal küszködik, derült ki rögtön az elején; állandóan gyógyszerezi magát, így hát a feléje nyújtott üdvözlő poharat sem fogadta el. Fakitermelőként dolgozott, amíg dolgozhatott, a lehető legnehezebb fizikai munkák egyikében, onnan került rokkantsági nyugdíjba – tizenévvél fiatalabb létére, mint amilyen idős az oldalán az asszony.

Pengében egyetlen perc alatt szertefoszlottak a hónapok során belé rögzült képek. Csibiről... a családjáról, a barátjáról; mindarról, amit elképzelt magának volt kedvese mai életéről. Azt is mondhatná, hogy nem ilyen sorsot szánt neki – kiváltképp, hogy válása után könnyebb életet is kezdetett volna az asszony. Nézte hát csak Penge, nézte a fiú karikás, a talán állandósult fájdalomtól izzó szemeit, de nemigen látott mást maga előtt – jól lehet, ebbe a hirtelen jött zivatar okozta félhomály is belejátszott –, mint egy kisiskolás lánykát az ablak felőli padsor harmadik sorában. Szép volt ez a lány bordó melegítőjében, vállára omló csodálatos hajával – Penge úgy látta őt maga előtt, mintha tegnap köszöntek volna el egymástól óra után az iskola kapujában – szeretetre méltó, jószívű, és széplelkű. Pontosan olyan, mint aki összeköltözött most ezzel a száanalomra méltó fiúval itt előtte – kis híján fia is, aki lehetne. Hiába, belé van oltva ebbe az asszonyba a szeretet, mindig is érezte ezt Penge, még ha soha nem is fogalmazódott meg ez benne ilyen egyértelműen. Nem akarta már tudni a szakadék titkát e két ember kapcsolatában – tudta, nagyon is jól tudta, hogy csak látszólagos, nem valódi az a szakadék. Nem olyan mély legalábbis, mint amit a Csibi szeretete át ne hidalhatna akadály nélkül. Rámosolygott hát a fiúra, üdvözlően emelte rá a poharát, s töltött Csibinek is.

Az asszony vöröset kért. Jobb' szereti, mondta, a szárazat...

FEHÉR CSOKOLÁDÉ

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt, s hogy egybecsúsztatja a kettőt, berakja a gép alá.

És kiveszi a közben megteltet. Leemeli róla a fémvázat, s teszi a helyére. Nem bonyolult munka, és nincs még tán három kiló sem egy ilyen teli doboz. Mitől is lenne súlyos: füstszűrővel van teli, könnyebb – jóval könnyebb – a papírnál.

Húsz éve lesz a nyáron, ha megérjük, hogy csinálja: fiatal lányként került be, ez az első munkahelye. Megvolt a nyolc osztálya, így hát elküldték, alighogy megmelegedett, egy tanfolyamra, a mezőgazdaságiban tartották. Azt mondták, majdnem annyit ér, mintha szakmunkás lenne. Neki meg fogott az agya, hát belement. Nincs is azóta olyan gép a soron, amelyiken ne állna helyt becsülettel.

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

Imádja a dohányillatot. De csak nyersen, a világért rá nem gyújtana. Próbálta ő valamikor – hát ki nem próbálkozott volna vele gyerekkorában, pláne meg a telepen –, de oly visszataszító volt számára a legelső slukk, hogy egy életre elég volt neki.

Hanem a nyers dohány illata... Már egész kisiskolás korában, ha behozta az anyja a városba – mert hisz ő is itt dolgozott, takarított az előkészítőknél –, azért könyörgött neki, hogy busszal, és ne vonattal utazzanak, hogy még ott is tele szívhassa a tüdejét: nem tudta ő akkor, milyen rend szerint jött, csak jött az a tömény illatfelhő oda a buszok közé, szinte mámorító volt.

A mai napig nem tud vele betelni...

Akkor, persze, még nem gondolta, hogy belőle is dohánygyári munkás lesz. Arról álmodott ő is, mint mindenki a hozzá hasonlók közül, hogy férjhez megy, gyerekeket szül, s neveli őket. Lakásuk lesz – hát ha nem is központjában a falunak, de nem messzire tőle, mert hogy ki kell jönnie a telepről, ez egy pillanatig sem volt előtte kétséges.

És várja majd haza az urát. Hogy aztán az Abonyban dolgozik majd, a liszkói gyár üzemében, vagy bejár majd a Bervába – az időben még nagyon felkapott volt mindkettő, hadiüzemnek számítottak – netán a Csepel-Autóba; Mezőgép vagy Vilati, nemigen gondolkozott rajta. Felőle lehetett volna akár zenész ember is, mások bűját felejteni segítő...

Hát ez lett belőle...

Ő itt, Lajos meg a vasútnál. Saruzik az állomáson. Akár fúj, akár esik...

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

* * *

Lassan annak is húsz éve már, hogy együtt lakik Lajossal... Egyszerűen összeköltöztek...

Van egy házuk Abonyban, onnan ingázik. Valamikor három műszakba járt, most már állandó délelőtti. Reggel hattól délután kettőig. Csak akkor tovább valamelyest, ha túlórázniuk kell. Reggel meg már ébresztő nélkül is felpattan a szeme negyed ötkor, akár órát is lehetne hozzá igazítani. Igaz, már ötpercnyi lustálkodást is úgy kell bedolgoznia – évek óta így csinálja. Lefőzi magának a kávé, s indul a vonathoz. Az fél hatkor leteszi, onnan meg beszél. Húsz perc alatt még a legmostohább körülmények között is beér, így aztán nem is vesz bérletet a helyi járatra. És dolgozik, mint a gép a műszak végéig. Akkor vissza a vonathoz, s fél négy,

négy óra, mire cekkerrel a kezében hazajut. A bevásárlást odahaza intézi, a vasútállomással szemközti ABC-ben. Nem panaszkodhat rájuk, ellenkezőleg: kölcsönösen tisztelik egymást az ott dolgozókkal.

De a gyerek valahogy elmaradt. Eleinte tablettát szedett, mert nem akart lány létre szülni, de Lajos azt mondta, hogy csak akkor veszi el, ha fiút szül neki.

Akkor meg mit csináljon! Ördögi kör, ahonnan csak egy kiút van. De neki az sem jött össze. Mert amikor szülni akart, rá kellett döbbsennie, hogy potyára szedte a tablettákat. Nem esik teherbe, bárhog is szeretné. Bele kell nyugodnia.

Istenem, de sok éjszakát keresztül sírt; imádkozott, átkozódott; volt még Újváron is a javas-asszonynál – akár a fél karját is hagyta volna levágni érte –, de nem segített. Semmi nem segített. Semmi az égvilágon.

Ezért is költözött – költöztek – ki Abonyba. Hogy kisebb legyen a fájdalom. Mert Lajos – hál’ isten – nem hagyta el. Érdekes, de nem hagyta el. Azt mondta, hogy ha eddig jó volt, akkor ezután is jó lesz. És hogy most már így is elveszi. Fiú nélkül is akár...

Ezidáig valahogy mégis elmaradt ez is...

Még ha beszélni sokszor meg is beszéltek már, naponta meg mégsem hozhatja föl...

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

* * *

Szereti a munkáját. Igaz, máshoz nem is igen ért.

És, persze, az sem mindegy, hogy őt is szeretik. Még ha cigány is. Megbecsülik erkölcsileg, anyagilag egyaránt. Igaz, jó alakú, szemrevaló még most, harmincnégy évesen is, hányszor megfordulnak utána a férfiak, mikor végig megy az Érsekkerten is a vonathoz...

Elő-előfordul, persze, hogy lecigányozzák, hogy a szemére hányják, mint valami súlyos vétet, vagy lemoshatatlan mocskot, de soha nem tették ezt bántó szándékkal, hogy őt ezzel készakarva akár a legcsekélyebb mértékben is megsértsek.

Legutóbb épp Béla csipkelődött vele, a targoncás. Ő maga is cigány. Ugyanarról a telepről való, ahonnan ő kiköltözött annakidején – együtt gyerekeskedtek, még ha fiatalabb is volt a fiú három-négy évvel, mint ő. Nem is találkoztak aztán sokáig, csak amikor a fiú is idejött dolgozni.

Most egy hónapja nagy iramon voltak túl, teljesíteniük kellett egy rendkívüli exportmegrendelést, az igazgató személyesen kérte meg őket a túlmunkára, s ki is tűzött nekik egy szemre is szép summát: jól jön az, ha picit megtoldja, még tán nyaralni is elmehetnek belőle. Lajossal.

Hévízre talán, mert a fürdőkúrát azért csak ki akarta még próbálni. Állítólag volt már, akinek segített.

Amikor aztán végeztek a munkával, az igazgató megtoldotta még egy ebéddel is az ígérését. Buszt rendelt nekik, különjáratot, kivitte őket a Bükkbe, ott meg bográcsost főzetett nekik. Amolyan pótmajális félét. Volt, aki a feleségét, férjét is elhozta.

Lajos nem tartott vele. Éjszakás volt, aludni akart.

Hát csak hadd aludjon, pihennie mindenkinek kell...

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

* * *

Nem tudja, tényleg nem tudja, miként eshetett meg a dolog. A cigánykodással indult, és Béla kezdte. Hogy így cigány, meg úgy cigány... És nevetett hozzá. Igaz, mindenki nevetett, még ő maga is, mert bagoly mondta a verébnek: Béla sokkal feketébb, mint ő, meg aztán most, hogy nem a kék köpeny egyhangúsága takarta a testét – ellenkezőleg: divatos póló domborította ki, amit ki kellett rajta domborítania – kimondottan szép nő volt. Sőt, kifejezetten kíváncsi – legalábbis ezt látta visszatükröződni a férfiak tekintetéből, akármelyikükébe is belenézett. És azért több volt ebben a pizsgálódásban a szeretet – talán a gyermekkorban gyökerező még –, mint a fricska, így hát amolyan játékos csipkelődéssé fajult ez kettejük közt, ártatlan hékulázássá, amit némi birokbal, dulakodással is kiegészítettek a végén.

Legnagyobb öröme a köröttük állóknak.

– Hová paksi, oda puszi – kiáltott fel aztán Béla, mikor egy jól irányzott bal horog eltalálta az oldalát, mire aztán a fiatalasszony kénytelen-kelletlen – legfőképpen pedig, mert a többiek is vérszemet kaptak, s kórusba verődve követelték Bélának a járandóságát – leróta a puszt. Az a nagy behemót gyerek meg nem volt rest felhúzni még az atlétáját is, hogy úgy fogadja, mezítelen testfelületével a fiatalasszony ajkainak húsét...

Amit aztán ő – érdekes mód' – egy csöppet sem bánt...

Nem tudni, hány jól irányzott horgot kellett még ezek után hol egyikük, hol meg a másikuk oldalán, hátán, nyakán vagy szelíd kivitelben még az arcán is kiváltaniuk kölcsönösen egymástól, hazafelé mindenestre egymás mellett ültek a buszon. A lány kezében egy hatalmas nagy mezei csokor illatozott.

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

* * *

Késő este volt, hogy aznap a városba értek, az orra előtt húzott ki a szerelvény – még látta a végén a lámpáját. Előkotort a táskájából egy telefonkártyát, s hazaszólt Lajosnak: ne idegeskedjék, csak az éjszakai vonattal érkezik. Készítsen magának vacsorát, s menjen dolgozni, ha már így történt.

Helyére tette a kagylót. Béla tűnt föl, s várt rá a fülke homályán túl. Hogy honnan került elő ilyen hirtelen...

Egyetlen szó nélkül ült be a fiú mellé az öreg csotrogányba, s csak akkor nézett föl rá kérdőn, amikor az balra kanyarodott a város szélén, a temető felé vezető útra.

Szólni azonban még ekkor sem szólt. Olyan megadóan, szinte reszketve a vágytól bújt Béla kebelére, s kínálta ajkát csókpecsétre a fiú ajkának, ahogyan azt az egész napos játszadozások után csak lehetett. Erre várt ő, ki tudja, tán egész nap erre várt, még ha Lajost megcsalni soha eszébe nem is jutott volna eddig sohasem.

Két hatalmas fűzfá szomorkodott a temető bejárata mellett, földig ért az águk. Ők takarták be a két fiatal; ők adtak menedéket az egyszeriben feltörő vágyaknak – a vén csotrogány legfőljebb csak asszisztált nekik hozzá...

* * *

Másnap műszakkezdéskor egy tábla fehér csokoládét talált a lány a papírdobozok frissen odakészített halmazának legtetején. Röviddel rá pedig, amikor a targoncást is arrafelé vitte a munkája, még egy köszönömöt is kapott melléje. Egy köszönömöt, amit csak pillantásával tud küldeni egyik ember a másiknak, s amit egyszerűen lehetetlenség volt nem viszonzni...

Bal kezébe a fémvázat, a másikba a papírdobozt...

* * *

A nyári szabadságok idejét élte a gyár: hol ez, hol az ment el egy-egy hétre – vagy akár kettőre is – üdülni a brigádból. Az itthon maradóknak persze helyt kellett állniuk: őt is hol az egyik, hol meg a másik gépre osztották be: megerőltető volt számára az iram, még ha nem is idegenkedett egyébként a munkától. Úgy esett be esténként az ágyba, mint aki kettő helyett dolgozott egész nap – s ebben azért alighanem volt is némi igazság... Csak az tartotta benne a lelket, hogy megkapta az üdülési csekket, meg hogy Lajos is rábólintott Hévízre. Ha a Megváltó is úgy akarja, kedd hajnalban indulnak...

Tíz napot töltöttek ott, csodálatosan szép tíz napot. Pihenésben, szerelemben, egy új életre való felkészülés mézédés reményében...

Mert régi álmáról, hogy egy édes pici kis magzatot hordjon ki egyszer a szíve alatt, ő mind a mai napig nem tudott lemondani. A hévízi fürdőzés pedig biztosan segít neki ebben. Add, Istenem, hogy segítsen...

Alig jöttek aztán haza, be is ment az üzemi orvoshoz – kiváltképp, hogy egy pillanatra megszédült a nagy melegben ott a gépek mellett. A vérnyomását okolta, meg hogy nehezebbre esik átállni a szabadság után, de legmélyén a lelkének már a kelengyét válogatta a cseppnyi csöppnek... Kéket? Rózsaszínt? Mit számít az, Lajos is ezt mondaná, csak egészséges legyen. Ha pedig úgy szereti őt az ő istene, ahogyan eddig szerette, hát egészséges is lesz! Mint az apja...

Imádkozik is érte, hogy így legyen...

Aznap este, mikor Lajos mellé húzódott az ágyban, s titkot súgott halkan az ő fülébe, ez a behemót ember úgy magához ölelte egyszeriben, olyan erősen magához szorította, hogy beléropogtak a fiatalasszony csontjai. Nem lehetett bírni ennek a nagy erős embernek az örömeivel, össze-vissza csókolgatta asszonyát, betakargatta abban a nagy melegben, nehogy baja essék az ő csepp fiának... még éjfélkor is csak a terveit szövögette, mi mindenre megtanítja majd, ha felnőtt...

Egy tábla fehér csokoládét húzott aztán elő az ő szerelmének a konyhaszekrény fiókjából – megünneplendő a jó hírt –, az asszony hozta neki hetekkel ezelőtt. Hármat is egyszerre ebből a drága finom csokoládéból. Valami brigád-összejövételen nyerte cigánynótával, mert egyébként meg igen szép hangja van, egyem meg a szívét, egyszerűen csodálatos...

MINT A KÚTNAK VIZE

– Lacika, ne piszkáld azt az ablakot!

Margit tán maga sem gondolta komolyan az intelmet. Inkább csak a rend kedvéért szólt a fiára, meg hogy lássák az utasok: rajta tarja szemét a gyereken, s fegyelmezni is kész – még mielőtt közülük szólna rá valaki –, ha az rosszat cselekszik. Valójában nem is bánta volna, ellenkezőleg: még tán örült is volna neki, ha kinyílik az ablak a fiú igyekezete nyomán. Meleg volt az autóbusz belsejében, iszonyú meleg. Reggel van, a kilencet még csak most hagyta maga mögött az óra kisebbik mutatója, de már kibírhatatlan a hőség. Kiváltképp itt a kocsi hátuljában. Itt találtak három helyet, ahová egymás mellé leülhettek, és még csak a csomagokat sem kellett a földre rakniuk.

Az asszony kigombolta magán a zakó elejét, hogy enyhítse, ami enyhíthető volt ezen a forróságon. Férfi zakó volt rajta, az emberé, merthogy az kihízta az évek alatt. Előbb ki akarta dobni, de ő nem engedte. És milyen jól tette, hogy így tette; nem túl viseletes darab; lám, még a városba is be tud benne jönni.

Legföljebb más fehérneműt vesz alá. A szerényebb kivitelűt, a kosár nélkülit. Még kényelmesebb is, és meg is spórol vele egy felsőkabátot.

Kék-fehér, nagykockás blúz volt a zakó alatt, hozzá meg kettős anyagból varrott farmer-nadrág. Hagyományos kékvászonból meg kordbársonyból, khakiszínűből. Olyan ma divatos féle. Pedig a turkálóban vette. Kövesden. A szomszédasszony csábította magával, hát beült mellé. Most hét elején. Két óra alatt megfordultak, mire a gyerekek hazaértek az iskolából, már ebéddel várta őket. Örült neki, mert szerencsés vétel volt; kimosta, kivasalta; senki emberfia meg nem mondaná most, hogy nem újonnan vásárolta.

Egy Metró újság volt az asszony keze ügyében, most kapta egy fiatal lánykától a pályaudvarra jövet; legyezni kezdte magát vele.

Jólesett. Istenemre mondom, jólesett az arcának.

Harmincöt-harminchatéves asszonyt látott maga előtt, ha valaki Margitra nézett. Nem soványat, most mégis beesett arcút, szomorú tekintetűt. Ellenére a két kék szembogárnak, ami különös szépséget adott neki, kiváltképp, hogy erős, leginkább kunos vonásokat sejtető két járomcsontja is volt az asszonnak. Meg sötétbarna, már-már feketébe hajló haja. Utóbbit lánykorától fogva kleopátra-szerűen nyíratva – állítólag Bélát is ezzel bolondította meg annak idején. Ki tudja...

Lassan haladt a pályaudvar nagy óráján az idő, még mindig beletelik hat-nyolc perc, hogy elinduljanak.

– Lacika, az Isten áldjon meg, ne piszkáld hát azt az ablakot!

A rendelőben volt a két gyerekkel – mindkettő asztmás. Ki érti ezt! Faluhelyen élnek, amióta csak megszülettek; sehol egy füstölő gyárkémény, hát nincs már egészséges levegő ebben az országban?!

Fából készített szerkezet pihent az asszony melletti ülésen, valami asztali állványféle: Margit előbb a tekintetével, majd pedig az ujjaival is végigsimított rajta...

* * *

Kinövik. Most már ő is biztos benne, még ha eleinte nem is nagyon hitt a Tanár úrnak, kinövik a gyerekek. Józsika már csaknem tünetmentes, őt elegendő lesz csak minden második alkalommal hoznia a jövőben, amikor Lacikával jön. Legyen érte hála a Jóistennek. Mert támogatott gyógyszert kapnak ugyan, meg emelt szintű családi pótlékot, de mi az ahhoz képest, hogy befulladás a gyerek, ő meg csak nyugtatgatni tudja tehetetlenségében. Még jó, hogy van ez a gyorsan ható szer, a pipa. Inhalálni. A gyerek a szájába fogja, nagyokat szív belőle, s elmúlik a roham. Adná a Mindenható, hogy mihamarabb elmúljon Lacikánál is. Véglegesen. Imádkozni fog érte, hogy így legyen...

A munkáját is emiatt volt kénytelen otthagyni. A ládagyarban dolgozott, bejárta Kövesdre. Busszal. Fél ötkor kelt hozzá hajnalonta, mert el kellett hogy érje a korai buszt. Az meg csak a falu közepéről indult. Biciklire ült hát, ha csak megengedte neki az idő, amit aztán Bözsiéknél hagyott, gyerekkori barátnőjénél, csak úgy nekitámasztva az istálló falának. Bözsi férje egyszer meg is ragasztotta neki, mire hazaért, mert lyukas volt. Reggel is, este is pumpálnia kellett. Nem kérte ő, de Lajos figyelme valahogy kiterjedt rá.

Szerencsés lány ez a Bözsi, jóra való férjet adott neki ajándékkul az Isten...

Aztán hogy beütött ez a betegség – pláne meg hogy mindkét gyerekénél –, egyre többet kellett kimaradnia a munkából. A tulajdonos eleinte elnézett fölötte, de aztán szólott neki: táppénzre kéne mennie, tartósra, így mindkettejüknek jobb lesz.

Hát nem lett jobb. Mert ugyan kinek jó, ha csak a csökkentett fizetést hozza neki a posta – még ha nem is kell érte bejárnia naponta a fűrészgép mellé. Azután meg, hogy letellett a tartós táppénz egy esztendeje, kiküldték neki az elbocsátó levelet: szépen megköszönik, de nem tartanak tovább igényt a munkájára.

Margit amíg él, sem felejt el azt a napot, amikor aláírta a térítvényét a postahivatal kisablakának könyöklőjén. Egy élet zárult le mögötte azzal az aláírással, a biztos kenyér, még ha kicsinyke darabot adott is az az ő megélhetésükhöz.

Munkánélküli ellátás, majd rendszeres szociális segély és a gyerekekre kapott családi pótlék. Ebből kell élniük a jövőben, meg amit összeügyeskedik még magának odahaza, ha nem akarja eldobni idejekorán önmaga életét, meg a gyerekekét is. Szépen hímez, köt és horgol: nagyanyjától tanulta még kislánykorában. Amíg el tudja adni, nagy baja nem lesz. Nincs két hónapja: egy német házaspárt hozott neki oda a jószerencséje: hármát is elvittek a matyó mintával telivarrott abroszokból, hogy az Isten is áldja meg őket érte. Hagytak ott neki annyi pénzt, amennyit csak háromszorra kap meg családi pótlékként a gyerekek után. De áldja meg a Mindenható a szomszédék Péterét is, hogy hozzá irányította ezeket a derék külhoniakat. Át is ment aztán hozzá Margit, hogy megfizesse neki a jóságát, de Kerengő Péter nem fogadta el tőle a pénzt.

– Jobban kell az neked, Drága Margitom, tedd csak el nyugodtan – mondta neki a fiatalember, és nem engedte még az asztalon hagyni sem a bankjegyeket.

Hát ilyen rendes emberek is vannak még...

Bordásné Bajkó Margit és két kislánya szegényesen élnek, de nem nélkülöznek. Kertészkednek mindezen felül – nagy kert tartozik a házhoz, épp’ egy kis magyar hold – megtermelik benne, ami az élethez kell. Zöldség, gyümölcs meg amit a jószág megeszik: az a néhány tyúk, meg a disznók is. Utóbbiból évente kettőt le tudnak vágni. Péter szokott nekik benne segíteni, Kerengő Péter a szomszédból. Neki sem szakmája a böllérkedés, de nagyon ügyesen csinálja, és még pénzt sem igen fogad el a munkájáért. Ellenkezőleg: Minden alkalommal maga mellé veszi Józsikát, s magyarázza, mutatja neki a fogásokat. Úgy néztek ki egymás mellett legutóbb is, mint mester és segédje, pedig nincs köztük tán tizenöt évnyi korkülönbség sem. Margit

teljességgel bizonyos benne, hogy mire Béla hazakerül, apa és fia együtt bontják fel a hízót, hasítják le a hátszalonnát, s keverik meg közösen a kolbászba, a hurkába valót.

A gyerekek apja ugyanis börtönben ül.

Bicskázott. A kocsmában, részegen. Úgy megkéselte féltékenységében Lajost, a Bözsi férjét, hogy két hónapig tartott, mire az felépült. Hiába ment már aztán Béla – józan fejvel – meglátogatni azt a szerencsétlent a kórházba, a rendőrség hivatalból elindította az eljárást. Aminek aztán öt év börtön lett a vége.

Talán, ha harmadolással szabadul...

Pedig milyen szépen megvoltak annak előtte! Bordás Bélát aranykezűként ismerték és tisztelték a környező falvakban is. Eredetileg géplakatos szakmát tanult, de apjától az asztalosságot, nagybátyjától meg a vízvezeték-szerelést leste el, így hát nem volt olyan munka, amibe bele ne mert volna vágni – akár javítani, akár pedig készíteni kellett valamit. A megyénél dolgozott, a gyermekotthonban. Ott, a faluban. Keresni is szépen keresett. Mellette meg még amit odahaza összerakott – Bajkó Margit sokáig hitte, hogy vele van az Isten, hogy ilyen férjet rendelt mellé társául.

Nem is érti – máig sem érti –, miért fészkelte be magát férjének fejébe a féltékenység. Mert okot bizony ő arra nem adott. Sem valósat, sem pedig csak annak látszót. Tiszta az ő lelkiismerete, mint amilyen tiszta a vize a szomszédék kútjának. Olyan, bizony. Onnan hordják, azt isszák, amióta csak odaköltöztek. Kerengőék még a házba is bevezettették. Hidroforral, háromfázisú villanymotorral, hogy a lovakat is kiszolgálja az istállóban. Béla csinálta nekik, nem sokkal azelőtt, hogy bevonult.

Felhördültek a szép nagy autóbusz motorjában a lóerők, ott pihentek eddig, valahol középtájon, a padló alatt. Amint megmozdult a nagy monstrum, az asszony, hogy az le ne essék valahogy, megtámasztotta szelíden maga mellett az akácfából készült szerkezetet. Finom munka volt, drága portéka, kár lenne érte, ha Isten ne adja, baja esnék...

* * *

Többször közeledtek aztán hozzá a férfiak, hogy egyedülállóvá lett. Volt, aki csak a kaland lehetőségét látta benne, az egyéjszakásét, de olyan is akadt köztük, aki feleségül kérte magának. Mintha nem is volna férjné. Ő azonban mindenkit elküldött maga mellől. A gyerekeire hivatkozott, meg az esküre, amellyel hűséget fogadott a férjének, Bordás Bélának. Isten és ember előtt tette, hát tartja is magát hozzá. Még ha így alakult is. Nem ő tehet róla.

Pedig nehéz, nagyon nehéz egyedül nevelnie a két fiút. Jó gyerekek ők, szófogadók, meg segítenek is neki az otthoni munkában, de hiába. Lacika kilenc esztendő, Józsika meg kettővel több. Olyan korba értek, hogy elkélne fölöttük az apai szigor.

Búzatábla mellett vitt el az autóbusz útja, a másik oldalon meg ipari üzemeket hagytak maguk mögött a kerekek. Forróságtól vibrált a távolba mutató aszfaltszőnyeg fölött a levegő, Bordásné Bajkó Margitnak rá kellett szánnia magát – bárhogy is nem akarta – hogy kibújjék férjétől megörökölt zakójából.

Kék blúzában, farmernadrágjában, hogy azok alól az eddigieknél is ígéretesebben fölsejlettek a női domborulatok, olyan volt ott a hátsó ülések legközepén, mint egy földre szállott angyal.

Férfitekinteteket vidító, álomszép angyal; a csillagok küldötte. Kék szembogara volt; kleopátra-szerűen nyírott, feketébe hajló haja, és most mintha még a nézése sem lett volna olyan nagyon-nagyon szomorú. És a fiára sem szólt többé. Nem kellett már. Játszott a nő arcán az ablakon bezúduló levegő: lesiklott a nyakára, nyakáról a blúz gombjai közt a testére,

hogy jótékony fuvallatával felfrissítse az ekkorra már tényleg kibírhatatlaná lett forróságot. Úgy érezte magát az asszony, mintha újjászületett volna...

* * *

Még azon az éjjelen, közel az éjt felező órához, amikor a gyerekek réges-rég aludtak már, Bordás Bélának faluszéli kis házában nyári konyhájában, ott, ahol rendes körülmények között a ház ura szokta ebéd utáni álmát aludni, erős férfiölelés tartotta szorító fogságában egy asszony testét. Drága fogság volt ez azonban, édes ölelés; régtől vágyott. Olyan, amelyik nem számol a veszéllyel, még ha titkos is, mert jön és tarol, mint a Tisza árja, ha kilép medréből a vén folyó. Hús szellő járta át a kis helyiséget, jóleső a kimelegedett, izzadságtól nedves emberpárnak. És mint ahogyan az árnak vize sem húzódik vissza a vetésekről egy-kettőre, Bajkó Margitnak is jó idejébe beletellett, meg küzdelmébe, hogy kiszabadítsa magát önkéntesen vállalt börtönéből.

Nem kelt még fel a nap, mikor búcsúcsókkal vett elégtételt jötevőjén az átszerelmeskedett éjszakáért. Az elsőért, de az utolsóért is egyben. Néhány napnak kell már csak eltelnie, s hazajön az ő szerelmes férje, Bordás Béla.

Akit soha-soha többé nem enged már el, ebben teljességgel bizonyos volt.

Az asztalon a tegnap vásárolt gobelin-állvány hevert. Felborítva, szemrehányón, kicsit mégis megértőn. Mert neheztelt ugyan valamelyest a ház asszonyára, hogy nem kezdték el, ahogy pedig eltervezte, rögvest hazajövele után, a közös munkát, de visszagondolt a látottakra, s mindent, de mindent megbocsátott neki. Némán tűrte hát, hogy Margit föltegye a szekrény tetejére. Nem sok időre, mert most rögtön lefekszik az asszony, pihen egy csöppet, amíg a gyerekek is föl nem ébrednek. Reggelit kell nekik készítenie, iskolába engednie őket, de aztán, istenemre mondom, nekilát, hogy próbát tegyen az új állványon, ha már összekuporgatta rá oly nehezen az árát. Varrni fog rajta, hímezni. Kényelmesebben, gyorsabban, még tán szebben is, mint ahogy azt eddig tette, állvány nélkül. Még ma kipróbálja.

Reggel aztán, mikor átment Kerengőékhez vizesvödörrel a kezében, Szomszédékat a kút kávája mellett tanakodva találta. Valami olyasmit beszéltek, hogy át kell öblíteni a kútnak a vizét, mert beleesett valami. Nem mondták, mi lett volna az, Margit meg nem faggatta őket. Előfordul az ilyesmi, ha faluhelyen lakik az ember, egyszer a nagyapjánál is megtörtént. Kinn a tanyán. Még kislánykorában. Klórmeszet szórtak bele, s nekiállt két ember, hogy kihúzzák. Egész nap vödörözték, föl váltva, a vizet. Kerengőék bűvárszivattyút hoztak most, nagyteljesítményűt. Meglocsolják vagy kétszer a kertet, mire végeznek, teljes mértékig kicserélődik a kútban a víz.

- Tisztább lesz, mint annak előtte – nevetett Margitra a szomszédasszony nagyfia, s elindította a szivattyút.

Margit már nem szólhatott, elnyomta volna a hangját a motor döreje. Mosolyt küldött hát válaszul szavak helyett a fiúnak, melléje meg a reményét, hogy a mélyből feltörő víz az ő érzéseit is tisztára mossa. Jókedvű volt. Hazament, s kerékpárra ült. A faluból hozott maguknak ivóvizet, az artézi kútról, egy ceglédi kannával. Holnapig kitartanak vele, akkorra meg helyreáll a rend. Megtisztul a kút vize, s megtisztul vele érzéseiben ő maga is. Úgy várja haza életének párját.

Tiszta vízzel.

És tiszta lelkiismerettel.

Ha ugyan igaz lesz, amit Kerengő Péter ígért neki...

NAGYMAMA

– No, gyere csak, te rusnya folyondár, majd adok én neked!

Az öregasszony egyetlen kapahúzással vágta el a folyófű gyökerét. Tudta, hát persze, hogy tudta, hogy így is a földben maradt a gyomnövény nagyobbik hányada, s nem telik belé egy hét, újabb hajtást növeszt, de hisz csak ad neki az Isten egy hét múlva is erőt, itt lesz ő akkor is, s rendet rak az ágyások közt. Zöldbabot, borsót, petrezselymet termelt kiskertjében az öregasszony. Kaprot, káposztát, meg amire még szüksége van egy konyhának az esztendő folyamán. Nem vezet ő nagy háztartást, de itt van ez a porta, hát persze, hogy megműveli, ha már neki adta a Jóisten, s erőt is toldott hozzá elegendőt. Meg aztán vele lakik pár éve az unokák egyike is, a kisebb. Főz reá, mos; anyja lett az anyja helyett, ha már az itt hagyta őket ilyen korán. Fogyott az a szerencsétlen asszony, egyre fogyott, míg aztán nem került többé haza a kórházból.

Jó asszony volt pedig – még menynek is páratlan. Nagymama, ha akart volna sem mondhatott volna semmi rosszat az elhunytára. Látták már ezt rajta a férjével, látták, már amikor elhozta nekik bemutatni a fiuk. Meg aztán ismerték is a szüleit: szorgos kezű, derék embereknek ismerték az egész családot – dehogyis volt ellenvetésük, ellenkezőleg: örültek, hogy ilyen menyecskét választott magának a gyerek.

És a fiatalasszony valóban beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Mert kezdetben közös fedél alatt laktak velük a fiatalok, amíg fel nem építkeztek, s az öregasszonynak egy rossz szava sem volt – mert nem is lehetett – a kismenyére. Szerette is, ahogy csak saját lányát szerette volna, ha lett volna neki – de nem volt.

Nagymama belefeledkezett a múltba. Őt magát lepte meg leginkább, hogy lebetegedett az ő szeretett kismenye, s hiába volt a sok doktor, hiába vitték kórházzról kórházra a beteget, az orvosok tehetetlenek voltak.

Nem is segített a szerencsétlenül: sem a gyógyszer, sem a ráolvasás. Eltemették őt békességben, Istenben megnyugodva – hála legyen érte a Megváltónak, hogy nem szenvedett sokáig...

Nem sokkal rá hozakodott aztán elő a fiú, hogy ideköltözne, ha nem volna nagyon terhére Mamának.

Nem volt, hogy is lett volna. Itt ez a nagy ház; amióta felépítkeztek, s itt hagyták őt a fiáék, üresen áll. Teljesen üresen. Élet költözik legalább a falak közé, jókedv és szeretet: az ő napjait is ami megfényesítheti. Nemigen firtatta hát az öregasszony, mi motiválta a gyereket ebben a döntésében, hanem igent mondott az illendő kérésre, s szárnyai alá vette unokáját.

Hál' Istennek, hogy így cselekedett, azóta is örül neki, valahányszor csak belegondol. Jóraivaló, udvarias, rendes gyerek ez a fiú. Meg szorgalmas. Villanyszerelőnek tanult, a Bervában szabadult. Ott is ragadt, ma is oda jár a karbantartókhoz, naponta viszi a vonat. Őt percre sincs innen a tihaméri megálló, ott felül rá, az meg beviszi őt egyenest a gyárba. Reggel oda, délután meg vissza. Három óra, fél négy aztán, mire hazakerül.

Csak ne hajtaná magát annyira. Épp csak túl van a húszon, de alighogy leteszi az elemózsiás tarisznyát, a könyvek fölé görnyed, s tanul, egyre csak tanul. Éjfélékig, de gyakorta még azt követően is égeti a villanyt, nem egyszer úgy kell ágyba parancsolnia a mamának, hogy valamit már pihenjen is. A gimnáziumot végzi, oda iratkozott be a munkája mellett, merthogy le akar érettségizni. Hát csak hadd tanuljon, ha van jó feje hozzá...

Nagymama büszke volt az unokájára. Mintha csak magamagát látta volna vissza lánykorából, saját becsvágyát érezte megújhódni a gyerekekben. Többre viszi, de vigye is többre, mint ő vagy az apja, mert ha ki is tanulta a szakmát, hát legyen csak belőle művezető abban a csúnya nagy gyárban... Vagy legyen akár mérnökember is belőle – őrajta ugyan nem múlik, az már egyszer biztos, mert megteszi érte, amit megtehet. Gondját viseli, amíg erőt ad neki hozzá, elegendőt a Jóisten.

Megpihent egy keveset a kapanyélen támaszkodva a vén szüle, s rárévedezett kis unokájának jövőjére.

Eső kéne, nagyon kéne a veteményre. Májust ír a naptár, de olyan a forróság, mint aminő csak júliusban szokott lenni. Az öregasszony egy-egy bögrényi vizet öntött a káposztatövek mindenikére...

* * *

A fiatalember mezítelen felsőtesttel ült az alsó szoba közepén. Könyveivel vette körbe magát, mint csak valami erődítmény mögé bújva az egyre közeledő érettségi vizsga előtt. Pedig dehogyis az előtt bújt ő oda: István király, püspökségek, kereszténység. Egerbe szülte őt az édesanyja, ide, jóformán a várfal tövébe, Dobó István meg az ő maroknyi csapata ahol megvédte egész Felvidéket a török ellenében, amiért is az itt lakóknak mindennapi társává lett életük során a történelem. Hazafisággal ötvöződött hát a tárgyi tudás az ő lelkében is; azzal a hazafisággal, amiről – az érsekség falán tanúskodó emléktábla szerint – Kossuth is úgy nyilatkozott, hogy Egerben nem hirdetni, hanem csak tanulni lehet. A tanuló tárgyakkal tehát nem volt gondja a vizsga előtt álló fiatalembernek, miért is lett volna. Hanem a matematikával már nehezebben boldogult. Pedig Erzsikével is hányszor átvették már...

A csinos, szőke adminisztrátornő a szomszédos településről járt be a megyeszékhely középiskolájának levelező tagozatára. Hogy mi hozta össze őket – a becsvágy, a tudás hatalma, vagy egyszerűen csak a kölcsönös szimpátia (alighanem ez utóbbi) –, a fiatalember nemigen törte rajta a fejét. Húsz évének lendülettel keveredő józansága mindenesetre már messzebbre tekintett, valahányszor a lányra gondolt, mint a közös tanulások során bebiztosított megoldóképletek, integrálok és függvényértelmezések. Feleséget látott magának a szép lányban, életének hű társát, leendő gyermekeinek édesanyját. Egyre többet időzött hát az ő társaságában – akár közelében tartózkodott ténylegesen is Erzsike, akár nem.

A matematikával meg majd csak lesz valahogy...

* * *

A Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola utolsó éves hallgatója nem találta helyét a vonaton. Töltöttkáposztát ígért neki a nagymama, melléje meg kedvencét, a túrósrétest az ünnepi asztalra – megelőlegezve jó másfél hónappal a születésnapot is –, ha sikerrel túljut a vizsgáin. Az utolsó előtti szemesztert zárja le velük.

És ő túljutott rajtuk. Sikerrel. Pici túlzással már akár zsebében is érezheti a diplomát. A fiatalember levetítette maga előtt életének utóbbi néhány esztendejét. Látta magát munka után kínlódni a könyvek fölött, látta nagymamáját, ahogy befogadta őt azon a réges-régi tavaszi estén, hogy erejét nem kímélve dolgozzon az ő boldogulásáért; végül pedig látta maga előtt apját is, ahogy rendszeres havi támogatásokkal egészíti ki a Bervában töltött munkásévek félrerakott garasait. Elérzékenyült a fiú ennek a hallatlan családi összefogásnak végig gondoltával, s ünnepélyes fogadalmat tett magában szent esküvéssel – rég elment édesanyjának emléke előtt –, hogy soha föllazulni nem hagyja a családi kötelékeket. Hat gyermeket nevelt fel a másik nagyanyja – szép gyermekáldás van mindenikőjükönél –, van tehát, s lesz is,

hálísten' kik között megosztani a szeretetet. Ezen mélézött el aztán a fiatalember, amikor fékezett a vonat Füzesabonyhoz közeledvén. Át kellett itt szállnia a hazafelé tartó szerelvényre, de hogy megint erőt vett rajta az izgalom, már nem is keresett magának ülőhelyet. Igaz, ami igaz: voltak is utasok a kocsiban szép számmal.

A fiú belesimított zakójának belső zsebébe. Pont a szíve fölött, ahol tegnap óta kis csomagocska várta, hogy gyönyörűen szép szemek – játékon kíváncsi, szerető női szemek – pillantsanak belé. Mert gyűrűk voltak abban, karikagyűrűk – épp egy pár – kísérőnek meg még egy harmadik is. Meseszép és csodálatos, mint amilyen meseszép és csodálatos volt ez az egész nap is a fiú számára.

Leánykérő előzte meg az aznapi vacsorát Nagymama Eger széli családi házában, a Kertész utcán – Istenem, hogy elrepült az idő: most tavaszon múlt harmincegy éve. (Vagyis dehogy harmincegy – már harminckettő!) Nem, nem tudott róla előzetesen a lány, meglepetés volt az neki is a javából, mégsem látott rá okot, még a legcsekélyebb mértékben sem, hogy habozzon az igennel. Nem is volt határa aztán a boldogságuknak, az ő közös boldogságuknak. Mert hogy közös volt már ez a boldogság, egy életre szóló; sorsukat, jövődjüket összekötő, kétség sem férhetett már hozzá.

Nagymama előtt tettek erről hitet akkor este ők ott egymásnak. Az áldott emlékü Nagymama előtt, Isten nyugosztalja őt hamvaiban...

TANYAKÚT

Nehezen lelt rá az egykori tanya helyére: kétszer – ha nem háromszor is – a fékpedálra lépett, mire beazonosította. Az enyhe magaslat győzte meg végül is, hogy jó helyen jár. Jól lehúzódtott a kocsival –, nyilvánvalóan az egykori följáró maradéka, amin megállt végül – s kiszállott. Eső kopogott a szélvédőn, egész napos, elhúzódó, szomorú eső. Kabátot vetett a vállára, úgy indult neki, hogy vallatóra bírja a még vallathatókat, ha föllem még egyáltalán bármiféle maradékot is abból, amit szorgos emberi kezek itt létrehoztak egykoron.

Teljesen benőtte a gaz. Nemcsak az udvart, hanem a valamikori lakóház helyét is. Egyetlen ösvény – egy keskeny, letaposott ösvény – szelte csak át a dudvaerdőt, azon indult neki, hogy felhajtsa, s megtudja, amit megtudnia a faluban – ki tudja miért – nem sikerült neki. Járt pedig a kocsmában is, de akiket ott talált, vagy részegek voltak már, vagy a játékgépet bűvölték eszelősen – Biczóékra meg a tanyájukra egyikük sem emlékezett.

Vagy nem akart emlékezni...

Alig siheder volt, amikor járt itt egyszer – van már negyven éve. Vagy csak kicsivel kevesebb. Építőtáborba jött, kubikolni a Holt-Tisza partján. Meliorációnak mondták, még ha nem is volt annak sok köze a talajjavításhoz. Ellenkezőleg: egyike volt az akkor a rendszer sok esztelen-ségének: ma épp hogy le kéne bontaniuk, amit akkor megépítettek velük: erre azonban most nincs pénze az államnak. Az élő és élettelen világ természetvédelmi jellegű gondjait vagy nem ismerik, vagy ha ismerik is, nemigen firtatják a politikusok – kiváltképp, ha saját korábbi tévedésüket kéne belátniuk általa. A férfi kesernyés mosolyból húzta egyenesre a száját. Ma már szakmérnökként látja az egykori baklövést, annak teljes mélységét és következményeit – most mégsem ezért volt kedvetlen és magábaroskadt.

Messze volt a táboruk, túl a falun, egy távoli major központjában. Onnan szállították őket, teherautókon hajnalonta a munkába. Délután kettőig tartott a műszak: ástak, lapátoltak, hordták a homokot vég nélkül: tiszta hólyag lett a kezük egy-kettőre, míg élnek sem felejtik el.

Elküldte egyszer kettejüket az építésvezető: egy rakomány cementet kellett hozniuk a városból. Meg van rendelve, ki van fizetve, el kell érte menni, fölpakolni és elhozni. Harmincöt-negyven kilométer, semmivel nem több, dél se' lesz, hogy dalolva megjárják, jóváírja nekik érte a teljes műszakot. – Válassz magad mellé cimborát – mutatott rá – s menjetek, ott a koci, rátok vár.

Ők meg elmentek. Gyuszival, mert őt választotta. Nem az övéi közül, hanem egy teljesen más iskolából, egy ottani környékbélből. Ott ismerte meg, s barátkozott vele össze. Elmentek, fölpakolták, amit kellett, s indultak is hazafelé. Igyekezett a pilóta is. Maszekolna egy órácskát, mondta, s még segített is a fiúknak a munkában, csak mihamarább végezzenek.

Nem messze innen érte utol őket a baj: dűrdefekt a jobb első keréken. Csoda, hogy az árokba nem borultak.

Szerszámuk a kocsiban nem nagyon volt, a közeli tanyába mentek vasdorongért a szereléshez, hogy kicseréljék a belsőgumit, mert valami isteni szerencsének köszönhetően abból azért volt velük egy...

Akkor ismerte meg Biczóék középső lányát. Egy teljes életre beleszeretett. Egyetlen találkozás volt ez, mégis meghatározója az ő későbbi életének, mert ez a tündérszép lány mindennapos szereplőjévé vált az álmainak. Beleszeretett, mint mondani szokták, első pillantásra...

Leveleztek. Másfél éven keresztül. Egyszer – közvetlenül karácsony előtt, később meg majd a tavaszi szünetben is – vissza is tért hozzájuk. Autóbusszal utazott, itt tette le a járat, nem messze a tanyától.

Másfél évig tartott azonban a boldogsága, nem tovább egy perccel sem.

De hogy kit, vagy mit okolhat annak elvesztéséért, máig sem tudta kideríteni. Mert szerelmének tárgya, az az álomszép lány ott Biczóék tanyájának udvarán nem lehetett oka, erre akár az életét is nyugodtan fel merné tenni...

Hol vagy most, Biczó Teri, hová hagytad el a szülői házat, bár csak megtudhatnám...

Kopogott az eső a férfi kabátjának hajtókáján, szemerkélt szép szomorúan, az idegen azonban nem vett róla tudomást.

Igaz, nem is nagyon akart tudomást venni róla...

* * *

Nagyobb dombra emlékezett. Olyanra, amire föl kellett kapaszkodni a lenn futó út mélyéből. Most alig egy méter magasan lehet, pedig már fenn van a dombocska legteteyén.

Igen, ez az, most, hogy visszanéz, bele lát az út egyenesébe, alig hajításnyira a kanyaron túl. Erre már akkor is fölfigyelt: jól választott, aki ide építkezett – most pedig már a szakember szemével és eszével vizsgálta – és hagyta jóvá: a környék lehető legjobb építési telkét nézte ki magának, aki e helyen vetette meg a lábát, hogy földművelésből, állattenyésztésből tartsa el a családját...

Pedig bátorságból sem kevésre volt szüksége, aki ilyesmire adta fejét a téjesítés legsötétebb időszakában.

Az öreg Biczó mégis megtette.

Rálelt aztán egyszeriben az ásott kútra is. Ott volt, közvetlenül a feljáró mellett, csoda, hogy bele nem esett. A szélére állt. Iszonyúan mély kút volt az, vörös téglával körös-körül kirakva, volt tán tizenkét méter mély is. Mintha ez is csak szaporítani akarta volna az itt élők gondját-dolgát, feneketlen mélységéből hogy felhúzzák a vizét. Még szerencse, hogy az iható volt. Értette a mesterségét, nézett le a mélybe az idegen, akárki csinálta. Kár, hogy szeméttel szentségtelenítették meg azóta a vizét...

Persze, mit is beszélek, száraz volt már annak a kútnak a feneké, mert a víz olyan élőlény, akárcsak a kezes jószág: oda megyen, ahol simogatják, becézik és naponta a kedvébe' járnak; de ha nem látja kedves gazdájának feléje nyúló kezét, eltakarodik, s másutt próbál magának szerencsét.

Gondolataiba mélyedt az idegen. A konyha belsejének félhomályát látta maga előtt, meg a petróleumlámpa pislákoló fényét, mint amilyen legkisebb gyerekkorában náluk is világított esténként, mert a faluban, ahová született, ismeretlen fogalom volt akkor még a villanyvilágítás. Petróleumlámpát gyújtottak a háziak is, amikor megérkezett. Az ő tiszteletére, mert karácsony közelgett, és olyantájt egy-kettőre beesteledik a tanyavilág pusztaságában. Emlékszik, mintha tegnap történt volna, miként szabódott a lány édesanyja, s kért tőle szinte bocsánatot a szegényes világításért. Nem tudta, hogy tőle ez egy csepp sem idegen; ellenkezőleg: a petróleumlámpában – mint az ő sorsközösségük jelképében – égi jelet vélt felismerni, amely csak tovább erősítette szerelmét Biczó Teri iránt...

* * *

Ott ült, ott gubbasztott az idegen a kút üregének szélén, csoda, hogy belé nem szakadtak a térdei a szüntelen guggolásba. Igaz, mélységes volt az ő szomorúsága, sokkal mélyebb tán, mint a Földnek ez a sebe itt. És meglehet, ugyanúgy soha be nem gyógyuló most már, mint ahogy begyógyítatlan' hagyták ezt itt a lába alatt.

Fölkelt aztán, s hogy tett lefelé egy pár lépést, kiment ereiből a zsibbadás.

Beült, s jóval nehezebb szívvel, mint amilyennel érkezett, gázt adott a lóerőknek. Kikanyarodott az országútra: Gyszi várt rá, az egykori cimbora az építőtáborból. Most találkozni azóta először, csoda lesz, ha megismerik egymást...

* * *

Nem volt nehéz rátalálnia a házra. Utca, házszám; a fiú egyébként is várta már, nyitva volt a nagykapuja.

Gysziéknál együtt volt a család. Feleség, gyerekek; utóbbiak egyikének részéről már az unokát is várják – ilyenről álmodozott egykoron ő is.

Vendéglátója megmutatta neki aztán a gazdaságát: pincétől a padlásig. Kivitte a kertbe; szőlővel, szilvával, almával és körtével étette, mint legjobb barátjával teszi azt az ember, mert hisz szívesen látja őt.

Késő estig beszélgettek aztán. Gyszi demizsont húzott elő a láda aljából. Örökség volt feleségének elhalt szüleitől mindkettő, hát megbecsülte őket. Meseszép nedű volt az utóbbinak mélyén, mint ahogy az illik is egy szőlősgazdához, ki becsületes mestere a munkájának – elboroztatott egymással a két cimbora: volt mit bepótolni az elmúlt negyven évből.

– Mondd csak – fordult aztán a ki tudja hányadik poharat követően, de még mindig tiszta fejjel, Gyszihoz a cimborája – mi lett Biczóék tanyájával?

Várta Gyszi, egész este várta ezt a kérdést, mégis torkán akadt most a szó. De mert tudta, hogy meg kell válaszolnia a feltett kérdést, töltött egyet barátjának is, önmagának is, és lassan, nagyon lassan mesélni kezdett neki...

* * *

Békésen egymás mellett élő, szép családi életet maguk előtt tudó emberekről szól már a történet a tiszaforrói ház alagsorában. Egy Biczó nevű emberről meg az ő ügyes és kedves feleségéről, aki három gyermeket is szül szeretetéből eredeztethetően a férjének. Igazi mintacsalád ők, s mert a szülőknek az időben nem adatott meg, most mindent elkövetnek, hogy legalább gyermekeiknek megkönnyítsék az élet terheit. Iskolába járatták, taníttatják őket, s felteszik az életüket is rá, hogy igazi, becsületes ember válják majd belőlük. Bele is rokkannak szegények, mostoha lesz hozzájuk a sors, belebetegsznek a munkába: a földet túró, állatot etető-nevelő mindennapok könyörtelen rabszolgaságába.

– A nagylányé lett az egykori szülői ház az országút mellett – kortyolt egyet Gyszi a poharából. – Jó férjet választott magának, tehetőset, vállalkozót és szorgalmast, aki bővítette, fejlesztette a gazdaságot. Mert ő maga és a családja ugyan a megyeszékhelyen lakott, nagy földterület tartozott a tulajdonába. Amelynek nagy részét csak bérelte először, de lassan-lassan megváltotta mind – tisztos, becsületes áron. Nem is nagyon volt ő odahaza, járta a birtokot, mint hajdanán az intéző a reá bízottakat: irányított, igazgatott, ha kellett maga ült a gép ülésébe, úgy mutatta meg a traktorosnak, milyen a jó szántás. Lebontotta az egykori tanya-épületet is, hogy gazdasági központját teremtsen meg a helyén az ottani területeknek. Olyan épületet emelt aztán oda, hogy szegény apósa tán életében sem látott olyat. Vörös téglából volt

annak fala, szibériai fenyő az ácsolata, s piros cserép a tetején: a legkényesebb lábasjóság sem álmodik olyan istállóról, mint amilyen ahhoz tartozott.

– Nem arról beszélsz Gyuszi, én a Biczóék tanyáját kértem az országút mellett, nincs ott egy kődarab sem. Most jövök onnan...

– Arról beszélek, barátom, nagyon is arról beszélek – folytatta Gyuszi, s tán hogy bátorítsa maga-magát, egyszerre lehajtotta, ami a poharában volt. – A lány ugyanis megelégtelt az egyedülléttel – csak így lehetett – nézett rá a barátjára – mert galád tervet forralt ki a férje ellen, s mikor az nem is számított rá, hitvány módon eltétette őt láb alól. Bérnyilkosokkal. A női börtönben van, Kalocsán, megírták az újságok is. Egy leánygyermek maradt utánuk.

– És az épület az elhagyott tanyán?...

– Széthordták, barátom, szét az utolsó építőkockáig. Nem enyészte sokáig az idő. Eleinte csak néhány cserép hiányzott a tetejéről, aztán a lécek, a szarufák, majd a falak is lekoptak lassan. Mára – láthattad, ha ott voltál – a földdel lett egyenlővé a ház, ahol a boldogságot remélted egykoron. Legföljebb az alapoknak találtad volna meg a maradványait, de erősen kutakodnod kellett volna utánuk a sok mihaszna dudva közt...

– És Teriről, Biczó Teriről, a középső Biczó lányról tudsz-e valamit?

Gyuszi azonban már nem tudott válaszolni a feltett kérdésre. Elment a család, elköltözött annak minden tagja a szomorú esemény után még a környékről is. Nem tudták feldolgozni a szégyent, szétszóródtak, ki merre látott. Semmi hír nincs felőlük azóta sem.

– Eddig a történet – fejezte be elbeszélését Gyuszi, s újra töltött mindkettejüknek. – Ne haragudj, hogy szomorú lett a vége...

Nem szólt többet. Lehajtotta a fejét, poharába meredt, és őszinte sajnálatot érzett barátja iránt. Bámult, csak bámult mereven a poharába, mint ki meg is felejtkezett a másiktól, s nem tudta eldönteni, jól tette-e vajon, hogy végig, amíg beszélt, fölcserélte Biczóék két lányát. Mindvégig hazudott ennek az embernek itt vele szemközt a kissámlin, aki tán azért nem alapított egész életében családot, mert Biczó Teritől várta álmainak megvalósulását. Biczó Teritől, a középső Biczó lánytól, az országút melléki tanyavilág tündéreinek legszebbikétől...

MÁSZÓVAS

Zimankós novemberi szél süvített, csak úgy csapta a hideget a gyerek arcába az oszlop tetején. Hóval vegyítette az esőt meg jéggel, hogy a lehető legkeményebb legyen. Szinte tépte, cibálta a villanszerelő palántát. Usanka fedte ám a fiú fejét, mélyen beleérő a homlokába, s mert még lenn a földön jól megkötözték áll alatt a madzagját – meg aztán a legény is igyekezett, amennyire az lehetséges volt, háttal dolgozni a szélnek –, végül minden próbálkozása hiábavalónak bizonyult. Nem tudta lekényszeríteni az éppen csak felszabadult segédet a magasból, pedig igen-igen rászánta magát, hogy így cselekszik. Újabb és újabb rohamokat indított hát, s ha fogyófélben volt egy-egy felhődnunna hótartaléka, újabbakat rendelt a helyükre, csak hogy megmutassa: ő az úr a novemberi éjszakában. Ember, állat – de még a növények is – legjobb, ha eltakarodnak a föld felszínéről, s esdekelve könyörögnek az ő jóindulatáért. Akkor, talán akkor, ha megkegyelmez nekik, de még azt sem ígérheti teljes bizonyossággal.

Az ifjú azonban nemigen törődött vele. Tette csak a dolgát; tette, ahogy azt első mesterétől, Köből Miska bácsitól tanulta... Istenem, de szerette az öreget... (Szegény, őket ugyan tiltotta tőle, de ő maga úgy kereste a fázist, hogy megnyálazta előtte az ujját. Abban volt a ménkü, amelyik bizsergett.)

Fázott a legény keze igen veszettül. Mert azt az egyet nem tudta megvédeni a hideg ellen, akárhogy is próbálta. Mert volt ugyan egy nagy kesztyűje, báránybundával bélelt, de az itt most semmit nem ért. Nagypjától kapta, lassan már tényleg belenő a keze, pedig csudára nagynak tűnt, amikor afféle hamuba' sült pogácsaként megajándékozta vele még az inasévek első telén az öregapja. – Vedd csak el, fiam, nekem már nem kell, többet ülök én már a kemencepadkán, mint rajta kívül, neked meg még jól jöhet. – Olyan jó szívvvel adta, ő meg nem akarta megsérteni az öreget, hát elfogadta. Csakhogy ebben most lehetetlenség itt fenn dolgozni, az ötujjas meg, a flanelből varrott, amit most is fölhúzott, nem védi kellően a kezét. Huhukolta hát ujjait a fiú, meleg párával próbálta pótolni az elillanó meleget, de kevés sikerrel járt: úgy lehet, többet ártott vele, mint használt. Mert a kesztyű lassan ráfagyni készülődött a csöppnyi ember kezére.

– Kitartás, barátom, csak kitartás! – biztatgatta magát a gyerek ott fönns az oszlop tetején – egyetlen perc, és mehetsz lefelé. Hogy szakadjon belé, aki még csak ki is találta a KT 35-ös szigetelőt – tette még hozzá félhangosan, mintha segíthetne vele magamagán, de rögtön rá is vert a saját szájára: legkevésbé sincs oka átkozódni – kiváltképp, hogy nem is szokása. Napok óta nem enged Tél tábornok, mínusz tizenöt, mínusz tizennyolcat mérnek már második hete, s nem megy különlegességszámba, hogy szétfagy a porcelánszigetelés az ilyen hidegben. Előbb megreped, áthúz, később meg, hogy odalentről is láthatóvá válik a törés, már túl késő, s valakinek mindig föl kell jönnie.

Hát most ő volt soron, őt küldte a főnöke.

Huszon-harminc éves, meghatározhatatlan korú ember toporgott az oszlop aljában. Fázott ő is, látszott az rajta, merthogy ilyen időben a kutyát is csak ölben szabad kivinni, s be is engedni azonnal, ha kiugatta magát. Nagyokat dobogott hát lábával az ember a fagyos földön, karjával is hatalmas mozdulatokat írva a levegőbe; vállait ütögette, minden igyekezetével azon volt, hogy élénken tartsa a vérkeringést a testében: csak így érezte elviselhetőnek ezt az iszonytató hideget.

– Kész vagy-e már? – szólott föl a magasba, hogy nem győzte kívárni a munka végét. – Mit kínlódsz már annyit azzal a vacakkal?

– Jövök már, jövök – hallatszott a válasz odafentről, de bizony hogy nem a fiú, hanem egy kombinált fogó volt, ami landolt a főnök lába mellett a rákövetkező pillanatban – tanújeleként a fiú ügyetlen mozdulatának.

Vagy a végletekig elgémberedett gyöngye ujjak tehetetlenségének.

Ez utóbbi azonban meg sem fordult a főnök fejében.

– Főnök úr, dobja már föl a fogóm, legyen szíves! Leesett – hallatszott a villanyoszlop magasából egy időben tán a kemény koppanással, ami a földet érést jelezte.

Ha nem még annál is hamarabb.

– Nem vittél magaddal felhúzó kötelet, hát gyere le érte!

– Főnök úr, dobja már föl, legyen szíves. Egyetlen perc, és végzek. Ígérem, hogy végzek!

– Megmondtam már: ha olyan hanyag vagy, hogy ész nélkül mész a póznára, nem segítek. Lejössz, ha szükséged van a fogóra.

Nem szólt többet. A fiú meg... Nos, a fiú meg lemászott bakancsán a két otromba mászóvassal: egyiket helyezve a másik alá: előbb az orr- majd pedig a sarokrészét – ráhelyezve ez utóbbira a testsúly szinte egészét. Biztosító karabinerét ahogy visszaakasztotta a keresztvasalat alatt, eltolta magát az oszlop vonalától, s – megint csak, ahogy Miska bácsi tanította, a drága jó öreg annak idején – leereszkedett lassan a villanyoszlop majd' nyolc métert mérő magasából.

Egyetlen, hangosan kimondott panaszszó nélkül.

Magában fogalmazta csak esküjét – egy életre szólót, elkötelezőt –, de azt is csak már akkor, amikor fölfelé ment megint – ugyanavval az óvatossággal az igen csúszós faoszlopon, mint amit az imént tanúsított, lefelé jövet – övtáskájában a fogóval meg az előzetesen lenn felejtett felhúzó kötéllel.

– Esküszöm az élő Istenre – fogadta meg szavanként –, hogy leszek még főnöke ennek az embernek. Ha nem ennek, hát másnak. De sújtson le rám az Ég minden haragja, ha olyan embertelen lennék bárkivel szemben is, mint aminőt most voltam kénytelen átélni – még ha vétkes is voltam benne valamelyest...

TESTVÉREK

Sándor korán ébredt. Pedig elaludni is később aludt el a szokásosnál – felkavarta, nagyon felkavarta, amit tegnap hallott.

Még hogy nekik egy kishúguk is lenne...

Sejtett ő valamit, Zsuzsa néni igencsak titokzatos volt vele az utóbbi napokban, még ha szólni a dolgról nem is szólt egy mukkot sem.

Csak tegnap. Tegnap este. Ahogy ő hazaérkezett az iskolából, s a többiek lementek vacsorázni, az igazgatónő bejött hozzá, s elmesélte.

Hogy Ózdon él a kislány, intézetben. Egy hasonlóban, mint ez, vagy amilyen a balmazújvárosi volt...

Feküdt csak Sándor, feküdt csak az ágyán, s gondolkodott. A huszonegyediket töltötte télelőn – alig egy hónapja; tizenkilencet volt ebből otthonokban. Itt a többet, valamivel kevesebbet meg – az elején, lassan már el is felejt – Balmazújvárosban. Talán hét esztendőt, vagy hatot. Akkor hozták át ide, amikor a kisöccse, Zolika is intézetbe került.

Akkoriban nem szívesen jött, mert jó barátokat kellett odahagynia – társai, de még a felnőttek között is – némelyikkel még ma is váltanak egy-egy levelet; ha más nem, hát karácsonyra meg névnapra.

Később aztán, ahogy teltek a hónapok, s növekedett a kistestvére, egyre inkább átérezte saját felelősségét... az Árokszállási testvérek példáján leginkább. Köztük is akkora lehetett a különbség, mint náluk. Igaz, ott fiúról és lányról volt szó, Árokszállási Böbe még most is az otthon lakója, most járja utolsó osztályát a gimnáziumnak. Karesz már kikerült az otthonból, már meg is nősült, de minden hétvégén elviszi magukhoz Böbét. Igaz, amíg bennlakó volt is, mintha csak édesapja lett volna a kislánynak.

Hamar beletanult aztán Sándor az új szerepbe, s nem sok idő multával már el sem lehetett volna őt választani a kis öccsétől. Hányszor megtörtént, hogy az ő ágyában aludt el Zolika – nem volt tán még három éves sem – mert bár külön kérte, Zsuzsa néni, az igazgatónő nem járult hozzá, hogy azonos hálóteremben aludjanak.

Akkor még...

Évek óta együtt voltak már aztán, amikor egyszer Zolika meg kis cimborája, Bandika cigarettára gyújtottak – másodikosok voltak talán – ő vette észre őket. A Tisza-gát alatt bújtak el a kicsik, egy szénakazal takarásában, amit a gátőr gyűjtött be a tehénkéjének. Olyan pofont lekevert ő akkor kis öcsikéjének – de még Bandikának is – első dühében ott az idősebb jogán, hogy még szinte maga sem tudta mivel magyarázni –, mégis az volt az a pillanat, ami egyszer s mindenkorra, egy életre összekovácsolta a két testvért.

Ők ugyan azóta sem beszéltek a dolgról, az valahogy mégis bejutott a Zsuzsa néni fülébe. Érdekes mód' ő mégsem szabott ki semmiféle büntetést. Sem Zolikáéknak a dohányzásért, sem pedig neki a verekedésért. Igaz, másnap átköltöztette a kicsit hozzájuk. Hát azóta vannak együtt. Nemcsak egy otthonban, egy csoportban immáron, hanem egy hálóteremben, épp hogy csak nem egymás mellett van az ágyuk is.

Mások is vannak így, négy vagy öt testvérpár van közöttük az intézetben, de szerinte ők szeretik egymást legjobban. Ő mindig hoz Zolikának valamit: kezdetben, amikor még csak a

szomszéd község kisiskolájába járt át, ha mást nem is, a kiflijének legalább egyik végét a tízóráiból hazahozta neki. Nejlonzacskóba tette, hogy ne száradjon ki, mire hazaér a napközi után, és már előre örült, ahogy öcsikéje lesi az ablakból, hogy ő a társaival megérkezik.

Egyszer meg – akkoriban volt már ez, amikor esztergályos tanulóként a városba kezdett járni – négercsókot vásárolt a zsebpénzén. Születésnapja volt Zolikának, egész hónapban erre spórolt. Az meg összeolvadt a táskájában, még szerencse, hogy nem folyt ki a csomagolásból, de úgy kellett végül Zolikának kiskanállal megennie meg kinyalnia utána. Csuum csoki volt az a csöpp kis orra. Máig emlegetik, s nevetnek rajta, pedig van már négy éve, most, hogy utánaszámol...

Később aztán megtudta, hogy van egy bátyjuk is – legöregebb mindük közül, de börtönben van, leütéses rablásért ítélték el. Egyszer találkozott vele, de nem is szívesen gondol rá. Micsoda dolog már leütni valakit, s elvenni a kis pénzét...

Sötét volt a szobában, csak az ajtó hasítékán szűrődött be a kinti folyosóvilágítás irányfénye – Sándor, ha akarta volna, sem nézhette volna meg az időt: világítós órájában gyengélkedik az elem, ha bekapcsolná, sem adna annyi fényt, hogy megnézzze, hányat mutat. Felkelnie nemigen akaródzott, hogy kimenjen a fényre: szombat van, reggel sokáig alhatnak, és most olyan jólesik csak heverészni, s elképzelni, hogy nem is csak ketten, hanem hárman vannak már testvérek.

Horváth Zsuzsika... Álmában sem gondolta volna, hogy kishúgocskája is van. Egy kicsi, a legkisebb, most kezdte állítólag az iskolát... Meg kell ismernie, tudniuk kell egymásról. Szüksége lehet rájuk a kislánynak, ki védi meg, ha késő este jön haza az iskolából, ki kél a védelmére, ha bántani akarják! Ő meg már mégiscsak felnőtt sorba lépett. Igaz, hogy tanul még, megszerzi – úgy döntött – az esztergályosság mellé a burkolói szakmát is – de felnőtt ember már!

Álmában – hogy aztán mégiscsak visszaaludt ebben a korai órájában a szombat reggelnek – virágos mezőn játszadoztak. Fiúk, lányok vegyesen. Futkároztak, nevetgéltek, mint mindig is. De volt most köztük egy ismeretlen kislány is, egy hosszú, fekete hajú, törekeny kisleány, akinek azonban nemigen látta az arcocskáját. Valahányszor csak a szemébe akart nézni, mindig Zolikát látta maga előtt: rózsaszín blúzban, fehér szoknyácskában, akinek nyakában egy aranyból készült galamb-medál lógott a vékonyka aranyláncon. Ám ahogy hátat fordított neki ez a titokzatos ismeretlen, megint csak hosszúhajú, szépségesen is szép kisleánnyá változott...

És Horváth Sándor meg volt róla győződve – még álmában is meg volt róla győződve –, hogy kishúgocskáját, Zsuzsikát látja maga előtt...

* * *

Nehezen akart eltelni ez a hétvége a nagyfiúnak. Nem is találta a helyét, hiába szölongatták a barátai. Hívták volna a rex-asztalhoz, sakkozni vagy videózni – nem és nem, még kedvenc sorozatához sem volt kedve a tévében. Nézték csak a többiek, nézték csak: hogy lehet így megváltoznia valakinek, egyik napról a másikra...

Egyedül csak Zolikához volt türelme Sándornak, őt még tán a szokásosnál is nagyobb szeretettel fogadta magához, mikor a Tisza-partra indulván az melléje kéredzkedett. Szóltak Zsuzsa néninek, hogy ne keresse őket, majd pedig kabátot vettek mindketten; sálát, sapkát, s elindultak.

– A gyertyagyújtásról ne felejtkezzetek meg – kiáltott még utánuk az asszony a nyitott ablakon át. Sándor csak felemelt karjával jelezte, hogy hallotta az intelmet, itthon is lesznek időre, de hátra már nem fordult.

Egy meglett fiatalembert látott most távolodni az asszony az otthon épületétől, hogy utánuk nézett, oldalán egy aprósággal. Utóbbi, hogy győzze amannak lépteit követni, átkarolta idősebb testvérének derekát.

A vállát ugyanis, ha akarta volna sem érte volna még fel...

A gyermekotthon első számú vezetője – évtizedekkel ezelőtt kezdett, mint hivatásos nevelő – az emberi sorsok ezreit láthatta már itt kialakulni, s mert érzékenyebb volt a lélek rezdüléseire, mint bárki más az otthon dolgozói közül, nem volt kétsége afelől, hogy Horváth Sándor, ez a valamikori rosszcsont kis cigánygyerek ezekben a percekben vált visszavonhatatlanul nagykorúvá...

* * *

– Miért nem mentél a fiúkkal sakkozni, hisz úgy szereted? – kérdezte bátyuskáját a kisgyerek, hogy az egy kicsit alább vette lépteinek iramát. Elengedte Sándor derekát, elé került, talán egy fél lépéssel, hogy így nézhessen föl a szemébe. Csordultig telítve kíváncsisággal.

– Nem volt hozzá kedvem – jött rá neki a válasz, és Sándor azt hitte, el is intézte ezzel a csonka mondattal a dolgot, le is zárta tán magában, de kisöccsének gyermeki ráérzését nem tudta becsapni. Nézett rá, még mindig nézett a szemébe ez a csepp gyerek, félig hátrálva, de legalábbis oldalazva a lépéseiben, szegény, majd' elesett egy kőben, hogy nem nézett a lába elé.

Megsajnálta Sándor az ő kistestvérét, s bár nem volt benne bizonyos, hogy jól cselekszik – lenn voltak már ekkor a Tisza partján. Keresett egy fatörzset. Térdére ültette Zolikát, s mélyen belenézve a szemébe mégis csak rászánta magát:

– Tudod, Zolika, most tudtam meg, hogy van egy lánytestvérünk. Zsuzsikának hívják, és nálad egy kicsit kisebb. Ózdon van, az ottani intézetben...

A kisgyerek átölelte bátyuskájának a nyakát:

– Ez igaz? Ki mondta? Honnan tudod? Tényleg Zsuzsikának hívják? Jaj, de jó, jaj, de édes...

Sándor elmondta testvérkéjének, amit ő maga is csak hézagosan, alig másfél napja tud. Beszélt neki börtönben lévő testvérükről, elmondta, mennyire elítéli azt, amiért lecsukták. Ám alig egy-két mondatot beszélt róla, visszakanyarodott csakhamar Zsuzsikához, akit ugyan még soha életében nem látott, de úgy szereti őt, ahogy csak tudja, szívének minden testvéri szeretetével.

– És elmegyünk hozzá? Meglátogatjuk? – kérdezte Zolika, amint fölocsúdott legelső örömeiből.

Sándor azonban nem felelt. Nem azért, mert nem akart, s kiváltképp nem azért, mert nem szívesen látogatná meg kishúgocskáját, jaj, dehogyisnem... Szemei azonban a távolba meredtek most, s annyira gondjaiba volt süllyedve, hogy tán azt sem tudta, hol van. Májusban befejezi, ha erőt ad neki hozzá az Isten, az iskolát, s hogy két szakma is van a kezében, Pista bácsi – már tett rá egyszer célzást, a mestere, nem is olyan rég – beajánlja a fiához. Művezető a FIKO-nál, s a jó szakember mindenütt érték. Érte meg, úgy látszik, kész felelősséget vállalni az Öreg.

Istenem, ha tényleg így lenne...

Horváth Sándor, a felnőtt kor határát immáron három (vagy ki tudja, hány) éve átlépett fiatalember aztán még tovább is ment a gondolataiban, de azok annyira újak voltak még neki is, főként pedig annyira merészek, hogy gyorsan vissza is kanyarodott tőlük.

De hiába! Mert minél inkább hessegette volna őket magától, azok annál jobban zúdultak vissza rá, egyre és egyre megújuló energiával, görcsösen és ragaszkodón.

Nem tudott a kérdésre mit válaszolni testvér a testvérnak, mert ő maga is bizonytalan volt annak kimenetelében. Mi lesz, ha ő bekopog, de nem jön megértés a jó szándékra? Mert bármennyire is túl van ő a húszon, eddig azért a feje fölött érezhette az otthon fedelét, maga mögött Zsuzsa nénit, Pista bácsit, meg a körötte lévők mindegyikét; beleértve társait, a vele egykorúakat, vagy a nála csak alig fiatalabbakat is. Ha viszont... és Sándor egyre gyöngébbnek érezte magát, hogy hadakozzék az őt ostromló gondokkal szemben, de egyre erősebbnek, hogy bekopogjon – még az este során bekopogjon – Zsuzsa nénihez...

Hamarabb, mint ahogy György páter meggyújtaná az első gyertyát az adventi koszorún...

Zolika mindeközben szomorúan nézett maga elé. Pici kobakjában neki is egymást kergették a gondolatok, de ő még annyira sem tudott velük mit kezdeni, mint a bátyja. Végül aztán – hogy valami rejtélyes módon ráérezhetett a titkok titkára, visszakúszott Sándor ölébe, két kicsi karjával átölelte a nyakát oly szorosan immáron, ahogy az csak az erejéből tellett. Befúrta közben arcocskáját a nagyfiú kabátjának hajtókáján át a kebelére, s tehetetlenségében – meg a frissen jött öröm levezetésére is – keserves sírásra fakadt.

Testvérbátyja csak nehezen tudta őt megvigasztalni...

* * *

Sándort az ezt követő napokban teljesen lekötötte a tervezés. Karácsony közeledik, György páter időközben már a második adventi gyertyát is meggyújtotta az otthon nagy ebédlőjében. Ünnepekig találkozniuk kell hármasban, és abban is bizonyos volt teljességgel, hogy valami szép ajándékkal kell kedveskedniük Zsuzsikának. De nem ám pénzen vásárolttal, hanem valami igazi, szívből jövővel. Megbízta hát Zolikát, akit ezek után már nem lehetett kihagyni a közös tervezésből-készülődésből, hogy találjon ki valami igen szépet, amivel az ünnephez méltóan kedveskedhetnek a kislánynak, s ami maradéktalanul kifejezi az ő szeretetüket frissen felfedezett kicsi húguk iránt.

Így aztán a két Horváth gyerek az eddigieknél is több időt töltött ezek után egymás társaságában: sugdolóztak, beszélgettek, tervezgették a jövőt.

Kettejük jövőjét azzal a harmadikkal, akivel az élet kegyetlenségéből eredően mindezidáig még ugyan egyiküknek sem sikerült találkoznia, de aki így is kellő helyet foglalt el azért már mindkettejük szerető szívében.

Zolika közben lázas készülődésbe fogott: tornázó bábut fog készíteni. Rétegelt lemezből vágja körbe lombfűrészszel, már meg is beszélte Józsi bácsival, az otthon karbantartójával, még ha nem is részletezett hozzá mindent. Mert a kézfej-részen aztán át kell fűzni, a furatba meg erős fonalat húzni. Olyan ügyesen, és persze mókásan tornázik aztán ettől ez a bábu, hogy biztos megnevezteti a kis Zsuzsikát. Ha meg üvegpapírral le is csiszolja még, befesti szép tarkára, igazi ajándék lesz karácsonyra, párját ritkító.

Sándor ezzel párhuzamosan egyre gyakrabban vette elő szekrényének titkos rekeszéből azt a két gyöngyfogat, amit még Balmazújvárosban kapott egy idős vadászbarátjától, Béla bácsitól – van már tizenöt éve is, vagy nem sokkal kevesebb. Vendégük volt egykoron az öreg az otthonban, diafilmeket hozott magával, egy egész délutánt átmesélt nekik az erdőről, az ott élő

vadakról meg azok életéről. Vele volt Zsiga is, a magyar vizsla, egy szelíd, jóságosan is jóságos vadászkutya. A kicsi Sándor – az otthon akkor legkisebb lakója – a találkozó teljes időtartamán át Béla bácsi ölében ült, úgy hallgatta, szinte itta az öreg szavait.

Később aztán egy alkalommal, hogy sportversenyt rendezett, otthonközti bajnokságot a két szomszédos megye, ő is elutazott a többiekkel Újvárosba. Nem sportolóként, mert cselgáncsban a kevés jelentkező miatt nem indították el a versenyt, de amíg a többiek a futballt rúgták, ő bekopogott a jó öreg Béla bácsihoz. Átadta Margit néninek az ajándékba hozott cukrászsüteményt, megismerte Zsana kutyát, aki a közben meghalt Zsiga örökébe lépett, s ismét rácsodálkozott a gazdag trófeagyűjteményre Béla bácsiék előszobájában.

Akkor kapta öreg barátjától – valamiféle búcsú-ajándékképpen, mert mint később megtudta, Béla bácsi ezt követően nemsokára meghalt – ezt a két gyöngyfogat. Hogy ha majd megnő, s feleséget választ magának, vagy még később kislánya születnék, tovább ajándékozhasssa nekik. Gyűrűbe való betétnek, de még inkább fülbevalónak.

Az akkor tíz felé közeledő fiú kora ellenére mélyen átérezte az alkalom ünnepélyességét. Tisztességgel megköszönte hát a kapott értéket, kezét csókolt Margit néninek, megvakarta még búcsúzólul Zsana kutya fületövét, s Béla bácsi kíséretében visszament a társaihoz, hogy velük örüljön a verseny utolsó perceiben szerzett pontoknak.

Akkor látta Béla bácsit utoljára. Meg is őrizte őt szívének tán legbelsőbb sarkában, a tőle kapott ajándékot meg még a szeme fényénél is jobban vigyázta.

Egészen idáig. De mostanában szinte naponta előszedi. Elgyönyörködik a csodálatos, már-már barnába hajló fényükben ezeknek a gyöngyfogaknak, odaképzeli őket a nem túl rég álmában látott kisleány füléhez, majd pedig gondosan visszarakja őket. Kicsiny, bársonyból készült zacskóba, ahogy az már dukál is egy ilyen ritka szép ajándékhoz.

Készült tehát a két gyerek, még ha nem is tudták pontosan, hogy mire.

Gondolataikba-terveikbe pedig egyedül csak Zsuzsa nénit vonták be, az otthon igazgatónőjét, senki mást a világon.

Miközben György páter már a harmadik gyertyát is meggyújtotta a nagy ebédlő adventi koszorúján...

* * *

December 22-ének, a téli szünet első napjának naptári bejegyzését egyetlen szó képezte az otthon igazgatónőjének asztalán: Ózd. Megszervezte ő már ezt a találkozót akkor, amikor fölfedte a Gyámügyi Hivatal a testvéri köteléket, csak hát meg kellett győződnie róla, hogy elég erős-e hozzá a testvéri kötelék, kibírja-e a soha eddig nem látás terhét...

Mára már ő is tudja, hogy kishitű volt.

Józsit kérte meg, az intézet karbantartóját, fűtőjét-mindenesét, hogy álljon elő a szolgálati kocsival. Ekkora távolságnak nem vállalja, hogy egyedül vágjon neki, a gyerekekkel a háta mögött.

Sándort ültette volna az első ülésre, Józsi bá' mellé, de a fiatalember nem vállalta. Kisöccse mellett a helye, mondta, s hogy beült hátra, meg is ágyazott rögtön maga mellett Zolikának a magával hozott plédből. Hajnali öt óra volt, nagyon is korai időpont még az indulásra. Sándor betakargatta a kisgyereket, átölelte, s jószerével még ki sem értek a városból, már érezte, hogy öcsikéje egyenletesen lélegzik. Csakúgy, mint esténként, villanyoltás után – vagy akár előtte is még –, ha nagyon kimerült, s mély álomba zuhan.

Sándor nem tudott elaludni a hosszú út során. Szíve fölött kicsi, bársonyból készült tarisznycskát óvott; belül pedig, legbelül a szívében a szeretetét vitte Ózd városába, ahol – ki tudja mióta – az ő szeretett kis húgocskája, Zsuzsika várja őt-őket – bár csak ott lehetnének már...

A felnőttek halkán beszélgettek az első ülésen, ez a nagyfiú meg ott hátul egyre gyakrabban kutakodott a zsebében. Nem, nem a szíve fölöttiben, hanem a másik oldalon lévőben. Abban, amelyikben a zsebkendőjét hordta. Hogy letörölje az arcán lebarázdáló könnyeket. Az öröm könnyeit, amelyeket ez az átkozottul kutya világ tartogatott neki mára. Ez az átkozottul kutya világ, ami mégis annyira, de annyira szép is tud lenni...

* * *

Horváth Sándor és ifjú felesége, Árokszállási Böbe a konyhaasztal fölé hajolt. Tavalay vették ezt a kis házat: szoba-konyha volt eredetileg, meg egy kis hátsó kamra is hozzá; a fürdőszobát már úgy ügyeskedte belé a fiatalember, hogy otthonossá tegye addig is, amíg bővíteni futja a pénzükből.

Férj és feleség egy kockás papírra sebtében fölvezetett rajz fölött beszélgettek halkán: ha megtoldanák az épületet hátul egy féltető alá vont kamra-félével, a mostaniból kialakíthatnának egy újabb szobát maguknak. Nincs egy hónapja, hogy új tagja jelezte eljövetelét a kis családnak, ráfér hát – persze, hogy ráfér – a házra a bővítés. És minthogy takaréklevélen van még egy egészen tisztességes része az egykori járandóságnak, az otthonból eljövetelükkor amit kaptak, azt a kevés építőanyagot meg tudják belőle vásárolni maguknak.

– Jó lesz így, Böbike? – vonta magához asszonyát ez a nagy erős ember, s amilyen finoman csak lehetett, végig simította asszonykájának még messze nem gömbölyödő hasát.

Az asszony nem szólt, hát már mit is mondjon ennek a drága jó embernek. Gyerekkorától ismeri őt, attól a perctől fogva, hogy az otthonba jött, fölnevelte maga mellett a testvérét, Zolikát; odavétette maga mellé a kicsi lányt, Zsuzsikát is, majd pedig, hogy elvégezte az iskolát s kikerült az otthonból is, feleségül kérte meg őt magának...

– Hát persze hogy jó – súgta aztán neki mégis, mert látta a szemében a várakozást. Halkan súgta azonban, nagyon halkán, hogy fel ne ébressze valahogy a gyerekeket a szomszéd szobában. Zolikát az egyik, Zsuzsikát meg a másik ágyon, akikért ők közösen vállaltak felelősséget a hivatalok ellenében, alighogy kijöttek az otthon biztonságából. És ha milliányi akadállyal, előírással meg gáncsokkodással kellett is megbirkózniuk az engedélyezési eljárás során, Zsuzsa nénit, ezt az áldott jó Zsuzsa nénit, aki évtizedeken át volt édesanyjuk az édesanyjuk helyett, mindvégig maguk mögött tudták. Ő volt velük mindenütt, ha megakadtak, s szép szóval, veszekedéssel; protekcióval vagy épp fellebbezéssel előre kellett mozdítani az ügyüket. Visszavette aztán magához Böbét, nevelőnek immáron a legkisebbek csoportjához, múlt ősszel pedig, amikor felújítás volt az otthonban, átküldött nekik egy teherautónyit a kiselejtezett bútorokból. Józsi bá' vezette a kocsit, az intézet karbantartója, fűtője-mindenese, s jött még el megint hétvégén, hogy újat szerkesszen-varácsoljon belőlük, használhatót. S miközben dolgoztak ott együtt a hátsó kamrában, Sándor örömmel fedezte föl egykori ágyának hátdeszkájában a magavéste titokjelet, a görög deltát. Véletlen volt-e, vagy a választás is a Józsi bá' műve, soha nem kérdezett már aztán rá...

– Menjünk, Böbike, aludjunk! Gyere, Édesem...

Lefeküdtek. Mielőtt azonban párja mellé bújt volna ott a hitvesi ággyá alakított régi, diákkori fekhelyen, Böbe elcsípte még nedvesre nyálazott két ujjá közt az adventi koszorú ma még egyetlen égő gyertyájának a lángját...

A HINTA

István kelletlenül nyújtóztatta meg elgémberedett lábait: térde beleropogott a hirtelen jött mozgás kényszerébe, mégis jól esett a fiatalembernek. Igen, így mondta neki az öregasszony is a buszon: „Fiatalember, adj a már utánam a csomagom, legyen szíves...”

Negyvenöt múlt áprilisban.

Kedvetlen volt. Két órája is van már, hogy ezen az inoga kis széken ül – visszaszögelt rá, hogy végre megtalálta a szilánkot, ki tudja, mikor hasadt le a széléről. A szék inogásán azonban ez nem segített: ahhoz már enyvezni kéne az eresztékeket, arra meg most nem is annyira ideje, mint inkább türelme nem volt.

Életének utóbbi három esztendején rágódott. Attól kezdődően, hogy eljött a cégtől. Megegyezéssel, hogy megspórolják maguknak a végkielégítést. Hat havi illetmény járt volna neki, de az igazgató inkább kitalált egy mondvacsinált okot, hogy leépítse. Meg hogy tetszelegjen utána a nagylelkű szerepében, hogy hajlandó szemet hunyni a hanyagság felett.

Közben meg csak a helye kellett – az ágyasának. Az igazgató ágyasának.

István életében mégis ekkor pattant meg a húr, máig sem heverte ki a traumát. Ült most inoga sámliján az égre nyíló konyha nyitott ajtajában, s bár május közepét mutatta a naptár, takarót kellett a vállára vetnie, úgy lehült a levegő. Akácvirág illatát sodorta feléje a szél – most először a mai napon: kiadósat esett az éjszaka, ma meg még a korongját sem látta előbukkanni a napnak. Tíz-tizenkét fok lehetett, nem több, nem csoda hát, ha nem illatozott a sok virág, még ha le is akar szakadni alatta a nagy fa itt a kerítés vonalában.

István akkor vállalkozásra adta a fejét, de a társa, akihez kis tőkéjét bevitte, úgy kiforgatta, olyan pillanatok alatt, hogy mire észbe kapott, már megint kívül volt a kapun.

Feleséggel, három gyerekkel. Közülük alig múlt két éves a legkisebb... Hintát rögtönzött itt neki, a szomorúfüz hajtott hozzá egy vízszintes ágat: alighanem segíteni akart ő is a maga módján az örömszerzésben. Nem volt az cifra szerkezet: egyszerű bútorlap az ülőkéje, s két kötél hozzá, hogy legyen min függenie. Aratózsinegből, bálakötözőből fonva hármassával, hogy erős is legyen... Mekkoraikat sikongott hozzá aztán a gyerek, mikor ráültette! Mert örökké csak hintázott volna, még amikor a biciklit vették is meg neki. Előbb a háromkerekűt, majd pedig a versenyautóra formázottat. Hajtotta ő ezeket is, de leginkább mégis csak hintázni szeretett. Ha még oly primitív, még oly kezdetleges is volt az a hinta.

A szél játszadozott azonban most rajta, nem a pici gyerek. Ülőkéje szétázottan fittyent alá: idejét sem tudja, mióta ily gazdátlan a szerencsétlen.

* * *

Iparos ember volt István, a vasas szakmát tanulta ki egykoron, most mégis apjának, de még inkább anyai nagyapjának nyomdokaiba lép, így határozott. Gazdálkodni fog, kertészkedni, meg üzletelni. Gyümölcsüzletbe vág, az húzza most őt ki, nem más, a bajból.

Mert ha eladnák házukat, a sokat érőt, ott fenn a Bükk lábánál, hogy gyümölcsöst vegyenek az árán – szintén sokat érőt – még pénzük is maradna, ha jól számolnak.

És jól számoltak. Megvették belőle ezt itt. Három szoba, konyha; még fürdőszobát és villanybojlert is szereltek belé. Nem fényűző ugyan, de lakni lehet benne. És persze a rengeteg ősziarack a kertben. Kész kincsesbánya...

Hatalmas dongó dűnögött a nyitott ajtó irányába: ki tudja, mi csábította errefelé szegény párját: az étek bizonyára nem: a nagy ürességen kívül ugyanis nemigen talál benn semmit sem a szerencsétlen. Jó ideje, hogy kiköltöztek már az egerek is a falak közül. Két-három iskoláskönyv, egy szakmai folyóirat meg vagy két horgászbót. Előbbieken már átrágták magukat, utóbbiakban meg nem lelték sok örömeiket. Elmentek hát, még ha a szomszédban macska vigyázza is a rendet – százszor az inkább, mint a biztos éhhalál.

Kerékpáros haladt el a kiskapu mellett csörgő-zörgő csotrogányán: ha nem ismerné István személyesen, akkor is tudná – már csak a zörgésről is –, hogy Márkus Jocó tapossa a pedálokat, a kerékgyártó. Rendes cimbor, most mégsem lesz nagy baj, ha nem borulnak egymás nyakába. Még ha nem is látták egymást jó ideje.

Önkéntelenül is beljebb húzódott. Székestül.

A legóvatosabban, ahogyan csak lehetett...

* * *

Jól megéltek Istvánék a maradék pénzből – barátok, barátnék tanúsíthatják, meg a hajnalig tartó italozások, tivornyák.

Mert hiába, ha már egyszer ilyennek teremtette Isten az embert, gyarlónak...

Elhagyta őt Éva. Ez lett a vége. Albérletbe költözött, tíz kilométerre sincs, a városba. És vitte magával a gyerekeket is. Meg amit győzött még magával vinni. Csak a háromkerekű biciklit hagyta itt és a versenyautóra formázottat.

Meg a hintát, a szomorúfűz ágáról lelógót, lefittyent ülőkével.

István meg – mi mást is tehetett volna – hazaköltözött. Előbb az apjához, vissza a hegyekbe, de aztán összejött egy szemrevaló cigányasszonnyal, hát összeköltözött vele. Nagyon messze innen, Nyíregyházán. Nem volt az neki élet, érezte ezt ő maga is; kiváltképp hogy az asszony tartotta el: volt, hogy akár negyvenezret is hazahozott egy-egy este. Neki meg csak annyit kellett tennie, hogy szemmel tartsa őt, ne bántsák, ne molesztálják fölöslegesen a kis aranyost.

És persze, hogy ki-ki fizessen is a kapott szolgáltatásért.

Csak hogy egyszer hazajött az asszony férje. Kített az ideje, hát elengedték. Még jó, hogy előbb a régi helyen kereste az asszonyt, így híradással lehettek nekik a szomszédok. Másként bizony agyonüti mindkettejüket. Amíg aztán a nő szép szavakkal, női praktikákkal – meg hát saját bájaival – föltartotta emberét a konyhában, (mert hogy annak meg majd' eszt vette az eleven, magát kellettő női test, a tulajdon törvényes asszonyáé, volt ideje róla ábrándozni odabenn) István összeszedte egy hátizsákba, ami kevéske holmija volt, s bár ajkain érezte még az asszony iménti búcsúcsókját, végül mégiscsak köszönés nélkül távozott.

Azok ott ketten akkor sem hallották volna az ajtócsukódást, ha István nem ügyelt volna rá különösképpen, így hát ő észrevétlenül, sietős léptekkel elhagyta a nyíregyházi ház harmadik emeleti lakását.

Még a lépcsőket mérte lefelé, mikor már tudta, hogy örök időkre...

* * *

Egy seregélymama vigyázta a sámlin ülő ember minden szemerebbenését. Bármily éles is volt azonban a látása, a szomorúságot nem látta meg benne. Vagy ha látta is, nem tudott vele mit kezdeni. Fiókái falat után visítottak a cseresznyefa odvában, habozásának így az anyai ösztön vetett véget, s a következő pillanat már a faüreg mélyén találta őt. Kiálló farktollvége meg

fiainak hirtelen felerősödő panaszszava adta hírül, hogy valaki kapott – de csak egy valaki kapott – a vacsorából.

Az ám, a vacsora. Régi kávésdobozok, egy üveg megpenészedett vegyesvágott-maradék, egy agyonra aszalódott vereshagyma meg egy szintén tönkre száradt főzőtök. Ez volt a rommá sínylett konyha összes kincse. Utóbbi, a tököt átrágták még búcsúzóul az egerek: magját – hüen követve az egérbecsület passzusait – testvériesen megosztották egymás között.

De Istvánnak, a tulajdonosnak egyetlen szemet sem hagytak meg belőle.

Tűzhely nem maradt a házban, a szivattyú is elenyészett az elmúlt idők során, legalább egy darabka kenyérkét, ha hozott volna magával a tarisnyában meg hozzá való szalonnát. Bicskája – Éva vette neki a dédesi vásárban, még amikor jegyben jártak – mindig a zsebében volt.

István egyik pillanatról a másikra kelve rúgta ki maga alól az inoga kisszéket. A hirtelen mozdulatra régtől porosodó sörös üvegek méltatlankodása volt a válasz, István azonban nem törődött velük. Úgy lehet, meg sem hallotta a sarokból jövő csörömpölést. Padlószőnyeg kínálta neki a kényelmet az üres szobák bármelyikében, hogy vetett ágyként szolgálja urát, ám Istvánnak eszébe sem jutott, hogy lefeküdjék. Pláne meg, hogy az egyetlen takaró, ez itt ni, a vállára is amit terített, nem oltalmazza meg őt a hidegtől. Vacsora nélkül, s elhagyatottan kéne lefeküdnie – elhagyatottabban, mint bármikor is ezelőtt...

Gyors mozdulattal zárta be maga mögött a lakás egyetlen teleajtaját, s a kocsma felé indult. Abba az irányba, amerre Márkus Jocót látta az imént elkerékezni, a kerékgyártó cimborát.

* * *

Feketerigó ébresztette, barázdabillegető, a seregélymama, meg ki tudja, mit gyűjtött még itt egybe a természet. Volt hová rakniuk a fészkeket: olyan volt ez a kis ház, mint valami erdészlak a sűrű, egymás lombjába érő fák takarásában. Tuja, mogyoró, bodza; aztán vérbükk, kúszófenyő, mi más. És persze a nyírek. A szomorúfüzőn felül is. De hogy valóban a madarak nem hagyták-e őt aludni, vagy a padlószőnyeg végül mégis hézagosnak bizonyuló kényelme, netán a hideg, a magány vagy a kocsmában történtek, mégsem tudta eldönteni István.

Vagy nem merte még magának sem bevallani.

A napfelkelte mindenesetre már ébren találta. Kiment, vizet húzott a szomszédék ásott kútjából, és csak úgy parasztosan, mint anyai nagyapjától látta valamikor, hideg fürdőt vett a kút melletti vályúból. Be kell mennie a városba, hogy kötél után nézzen. Kisujjamnyi vastagot keres majd, fehérret, fényeset, ragyogó szövésűt. Az dukál az új hintához, Márkus Jocónál rendelte meg tegnap este, esztergált alkatrészekkel. Tízre mondta a cimora, hogy elkészül vele, s ha akkor lekeni – igaz is, lakkot is hoznia kell hozzá –, estig még megszáritja a nap, lám már el is takarította a felhőket az égről.

Kapkodott István, sietségeben bele is vágott beretvájával az arcába. Régi szerszám volt az, hagyományos zsilettel; összeszerelhető; még az is meglehet, hogy az előző tulajdonos hagyta itt a fürdőszoba csonka polcán. István azonban épp' csak felszisszent a vágás nyomán fellépő csípésre. Papírdarabkát ragasztott rá, vékonyat, meg sem látszott, úgy rásimította az arcbőrére.

* * *

Márkus Jocó csörgő-zörgő csotrogányán tette meg az utat oda és vissza. Nehezen indult, az első kilométereken csak szokatta magát a bicikli pedáljához, még szerencse, hogy emelkedő nem akadt az útjába. Hajtotta aztán a gépet, taposta, ahogy csak az erejéből tellett. Megvette a kötelet, karikákat is hurkolt rá, lám, már fel is akasztotta a fűzfa ágára. A régi helyébe. És még

mielőtt beestelednék, visszamegy még egyszer a városba. Vissza bizony – autóbusszal, annyi pénze azért van még –, s megkeresi szeretteit, az ő kis családját. Megkéri, ha kell, még egyszer a felesége kezét, de megköveti szépen, s ha kell, meg is alázkodik a gyermekei előtt is. Ez a legkevesebb, amit megtehet, csak bocsássanak meg neki a távol töltött hónapokért.

A szomorúfűz mélybe hulló ágai mintha csak igent bólogattak volna neki rá, de Istenemre mondom, még a hinta is belemozdult, pedig szellő sem igen járt a környéken...

AZ IDEGENVEZETŐ

– Meine Damen und Herren! Köszöntöm Önöket Eger városában – vette át a csoport idegenvezetését fővárosi kolleginájától Csilla. Biccenett hozzá, tett mellé egy mosolyt is – ha nem is csábosat, mindenképpen több mint udvariasat –, majd pedig lejjebb lépett az autóbusz alsó lépcsőjére az ajtó mellé, hogy kilássanak tőle a vendégek. Tegnap szóltak Budapestről, hogy jön ez a svájci csoport, s mert az eredetileg szerződött kolléga kórházba került – régen bajlódik a szívével –, az irodától kértek segítséget.

Csilla szívesen igent bólintott. Egyrészt, mert ismeri a kollégát: szabadúszó, de remek munkaerő, ők is szívesen foglalkoztatják, ha úgy hozza a szükség; másrészt pedig mert megbízást vissza nem adhat: ezt idejekorán megtanulta. Meg aztán mögötte vagyunk az októbernek, végét járja az idei szezon – karácsony tájékán lesz még némi mozgás, de az már csak amolyan vigaszdíj lesz a szakma számára; ünnepelni jön már akkor a vendég, pezsgőzni meg gondot üzni, nem pedig hogy várost nézzon.

Csilla a város legnívósabb utazási irodáját vezeti. Ráoszthatta volna ugyan munkatársainak valamelyikére a hirtelen jött feladatot, de melyiket terhelje most vele. Így hát – azon szerencsések egyikeként, akiknek kedvtelés is a munkájuk – elvállalta, örömmel elvállalta a svájciakat. Személyesen. Nem gyakorta tehet ilyet, irodavezetőként meg kiváltképp ritkán hódolhat az idegenvezetésnek, hát örült, hogy igent mondhatott. Az ország német nyelvterületéről érkezett a csoport, ő meg kiválóan beszél a németet, majdcsak, mint az anyanyelvét. Középiskolában, de még a főiskolán is azt tanulta. Ott aztán épp hogy csak lediplomázott, nyert egy lehetőséget Németországba menni. Akkoriban ritka dolog volt még az internet, neki a barátja dolgozott a minisztériumban, ő bukkant rá a kiírásra. A lány hát megpályázta, és meg is nyerte. Kinn is dolgozott előbb egy fél, rá egy évvel meg másfél esztendő is egyhúztomban. Hát ott tanult meg igazán németül.

És megtanulta a gyakorlatba átültetni a főiskolán magára szedetteket.

Nem volt nagy a busz, amin a vendégek érkeztek – huszonhat ülőhelyes. Csilla ugyan nem számolt utána, ránézésből állapította meg – főként, hogy nem is volt tele a kocs. Valami kutatófélék voltak a csoport tagjai. Férjek feleségestül meg fordítva. Idősebbek, fiatalok vegyesen. Kongresszusuk volt a fővárosban, s Egert választották fakultatív programjukként.

Jól működik a külhoni propagandánk – gondolta magában a lány, s alig észrevehető mosoly futott át az arcán...

* * *

Jürgent az Orbis irodában ismerte meg Csilla – még első alkalmával a kinnlétének. Magas, szőke, kékszemű fiú volt, igazi északi típus, és mert tornázott is mellette, nem volt lány – de még asszony se’, harminc alatti – az irodán, aki ne lett volna belé szerelmes. De nem ám csak náluk, hanem még a szomszédos szépségszalon alkalmazottjai is át-átjártak hozzájuk: náluk kávéztak, ott itták a jeges teájukat, mintha a két üzlet automatája nem egy és ugyanazon gyártmányú és típusú lett volna.

Igaz, Jürgene csak az Orbisnak volt, a szépségszalonnak nem.

A fiatalembert – némi üzleti megfontolásból – a külföldi utak értékesítésére osztotta be az iroda vezetőnöje, mert hát ő maga is gyakorta rajta felejtette a szemét Jürgen izmoktól feszülő felsőtestén. A zakó, a nyakkendő meg az ing alá persze még szegényes fantáziával is oda lehetett képzelni az elképzelandőket, hát még ha ki is egészítette azokat a női gondolaterő.

Hogy aztán hánynak adatott meg közülük, hogy a valóságban is végigsimíthassák a férfiasság e megtestesült bálványát, nem lehetett tudni pontosan. Jürgen ugyanis mindenkivel flörtölt, akinek csak közelébe került.

Önmaga és a lányok boldogságára...

Talán csak Csilla volt köztük az egyetlen kivétel.

Nem itthon maradt barátja miatt – Árpád valóban a barátja volt, nem több. Olyan társa, akivel még fiú-ügyeit is meg tudta, és meg is szokta beszélni. Mint ahogyan ő is mindig tudta, mikor melyik lány tetszik a fiúnak, s melyikkel jött vagy nem jött össze a randevú. Nem is az fékezte a lányt, mintha neki nem tetszett volna Jürgen csábos mosolya és teste; ellenkezőleg... Szemérmes maradt mégis és rezzenéstelen, valahányszor megpróbálta őt elszédíteni a fiú; nem pottyant az ölébe annak első kacér pillantására, bárhogya is nyomakodott az. Itthon maradt kapcsolatára hivatkozott. A majdnem-vőlegényre a minisztériumban. Igaz, ami igaz, Árpád gyakorta fel is hívta őt, és ezt – kiváltképp, hogy az iroda dolgozói is hallották – legbájosabb mosolyát elővarázsolva köszönte meg neki mindahányszor a lány, sok-sok apró puszit küldve neki a telefonkagylón át. A németekben ezek után szikrája sem maradhatott a kétségeknek, hogy Csilla eljegyzése már csakis idő kérdése.

Ez pedig a legkevésbé sem erősítette Jürgen önbizalmát.

* * *

– Az esztergomit követően a legnagyobb hazai templomunk, 1992 óta bazilika rangban. Fél tizenkettőkor jövünk vissza, hogy meghallgassunk benne egy orgona-hangversenyt – mutatott most a Nagytemplomra Csilla. Maguk mögött hagyták már ekkorra a volt Dohánygyár épületét, elsőbbséget adtak a Pirker tér zöldje mellett a keresztben haladóknak, majd pedig rákanyarodtak nagy ívben a Kossuth utcára. A kocsipilótája – Csilla kérésére – most különösen lassan vezetett.

Jürgen aztán mindent megpróbált. A legkülönlegesebb ajándékokkal halmozta el őt, csak hogy levegye a lábáról.

Csilla mégis hajthatatlan maradt. Várja őt a fiúja, nem borítja föl a kapcsolatát.

És nem lett szeretője a donjuannak. Egyetlen alkalomra sem...

Szomorúsággal vegyítetten kellett volna most visszagondolnia azokra a hetekre-hónapokra, mert tetszett neki, hát persze, hogy tetszett neki is a fiú, és ha nem olyan körülmények közepette találkoznak, alighanem el is fogadja a közeledését. Mégsem volt most benne még csak nyoma sem a rosszérzésnek. Tartós kapcsolatra vágyott ő, nem pedig hogy egyike legyen a sok kiéhezett szukának a fiú körül – nem talált rájuk enyhébb kifejezést.

Szívesen lett volna akár felesége is a csinos, jóképű fiúnak, ha úgy alakul.

Csilla – még ha nem is vallotta be maga-magának – szerelmes volt Jürgenbe. Vagy legalábbis a határán volt, hogy szerelmes legyen belé.

De kihasználni akkor sem hagyta magát...

* * *

Kispréposti palota, Megyeháza a Fazola-kapuvál, vele szemközt a Nagypréposti palota – hosszú évtizedek óta már megyei könyvtár. Az utcának szinte minden épülete műemlék. És persze ott a vár is. Gárdonyi vára, meg Dobó István kapitányé az Egri csillagokból. A Hősök termével meg a kazamatával. Csilla képes volt úgy vezetni vendégeit, mint aki maga is első alkalommal jár a területen, s rá-rácsodálkozik egy-egy rajzolatra, egy-egy boltívre – akár a Püspöki palotában, akár pedig a Föld gyomrában, az alagutak koromsötét rendszerében. Ágyúterem és aknafigyelő folyosó – jó, ha egy lovas elfért azokon a szűk járatokon a föld alatt, kantáron vezetve paripáját.

Sokan voltak a várban, a napok óta tartó jó idő az októbert végéig ellenére is megtette a hatását. Ez okozhatta-e, vagy az ellencsoport vezetőjének gyakorlatlansága, a pincevilágnak tán legkeskenyebb részében most két csoport volt kénytelen elhaladni egymás mellett.

Sűrű bocsánatkérések közepette történt meg a dolog: magyar és német szavak kergették egymást az alig lámpafény sötétjében.

Csilla – hogy elterelje övéinek figyelmét az afférról, de még inkább, hogy kiverje fejéből az arca mellett imént felsejlett arcot, vagy annak tán csak emlékét – Gárdonyi regényéről, benne pedig Vicuskáról kezdett megint beszélni a svájciaknak, Cecey Vicuskáról.

Az Alpok vidékéről érkezettek pedig oly szívesen hallgatták tőle a mesébe illő történetet.

Véget ért aztán az ösztöndíj, haza kellett jönnie. A németek még az uniós rendszerben is kényesen ügyelnek a foglalkoztatás szabályaira, hát még évekkel azt megelőzően; neki meg nem volt engedélye, hogy tovább maradjon. Egy utazási iroda vette föl idehaza, egy fővárosbéli. A tulajdonos – közel a hatvanhoz, ha nem még azon is túl; hajdanán a legnevesebb belvárosi IBUSZ irodát vezényelte – kirendeltséget szándékozott nyitni a hevesi megyeszékhelyen, őt bízta meg a szervezési feladatokkal.

És jól tette, hogy ezt tette. Csilla olyan ragyogó tervet dolgozott ki rövid három hét alatt, hogy a tulajdonosnak szeme-szája tátva maradt annak láttán. Megszorult-e benne a levegő, vagy micsoda, de csak úgy kapkodott utána meglepetettségében. Mert együtt volt abban a dossziében a belvárosi térkép, bejelölve rajta a kinézett épület; utca-házzszám, fénykép és az alaprajz a javasolt átépítésekkel. Szolidan, költségkímélően, de a mai kornak megfelelő színvonalon. És persze a bútorok meg a kiegészítők. Volt aztán benne marketing a szükséges költségszámításokkal; szakmai és üzleti tervek, a lehető legrészletesebbek, amilyeneket a dolgok akkori állásában egyáltalán lehetséges volt készíteni. Egy elemzésfélével tette föl még aztán az egészt a koronát, valami SWOT-analízisnek vagy minek mondta. Az öreg Mohai, a tulajdonos azt sem tudta, mit kezdjen vele.

– Gyengeség – erősség – lehetőség és veszély – mosolygott rá a lány, s felhajtotta a dosszié fedelét. A borító alatt megbúvó táblázat aztán már maga beszélt maga helyett...

Csilla learatta, amit szakmailag learathatott, így megalapozta saját hazai karrierjét. Vele pedig megkapta a terv gyakorlati valóraváltásának feladatát is. Vezetője, mégpedig megbecsült és sikeres vezetője lett az újdonsült irodának. Kiépítette a klientúrát, s fölvirágoztatta az irodát, még az országos szakmai lap is riportert küldött ki hozzá. Mindezt pedig röpke idő alatt. Csillát a tetejében szerették a munkatársai, ő pedig vizsontszerette őket. És persze szerette a munkáját is. Mert így kerek a világ.

* * *

Az öreg Mohai jó másfél éves együttműködés után környékezte meg Csillát. Előbb fölrendelte magához a központba egy mondván csinált ürüggyel, mikor pedig ott nem jöttek neki össze a dolgok, ő maga utazott Egerbe, hogy próbát tegyen a lánynál. Kivárta a munkaidő legvégét,

majd pedig lekéste – szándékosan lekéste – az utolsó vonatot is, amivel visszautazhatott volna a székesfővárosba. Előszedetett a lánnyal mindenféle kimutatást, mérleget és leírást; grafikonokat készíttetett vele, táblázatokat és följegyzést, csak hogy húzza az időt.

Csilla aztán kidobta. Kidobta, hogy a lába sem érte a földet. Este kilenc volt már ekkor, hát magára zárta az iroda ajtaját, s látta még Mohait az utca végén bandukolni, mikor számítógépe elé ült, s megírta a felmondását.

Árpád járt közben az agyában, a fiú a minisztériumból. Ki tudja, hol van, mit csinál, a legutóbbi kormányváltás után egyszerűen nyoma veszett. Igaz, ő is többszörösen váltott azóta. Jó lenne most felhívni, s kisírnia magát a vállán, de nem lehet. Valaki másnak adatott meg, hogy kisírja neki a könnyeit –, ha lehet egyáltalán könnye annak, aki az ő vállára hajthatja esténként a fejét...

Csilla behívta a szövegszerkesztőt, s verni kezdte a billentyűket. Szép karrier volt, kár, hogy ilyen hamar vége szakadt...

* * *

Maga sem tudja miért, végül mégis maradt. Talán a rendszeres jövedelemért, talán a karrierért, de leginkább tán, mert mindennekfölött szerette, amit csinált.

Mohai mindenesetre nemcsak hogy nem fogadta el a felmondását, hanem bocsánatot is kért a lánytól. Sokszorosan. Alighanem belátta ő maga is, hogy ilyen munkaerőt nem talál ma minden bokorban. És meg is esküdött – a saját életére esküdött meg –, hogy soha többé nem él vissza a helyzetével, és gondja lesz rá, hogy ne kelljen vele a lánynak kettesben maradnia többé.

Őszintének tünnek az idősödő ember szavai, hát megbocsátott neki Csilla.

És újra belevetette magát a munkába.

Ugyanolyan lelkesedéssel – és persze sikerrel –, ha nem még nagyobb is, mint azt megelőzően.

* * *

Hálások voltak neki a svájciak, nem először érzi már ezt rajtuk a nap folyamán. Mikor pedig a Bazilikából is kijöve fényképezkedni kezdtek ott a lépcsőkön, s a professzorok legöregebbike felkérte őt, hogy társuljon hozzájuk a családi fotózáshoz, bizonyossá vált a számára, hogy a legteltesebb mértékig a szívükbe zárták. Soha nagyobb elismerést egy idegenvezetőnek ne adjon a Jóisten, mint hogy a családi fényképre felkerüljön.

Ráctemplom a domb tetején, Líceum, Csillagda és Egyházmegyei Könyvtár. Úgy eltelt a délután, hogy fel sem ocsúdott. Akkor tért csak magához, amikor az unicumot felszolgálták nekik, a vacsora elé szántat. Étvágygerjesztőnek mondja ezt a szakirodalom, de hol volna szükség az ilyesmire egy egész napos városnézés után: éhesek voltak a svájciak, s mi tagadás, éhes volt a csoport vezetője is. Pulykamell kell egy ilyen kiadós program lezárásához, utána meg egy pohárka Chardoney valami jó pincéből. Ha ezt is eltalálja a személyzet itt a vár alatti étteremben... A város egyik legnívósabb helyét írta nekik elő a forgatókönyv, Csilla meg is dicsérte magában a választásért a szervezőt. Mert a svájciak tényleg megkapták, amit megkaphattak Eger városában ez alatt az egy nap alatt: készíthetik – és bizonyára készítik is – az útitervet a jövő évi visszatérésre – vélhetően már egy több naposra.

Az öreg professzor mellé ült, meg a felesége mellé, maguk közé invitálták. Rég túl voltak már ekkorra a Meine Damen und Herren hivatalosságán: Csilla volt már Csilla, s kitűzőjük alapján ő is nevükön szólította őket: Hans, Josef, Helga meg a többiek: megvan a varázsa az ilyen találkozásoknak; nem egy közülük egy teljes életre szól.

A kávé szürcsölték már a desszerten is túl, mikor Csilla valami megmagyarázhatatlan erőből vezérelve hátrafordulni volt kénytelen.

Őt látta most maga előtt a kerthelyiségnek a bentinél valamelyest szegényesebb világításában, mégis az ő arca súrolta hát délelőtt az arcát a vár zezzugos földalatti folyosóinak egyikében. Ő figyelte s búvólte őt – ki tudja mióta már – hátulról a szemével.

Egyszerre álltak föl az asztaltól, s indultak el egymás irányába. A lány bentről, a fiú meg a csobogó vízkerék mellőli társaságból, ott is ültek jó húszan. Egyszerre indultak el, mint akiket valami eszelős holdkórosság kerített a hatalmába.

Az öreg svájci professzor – világhírű tudósa a mikrobiológia világában minden sejtrezdülés jelentésének és üzenetének – most földadni kényszerült sok évtizede begyűjtött ismereteit az életről. Közelebb húzódott fájós lábú feleségéhez, rátette kezét az ő kezére, és sokatmondón kacsintott a fiatalok felé. Nem ismerték őket, honnan is ismerhették volna ennek a fiúnak és lánynak a korábbi életét, csak épp megéreztek valahol a lelkük mélyén, hogy valami rendkívülien ritka és szép pillanatnak tanúi most ők ott az asztal körül. Egy lehetőségnek tán az újrakezdéshez vagy valami ehhez hasonlóknak, amivel az élet akarja épp’ megajándékozni ezt a két fiatalat – ha már egyszer ők futni hagyták az általa egykoron már felkínált pillanatot...

KÖNYVTÁRAVATÓ

Cs. Varga Istvánnak, szeretettel

Aprólékos mozdulatokkal bontotta föl a borítékot. Jól emlékezett a feladóra: az egykori szemüveges, fekete hajú, kissé nyúlánk fiú a legelső osztályába járt. Ott ült az ablakokkal ellentétes oldalon, a harmadik padban. Jóravaló gyerek volt, az a típus, aki gondolkodásmódjával vívja ki magának a többiek tiszteletét. Fel is vették elsőre az egyetemre. Debrecenbe, ahol ő is végzett. Így lett aztán a fiúból is irodalomtanár. Azazhogy később rábízták a település könyvtárosi teendőit is, merthogy kis városka az övék, épp csak elbírja a gimnáziumot meg azt az egy-két intézményt, amit akkoriban a városi rang követelt meg tőlük. Szóval együtt látja el a fiú már jó ideje a kétféle munkát – nem kis büszkeségére a családjának, de nem kis büszkeségére egykori osztályfőnökének sem...

Nem a fizetésért, hanem az ilyesféle tanár-diák-kapcsolatért volt érdemes pedagógusnak lennem – gondolta, s széthajtotta a levelet.

Meghívó volt, keresztelőre szóló, a könyvtáréra. Most újítták meg az intézményt. Megpályáztak hozzá egy uniós támogatást, de mert azon nem nyertek, összefogott a kisvároska, s valami hatalmas nagy lendülettel mégis belefoglalt a munkába. Aminek láttán aztán a megye sietett a segítségükre – mégis csak kiutalva nekik a területfejlesztésből egy kevéske pénzt. Jó fél évet vettek igénybe a munkák még így is, de felépült. Felépült, hálstennek, és most csodájára járnak nemcsak a helyiek, hanem még a környékiek is; ideje hát, hogy fel is szenteljék.

„...kérjük ezért, Kedves Tanár Úr, látogasson el hozzánk, legyen ünnepi szónoka a könyvtár-szentelőnknek, amely könyvtárat egykori lelkészünk, Kozár Gyula előtti tiszteletünk kifejezéséppen róla kívánunk elnevezni.” – betűzte a kézzel írott szavakat az irodalomtörténet immáron egyetemi szintű professzora, s olyasféle melegség járta át a szívét, aminőt csak azok érezhetnek, akiket a legnagyobb szeretet vesz körül életük meg a munkájuk során. Huszonnyolcadik éve az idén, hogy elhagyta az iskolát. Docensnek hívták a tanszékre, hát búcsút mondott a kisvárosnak.

* * *

Jól ismerte Kozár Gyulát. Mikor kezdő értelmiségiként a városkába került, nem egy és nem két éjszakát végigbeszélgettek. Ráérezhettek ők kölcsönösen egymás értékeire: mi mással, ha nem ezzel magyarázhatná – még most, majd' három évtized elmúltával is – azt az atyai szeretetet, amivel a szívébe zárta őt Gyula bácsi. Fölkínálva neki a barátságáért a legigazabb barátságot, ami csak létezik a világon ember és ember között. Karácsonynak szent hajnalán pedig még a templomba is együtt mentek, mert a pásztorok miséjén ministrált is az öreg papnak. Az esperes – hajlott korú volt már akkor is, de jellemében és természetében egyenes, mint amilyen a zárt állományban növekedő tölgy – latinul tartotta azt az ő kedvéért. A régi liturgia szerint, ahogyan VI. Pál pápasága előtt miséztek a papok. Ahogyan Tisztelendő Bácsi tanította őt még Kapuvárott. Confiteorral az elején, Deo gratias-szal a végén. Micsoda élmény volt így neki ministrálni... Törődött is ő a párttitkár alantas megjegyzéseivel, a szocialista erkölcsről meg a nevelésről szóló kiselőadásaival... Mert tudták, hát persze hogy tudták, hogy el-eljár a templomba, de kikezdeni soha nem merték. Úgy szerették a diákjai, meg aztán a tanulmányi versenyekről is mind az ő gyerekei hozták el a babérokat a többiek orra elől. Merthogy orosz is tanított a magyar irodalom mellett, az pedig az egész szocialista pedagógia alfájának és omegájának számított akkoriban, így hát nem tudtak belé kötni, pedig hej, de

nagyon akartak... Egyszer csapott csak le rá az a mihaszna pártcsinovnyik, amikor ő kikérte magának az elvtárs megszólítást. Hát az talán tényleg erős volt egy kicsit, de mire végig gondolta volna, már késő volt, kimondta: nem elvtársa ő senkinek, kiváltképp pedig nem egy léhűtő párttitkárnak. Ha akkor nem Imre bácsi van a Hazafias Népfrontnál, Hegyi Imre, tán még el is bocsátják az állásából – kitiltva – úgy lehet – az ország középiskoláinak mindegyikéből.

Hála érte a Megváltónak – meg Imre bácsinak is ott a megyén – nem így történt. Rá meg nem sokkal aztán jött ez a politikai hókusz-pókusz, amikor pedig már abban versengtek egymás közt a volt párttitkárok, hogy ki tudja gyorsabban megfordítani a köpönyegét. Ő azonban – akkor már főiskolai katedrájáról – tovább hirdette a tisztesség, az emberség meg a szeretet értékének örökös voltát. Hirdette, mert ő maga is ebben hitt. Erre tanították a szülei, ezt szívta magába a bencés kollégium falai közt Győrben, s ebben látta ő maga is a saját, és családja jövőjét. Hát persze hogy elmegy, be is írja magának a naptárba. Messzi még a dátum, el ne homályosítsa addigra a feledés. Papírlapért nyúlt az asztalfiába. Gyakorlott mozdulattal, amely mozdulatot rég nem kell, hogy a tekintet is figyelemmel kövesse. És milyen jó, hogy így alakult, mert most gyönyörködhet egy pillanatig kis unokája Mamának, Papának küldött mosolyában. Előbb a számítógép gyorspostáján kapták meg a képet, de a múlt hét keddjén borítékban is megérkezett. Hároméves rajta a kis csöppség, gyertyavilággal a torta közepén – ide rakta be az íróasztal üveglapja alá. Elővette aztán régi jó töltőtollát is, a hagyományost, a tintásat, s jellegzetes, szálkás betűivel viszontválaszt írt a szíves invitálásra. Még a vonatot is megírta, amelyikkel érkezik. Ki tudja miért, a fejében maradt – még huszon év múltán is – a menetrend, az egykori, s ez a járat az évtizedek alatt is megtartotta a sajátját, semmit nem változtattak rajta. Ott leszek, ha Isten is úgy akarja, ígérte a messzieknek, s lezárta a borítékot.

Fél óra sem telt el belé, már postán volt a válaszlevél: személyesen vitte el földadni...

* * *

Hideg ősz járta abban az évben. Alantas, köszvényhasogató, őt is ami ágyba parancsolta egy rövidke időre. Pedig az előadásokat meg kell tartania a tanszéken. Nemsokára vizsgaidőszak, mégsem mondhatja – pláne meg nem üzenheti – a hallgatóinak, hogy lebetegedett, vegyék át az anyagot a jegyzet alapján... Sziszegve ugyan a fájdalomtól – különösen a bal térde sínylette meg ezt a cudar időjárást – de megtartotta az előadásokat. „Fekete ember, / feketén fekete, / fekete ember / telepszik az ágyra, / fekete ember / nem hagy aludni éjeken át.” – idézte ezek egyikén Jeszenyint Fodor András fordításában, s tudta, akár az életét is bátran rá merte volna tenni, hogy megfogta: megint megfogta vele a fiatalokat...

Közben pedig fogalma sem volt róla, hogy felesége, fia is az ő kis családjával, meg hát édesapja is a messzi-messzi Rábaközéből ünnepséget készítenek neki elő. Csendben, titokban szövetkezve egymással egy minden eddig felülmúló, szeretetteljes ünnepségre.

Születésének napjára, a hatvanadikra. Isten éltesse az ünnepeltet!

* * *

Nem volt nehéz dolga. Kozár Gyula még ennyi év után is úgy élt az emlékezetében, mint akitől csak tegnap búcsúzott. Mert ő búcsúztatta azon a szenvedésteli napon az Atyát, ugyanígy kérték meg rá, visszahíva őt arra a fájdalmas órára. Igaz, akkor már nem is a főiskolán, hanem az egyetemen szolgált a tudományt.

Megdöböntette, őszintén lesújtotta őt régi barátjának halálhíre, még ha tudta is, hogy az esztendők senkit nem kímélnek; azt követően pedig, hogy nem sokkal azelőtt meglátogatta idős barátját a megyei kórházban, igazán nem számíthatott már, csak a Megváltó könyörületességére.

Utolsó találkozásuk volt. Erősen köhögött már akkor az Atya, gyakorta meg kellett miatta szakítaniuk a beszélgetésüket. „Krisztusibb ember” – kopogtatta meg akkor Gyula bácsi az ő mellét, így akarván tán nagyobb nyomatékot adni saját szavainak – „nem a legaktuálisabb téma tán ma is? Az egyenes beszéd, a tiszta szó?” Hosszan elnyúló, csúnya köhögése nem hagyta neki, hogy befejezze. Szinte fuldokolt, de azért tovább mondta: „Az alázat, a mások tisztelete meg a megbocsátani tudás...”

Az átmenet napjait mutatta már akkoriban a politika kalendáriuma. Amikor benne volt még ugyan a kommunista érában, de már erősen hátrált belőle kifelé az ország, s csak karnyújtásnyira – vagy még közelebb – volt attól, hogy tényleg az igazi értékek vegyék át az irányítást az emberek gondolkodásában. Kozár Gyula a betegágyában is világosan látta, hogy soha vissza nem térő lehetőség előtt áll a magyarság. Népfőiskoláról álmódott, az egykori Kalot-program feltámasztásáról, meg hogy visszatérnek végre az emberek a templomokba...

Nem érhetette már meg. Két nappal Nagy Imre újratemetése előtt visszaadta lelkét a Teremtőnek. Nyugodjék békében.

Hát ezekről beszélt a Tanár úr Kozár Gyula esperes plébános mellszobra előtt ott a frissen felújított könyvtár előcsarnokában. A majd’ harminc éve megfogalmazott intelmekről, a még ma is érvényben lévőkről, az örökérvényűekről. Miközben – talán az emlékek tették, a Gyula bácsi ilyen közelsége – megint a valamikori pályakezdő fiatallá vált, aki nem túl rég érkezett törekeny kis feleségével a városka gimnáziumába, és aki nem elvtársa senki emberfiának, ha annak üres fecsegés az élete, semmi más. Beszélt, csak beszélt ez az ember, a gimnázium egykoron volt irodalomtanára, s szavainak nyomán valami különösen jó érzés lett úrrá a városka lakóin is. A fiatalságukat hozta most vissza nekik is a professzor, még ha nem is igen szerette, ha így szólítják. Ragaszkodott, valami miatt ragaszkodott a Tanár úrhoz.

Tényleg szépen beszélt. Szomorúság volt neki, mégis jóleső így visszaemlékeznie: nem is igen tudták eldönteni a körötte állók: vajon az örömtől, vagy a fájdalomtól jelent-e meg olykor-olykor egy-egy könnycsepp a szemében, amiket aztán a szokásosnál sűrűbb pislogással szárítottatott onnan azonnal fel. Inkább kisebb, mint nagyobb sikerrel.

Szép este volt, s hogy szedelőzködni kezdett hazafelé, hárman is jelentkeztek, hogy kiviszik őt kocsijukon az állomásra.

Csak egyiküknek segítségét fogadhatta azonban el...

* * *

A hazafelé vonaton, a szárnyvonalon látta meg az édesapját: ott ült már az öreg, háttal az ajtónak, mikor ő felszállt a szerelvényre. Nem akart hinni a szemének, kétszer is megdörzsölte, igazán jól lát-e, vagy csak az érzelmi túlfűtöttség üzi vele a tréfát, amelynek még most is bőven a hatása alatt volt. Odalépett aztán idős édesapjához. Lepörgette maga előtt az utóbbi hetek eseményeit: a titokzatos telefonokat felesége meg édesapja között, amikor csak nagy sokára kaphatta meg asszonykájától a kézibeszélőt, hogy ő is válthasson idős apjával pár szeretetteljes szót; meg aztán az István gyerek sejtelmes levelei is fölremlették előtte a számítógép képernyőjéről, s a néhai Csizsár Gizi elsőszülött nagyfia megértette, hogy nyolcvanöt éves édesapja őt ünnepelni utazta át hosszában ezt az országot. Nem szólt ő egy árva szót sem; egyetlen hang nélkül karolta át az öreget.

Két ember állt ott egymást átölve a vasúti kocs legközepén, de szólani egyikük sem szólt.

Néma zokogás – a lehető legnéhább – rázta mindkettejük vállát...

FÜSKE

Hogy vagy, hogy megy sorod, rég nem láttalak...

Füske félkézzel fogta kopottas kerékpárjának kormányát, úgy beszélgetett réges-régi barátnőjével, Zsókával. Bár nem egy faluból, de együtt buszoztak egykoron a közös iskolába, csak Zsóka fölötte járt két évfolyammal. A kereskedelmiben. Elkerültek aztán – hogy végeztek – egymás mellől, mindketten járták a maguk útját. Előbb Zsóka, aztán Füske is férjhez ment. Családot alapítottak, gyerekeket szültek, mint már az lenni is szokott, így hát megszakadt köztük lassanként az egykori diákbártság. Összefutottak most, Füske kis híján elütötte Zsókat, ahogy kibukkantak egymásnak itt a sarkon.

Megörült neki. A gondtalan időkre emlékeztette őt Zsóka, a legszebb évekre tán, amikor még odahaza is rendben ment minden. Asztalos volt az apja, jókezű, ügyes ember. Olyan műhelyt szerelt föl magának az évek alatt, hogy messzi földről csodájára jártak. Volt is munkája bőséggel, szépen eltarthatta belőle a családját, mert szívesen fordult hozzá a falu népe, pedig Csarai Bálint nem egyedüli asztalos volt a környéken. És szívesen adtak is a szavára az emberek – egy időben még tanácselnöknek is meg akarták tenni, de nem vállalta. Ő ugyan nem lesz kiszolgálója ennek a rendszernek – mondta este a feleségének, és szidta közben a párttitkárt. Hagyjanak neki békét.

Miért, miért nem, Füske soha meg nem tudja már, de nem sokkal rá inni kezdett az öreg, s hiába volt a szép szó, a csúnya, részeges emberré lett az apja. És mert elhanyagolta közben a munkáját, lassan az emberek is elfordultak tőle. Nehéz napok, nehéz évek voltak azok, a lány anyja takarításból meg mosásból volt kénytelen eltartani a családot, így aztán amikor évekként rá íthagyta őket az apjuk – nem bírta a mája, meg a rák is megtámadta a gégejét –, inkább megváltás volt már az akkor a kis családnak, mert fölszabadult az örökös szegény alól, amit a családfő okozott nekik a szüntelen részegeskedéssel. Megadták hát neki a kijáró végtisztességet, s eltemették Csarai Bálintot.

Füske máig kijár hozzá a temetőbe, s éget el a sírján egy-egy mécsest, vagy visz rá művirág koszorút.

Évente egyszer, halottak napján...

* * *

Hogy vagy, hogy megy sorod, rég nem láttalak...

Férjhez ment aztán – nem is sokkal az iskolát követően. Gyuri éveken át udvarolt neki, hát persze, hogy igent mondott. Családi fészekről álmodott akkoriban Füske, gyerekekről maga körül, meg az ő apjukról, Gyuriról, akinek ölében joggal érezhette magát királynőnek. Igazi királynőnek. Olyannak, akinek minden vágya teljesül, elég azt csak kimondania.

Közel volt hozzá, hogy így legyen. Mert betöltötték ugyan a helyét, míg odavolt szülni – két csodálatos gyermekük lett: egy kislány, rá két évvel meg egy fiú; egyik szebb, mint a másik – de nem is bánta. Mit szomorkodjék egy olyan munkahely miatt, amelyik nem becsüli meg a dolgozóit. A fizetésén egyébként sem volt sajnálni való – egy könyvesboltban dolgozott azt megelőzően –, a vég nélküli cipekedések meg aztán tényleg nem hiányoztak neki. Talál ő magának sokkal jobb helyet, mint az volt – és Füske szívesen hitt szép szerelmes férje vigasztaló szavainak, amikor az melléje bújtt esténként az ágyban, s nézték, vagy nem nézték éjféléig is a tévé képernyőjét.

Egy biztosító cégnél kötött ki végül a fiatalasszony. Harkányfürdőre vitték beiskolázni, s olyan ügynöki munkatársat faragtak belőle az alatt a két nap alatt, hogy az már nem is igaz. Ekkor tárultak ki a lehetőségek lehetőségei Csarai Füske előtt.

Legalább is ezt mondták neki a főnökei, miközben biztatták, hogy igyekezzék földeríteni a kuncsaftok tucatjait. Földeríteni és megnyerni, mert minél több ügyfelet hoz a Cégnek, annál magasabb lesz a jutaléka.

Füske pedig számlatömböt vásárolt magának, és ügyfelévé lett a takarékszövetkezetnek, hogy legyen honnan utalnia a fizetendőket. Társadalombiztosítás, adóhivatal. Vállalkozói igazolványt már nem kellett kiváltania. Megtette, még mielőtt Harkányba utazott volna...

Szép napok voltak azok, reményteljesek.

Akkoriban is összefutott egyszer Zsókával – ugyanúgy szinte, mint most. Véletlenül; vágyakkal telítetten, hogy jobba tegye az életüket. A gyerekekét – a nagyobbik akkor volt kisiskolás, a kicsi meg az óvodában nagycsoportos – meg a Gyuriét is. Szerette őket tiszta szívéből, s ugyanezt érezte az ő részükről is. Füske nem vágyott szebb napokra, mert az, amiben élt, maga volt a boldogság.

– Meglátod – mondta akkor Zsókáknak, s még föl is emelte hozzá nyomatékképpen a mutatóujját –, egy, de legföljebb két év múlva már én is olyan kocsiban ülök majd, mint amelyet ott látsz kikanyarodni.

Vajon emlékszik-e rá ez az áldott jó asszony – mindkét kezében egy-egy cekkerrel?

Füske szorosabban markolta meg félkezével a kopottas kerékpár kormányát...

* * *

A biztosító mégsem lett az álmok álma. Hiába a beiskolázás, hiába a lelkiismeretes rábeszélés, azon az egy-két rokonon kívül, akiket az első napokban megnyert magának, nem sok ügyfelet sikerült beszerveznie. Ki tudja, nem részvétből hagyták-e magukat a rokonok is rábeszélni...

A cég hát nem volt bőkezű, Füske pedig fizethette a fizetendőket a félrerakott garasokból. Az állammal szembeni kötelezettségeit teljesítenie kell az embernek. Rá is ment jókora része a megtakarításuknak, pedig nem sok kellett volna már, hogy megvegyék a kiskertet a város szélén. Kinézték ők maguknak már jó régen, egy idős házaspáré volt. Eddig megművelték becsülettel, de már nem futja rá az erejükből.

Kétszázötvenezerre tartották, mert öntözővíz nincs a közelben.

Aztán valahogy mégis megvették. Mert amikor felkeresték a két kisöreg, hogy lemondják a szándékukat, Zoli bácsi meg az ő áldott kis felesége csak egymásra néztek, hogy ők már teljesen beleélték magukat, hogy jó kezekben tudják azt a pár gyümölcsfát; meg Füske a virágoknak is gondját viseli majd, ahogy kell, hát majd kifizetitek, lelkecskéim, apránként.

Hát így lett mégis az övük a hétvégi telek, mert még másnap átírták a nevükre, így akarta a két jó öreg. Szegények, előbb Julis néni, rá másfél évvel meg Zoli bácsi ment el, Füskeék máig tartoznak nekik a vételár jó harmadával.

Talán a másvilágon, ha ki tudják nekik valaha is egyenlíteni...

Hogy vagy, hogy megy sorod, rég nem láttalak...

* * *

Füske nem sokáig maradt a biztosítónál. Nem gyűjti magának a ráfizetést az ember, ha van magához való esze, hát otthagya a céget, amikor az csak lehetségessé vált. Igaz, ezzel újabb terhet vett a vállaira: a munkanélküliség újabb bizonytalanságát – a lehető legkeserűbbet, tán még az előzőnél is lehangolóbbat.

Mégsem adta fel, és két hónap sem telt belé, konyhalány lett egy étkezdében. Nem tanult szakmájában dolgozik ugyan, meg nem is fizetik túl, de legalább dolgozik, és még csak cipekednie sem kell.

Takarítani fog, mondja már sokkal inkább magamagát győzködve, mintsem Zsóának címezve a szavakat, heti két alkalom még belefér az idejébe. A váltóműszak mellett is. Az tizenhat óra egy hónapban, egy fél pár cipő ára. Többre nem vállalkozik, mert a kertet nem adja fel. Arra szüksége van, hogy ne bolonduljon meg egészen. Meg aztán – bár a zöldség a víz hiánya miatt nem marad meg – a gyümölcsfák szépen teremnek. Eladásra ugyan nem jut, de évek óta azokról rakja el a kompótot. Jövőre azonban – ha építkezésre messze nem is telik – négy cölöpre azért csak felraknak egy tetőfélét: lesz legalább hová beállniuk, ha elered az eső hirtelen, meg hát ha ereszcsonnával is felszerelik, összegyűjthetnek általa némi vizet egy-egy eső alkalmával. Ki tudja, akár még paradicsom- vagy paprikapalántával is megpróbálkozhatnak azután...

Mosolyogva beszél, szinte egyetlen szuszra mondja el a mondandóját, feszíti bensejét valami megmagyarázhatatlan erő. Talán a tettekésség, ki tudja. Nem lehet, de ha lehetne sem próbálná meg őt Zsóka félbeszakítani. Még ha nem is kerülheti el figyelmét az utóbbi mondatokba rejtett keserűség, vagy annak épp' csak felbukkanó piciny jele. Nem szól tehát, inkább csak mozdulatokkal, mimikával biztatja egykori barátnőjét a folytatásra. Néha kibeszélni őket is gyógyírt jelent a gondokra, hát csak könnyítsen a lelkén ez a drága jó asszony, ha mégis gondoljai vannak odahaza.

A nagylány most tizenhat, a legveszélyesebb korban leledzik. Amikor saját döntéseit belátni még nem, csak meghozni képes – és hajlandó – az ember, és amikor akár az iskolát is könnyen elhagyja egy meggondolatlan pillanatában.

Hát Emese is ezt tette. Szakközépiskolában tanult, a mezőgazdaságiban, de hogy már az első félévben is hét tárgyból bukott, átsorolták a szakmunkások közé: szőlőt, gyümölcsfát metszenie, virágpalántát hajtatnia is kell valakinek, s ha megbecsüli magát, válhat még belőle olyan vállalkozó, hogy kenterbe vágja ügyességében a mérnököket is, akárhány diplomát is ragasztanak a homlokukra.

Emese azonban másként gondolta. És ott is hagyta az iskolát. Metszőollóstul, virágpalántástul. És ott hagyta vele édesanyjának belé plántált reményeit is, a jövőre vonatkozókat, a holnap biztosítékát, az egész életére szólót...

Hogy vagy, hogy megy sorod, rég nem láttalak...

* * *

– Tudod – mondja most Füske Zsóának, mert azóta már a férje jár az eszében –, nem tud nemet mondani. Így aztán nem adhatok pénzt a kezébe. Elég egy névnap, elég egy jó hír vagy egy rossz; valójában elég most már bármi is hozzá, és nem is két gyerekem van, hanem három. Így aztán – bár hetven százalékos eséllyel ússza meg a ki tudja hányadik leépítést – magam sem tudom eldönteni, miként járnánk jobban: ha elküldenék őt megfelelő végkielégítéssel, s elhelyezkedni kényszerül becsületesen tanult forgácsoló szakmájában, vagy ha meghagyják jelenlegi munkakörében az íróasztal mellett...

És mosolyog hozzá. Mosolyog, még ha inkább sírni volna is kedve. Mert nem adja fel, hát már miért is tenné! Szereti, mindennél jobban szereti ő a családját: szereti igazi, hitvesi szerelemmel magáról olykor megfélelkező férjét; szereti, mert hisz az ő testéből szakadt ki, s azt egy édesanya soha el nem felejtheti, Emesét, ezt a meggondolatlan rosszcsont lányt, még ha az le is tarolta kegyetlenül az ő édesanyai álmait; és szereti persze, a legkisebbet, a fiát, aki ügyességében – úgy lehet – Csarai nagyapára ütött leginkább. És ugye – és ezt már csak félhangosan mondja, megint inkább magának, mint ennek az asszonynak itt a bicikli másik oldalán – szeretettel a legnagyobb akadályok is könnyűszerrel legyőzhetők.

És Zsóka – mire fölcusúdik az épp hallott szavak igazából – már egyedül van. Barátnőjének mennie kell, mert ebédet főz, mielőtt műszakba megy, így visszaül kopottas kerékpárjára, s mosollyal az arcán elkarikázik.

Zsóka pedig, hogy állt még ott egy pár pillanatig, végiggondolta az utóbbi órák történéseit. Aztán elszégyellte magát, és nyomban rá sarkon is fordult. Itt lakik az anyósa, alig százötven méterre ide; haragban váltak el, nincs fertály órája, ideje hát, hogy visszakopogjon hozzá, és bocsánatot kérjen tőle a viselkedéséért.

Mert szeretettel – csengett még mindig a fülébe, amit az imént hallott – a legnagyobb akadályok is legyőzhetők...

KÓRHÁZBAN

Nyolcéves forma, beesett szemű kisfiú pihegett a kórházi ágy fogságában. Soványka testéből csövek, vezetékek, mint valami pányvák lógtak ki, s kötötték őt a fal melletti gépekhez. Csend volt a szobában, legföljebb a műszer pityegése meg az ápolónővér mozdulatai zavarták azt meg.

Tegnap este hozták be a gyereket, mentőkocsi ment érte. Sürgős hívás volt. Elesett tán a biciklivel. A hasát ütötte meg a kormány, hogy aláfordult. Itt baloldalon, közvetlenül alatta a bordáknak – és meg is mutatta Nusi nének a szomszédból, felhúzta hozzá a melegítő felsejét. Mert fölkelt ő nemsokára, nem egy penye gyerek, és nem is sírt. De látszott rajta, hogy nagyon megütötte magát, és mert fájlalta is a hasát, vissza már nem ült a biciklire.

Az apja hívta ki a mentőket.

Este hét is elmúlt már, mire hazaért. A helyi járaton dolgozik, s hogy szabad legyen a hétvégéje, heti két alkalommal nyújtott műszakot tart. Amikor reggel ötkor kezd, s csak este hat után teszi le valamikor a buszt. Akkor kitakarítja a kocsit, megtankol, elintézi azt a kis adminisztrációt – menetlevél, az a néhány darab eladott jegy, nem sok az egész –, de így is csak hét óra, vagy még több is egy kicsivel, mire hazaér. Ő vette észre, hogy nagyobb a baj a kelleténél. Benn volt a gyerek a házban, ott fetrengett szegény a konyhai hencseren. Sápadt volt, egyem meg a szívét, és csak nyöszörgött.

Késedelem nélkül tárcsázott: „Fáska Ferdinánd vagyok, kérem, az Újtelep utca negyvenkettőből. Jöjjenek ki, szépen kérem, nagyon rosszul van a fiam.” És elmondta, ami keveset ő maga is tudott.

Nem telt belé három perc, ott voltak a mentők. A környéken jártak, visszaúton a bázisra, rádión kapták a riasztást. Egyikük, az ápoló – látásából ismerte őt Ferdinánd, mert gyakorta utazik vele; a város túlvégéről ingázik, mindig ott száll le a mentőállomásnál –, hogy fölfektették a gyereket a hordágyra, injekciót adott be neki, de aztán az infúziót is belé kötötte. Társa meg, a pilóta az ágyat rögzítette eközben. Ügyesen, összeszokottan dolgoztak, csak fél szavakat ha váltottak közben egymással.

A halántékában már erősen öszülő férfi engedélyt kért tőlük, hogy elkísérhesse a kórházba egyetlen szem fiát.

Szirénázott a mentőautó, hogy kiért velük a főútra...

* * *

Fáska Ferdinánd ötvenes éveinek közepén járó ember volt. Messziről, a Tisza mellékéről jött egykoron a hegyvidékre. Erdőgazdasági szakmunkásnak tanult, de megragadt a motorfűrésznél. Fakitermelő lett belőle. Úgy kereste éveken át a kenyerét – megerősödve, megizmosodva a nála idősebbek közt a brigádban. Fiatal volt, alig több mint tizenkilenc, amikor közékük került, nem akarta, hogy bárki is a szemére hányja, hogy reá dolgozik. Meg is becsülték az öregek, észre lehet azt venni. Nem hónapokat: heteket is elegendő volt eltöltenie közöttük, hogy elmaradjanak a pizskálódások, el az ugratások. Attól a perctől kezdődően pedig, hogy az öreg Korpás a saját dóznijából kínálta őt cigarettával, Fáska Ferdinánd a többiek előtt is teljes értékű brigádtagnak érezhette magát.

Nem egész' húszévesen.

Katonának vonult be aztán, s mert lehetősége nyílt rá, jogosítványt szerzett a seregnél. Teherautóra, rá nem sokkal meg autóbuszra is az addigi F kategória mellé, amit még a tanonciskolában kapott. Traktorra. És bár visszajött még övéi közé fát döntögetni meg darabolni, nem volt kétséges senki számára, hogy előbb-utóbb elhagyja a nehéz fizikai munkát, s a volánosok egyenruháját húzza magára. Kormánykerékre váltva föl a kezében pöffögő motorfűrészre. Közben hagyta el – egy életre – a dohányzást, de még a kávé is.

Nem kellett sokáig várnia, másfél évet talán. A munkásszállón lakott, az erdészet szállóján, jó két – ha nem három – kilométerre a falu szélső házatól, oda jött ki hozzá az egyik buszpilóta, hogy most kéne megpróbálnia. Mégmeg kétszer is kijött a tetejében, mert előszörre nem találta őt odahaza. Gombázni volt a Márna árnyékában, tenyérenyi tinórákra lehetett ott lelni, ha ügyes volt az ember. Márpedig az öreg Korpás kitanította őt mindenre, amire csak kellett, máig hálás szívvel gondol vissza rá. Szegény öreg, hamar elvitte őt a Vén Kaszás. Négy vagy öt nyugdíjat engedett csak megkapnia, rászabadította a tüdőrákot. El is vitte, nem telt belé két hónap se’.

Tényleg fölvevették. Két hetet töltöttek el vele a műhelyben, azután rögtön kocsira ülhetett. Vezetett már a seregnél is, azt elfogadták gyakorlatnak. Szerencséje volt.

Hát azóta csinálja. Előbb a helyi járatot, aztán a budapestit hosszú éveken át, mikor pedig – úgy tizenöt esztendeje – hat új csuklóst is vásárolt egyszerre a cég, visszacsábította őt korábbi főnöke a városi vonalra.

Fáska Ferdinánd nem volt elégedetlen a sorsával. Ellenkezőleg, kifejezetten boldog volt és kiegyensúlyozott. Felesége volt már ekkor, nagy fia és nagy lánya, gimnazisták mindketten. Ikreknek szülte őket az asszony, jóra valóknak, szorgalmasoknak, nagy-nagy öröme és büszkeségére az ő szüleiknek.

Forgalmi dugó állta útját a 18-as járatnak a nyugdíjasok háza előtt. Cserélik a buszmegálló burkolatát, műköre váltják fel az eddigi bitument: így kívánja, állítólag, az uniós szabvány. A buszpilóta oldalt fordult ülésében. Háta megett lógott a zakója. Kotorászott egy ideig a zsebében, majd pedig egy szem cukrot vett ki belőle. Egy szem Negró cukrot.

Tegnap kapta a fiától...

* * *

Azt a március végét, míg él, sem felejtí el Fáska Ferdinánd. Korán esett akkor évben a húsvét, a nagyszülőknél volt a család. Harminckét kilométer, vagy még annyi sem ide a falu, ahová nőszült annakidején. Apósa, anyósa máig is ott él, becsületes, szorgos öregemberek. Most is gyakran kijár hozzájuk.

Szolgalatba szólította őt aznap a kötelesség, hát nélküle rándult ki a család. Kisfrédi – így szólították a gyereket, rajta is maradt nagykoráig – kölnisüveget rakott a zsebébe nagymamát megöntözni. Az apja viszont a lány kezébe nyomta a sajátját, hogy helytálljon helyette a locsolkodásban, ha már egyszer így alakult.

– Aztán hazahozzatok ám nekem a piros tojást, mert visszamentek érte – szólít még övéi után a buszpilóta, s nevetve csukta be utánuk a nagykaput. Csak kilencre megy munkába, elolvassa addig a Hírlapot.

Mint mindig, most is a végén, a sportoldalnál kezdte...

A négyvenötös járatot hozta aztán befelé, mikor leszállították a buszról. A főnöke várta a színházi megállóban, egy rendőr meg egy fiatal kolléga. Azonnal át kellett adnia a kocsit, még a menetlevelet sem hagyták, hogy lezárja. Beültették a mikrobuszba – ott állt közvetlenül a csuklós előtt, tán egy centi sem volt a két lökhárító között, úgy kiszámította.

A nyergesvontató esélyt sem adott a családi Szuzukinak. A szűk völgy mélyén kígyózó utat sok helyütt szeli át vízfolyás, s az ehhez hasonló kora tavaszi napokon nem ritka, hogy alantas jégpályává válik az út. A felesége mindenesetre – ha jelenthet ez egyáltalán valamit – vétlen volt a balesetben.

Három koporsó volt a temetésen és háromszoros a gyász Fáská Ferdinánd lelkében. Azokat kellett eltemetnie, akiket legjobban szeretett a világon...

* * *

Két éven át viselte kabátjának hajtókáján a gyászszalagot. Dolgozott annyit, amennyit csak tudott, meg amennyit megengedett neki a főnöke. Nem vették még akkor oly komolyan az előírásokat, arra kellett csak ügyelnie, hogy meglegyen a kilenc óra műszakvég és -kezdés közt. Felejteni akart mindenáron, és csak ez segített, ha volt egyáltalán segítség az ő mérhetetlen fájdalmára.

Csinkivel munkája során találkozott. Jegyet kért tőle az asszony, s mert szemrevaló, mi több kifejezetten csinos nő volt, több mint szimpatikus, beszélgetni kezdett vele.

Késő este volt, nem sok híja az éjféli órának. Utolsó fordulóját csinálta aznapi menetrend-jének a 18-as vonalon szolgálatot teljesítő autóbusz – egy-két utas, ha volt a kocsiban.

Másnap reggel pedig – első alkalommal feleségének halála után – nem egyedül ébredt az ágyában Fáská Ferdinánd autóbuszvezető. Hosszúcombú, nagyon szép nő feküdt mellette. Bőre fehér mint a hó, sötét hajától pedig még a párna huzata is hullámokba rendeződött...

A 18-as jelű helyi járat vezetője először volt boldog az emlékezetes márciusi délután óta...

* * *

Fiút szült neki az asszony. Hét hónappal a találkozásuk után.

Gyengécske volt az újszülött, hát inkubátorba tették. Előfordul ez az ilyen koraszüléseknél, és ha lesz az édesanyának teje elegendő, megerősödik a pici, meglátják, nem kell sokáig bezárva tartaniuk.

Így is lett. És mert jó étvággyal áldotta meg a kisbabát a Teremtő, fejlődött is, erősödött, hogy öröm volt ránézni. Úgy látszott, nagyon úgy látszott, hogy megint a boldogság szigete lesz az Újtelep utca negyvenkettő.

Csinki azonban nem sokáig szoptatta a legkisebb Fáská-unokát. Az autóbusz-pilóta – hogy egy későeste kinyitotta lakásának ajtaját – halkan, a lehető leghalkabban, nehogy felébressze a benn alvókat – csak egy búcsúlevelet talált kisfia mellett a gyerekágyban: bocsásson meg neki érte, de elmegy. És miután látja, hogy édesapja lesz édesapja helyett a kisfiúnak, nyugodt szívvel rá is bízta őt egy életre. És ne keresse, még ma elutaznak: már egy hete megvették a repülőjegyet. „Áldjon meg Titeket az Ég, s ezerszer is áldjon meg Téged, te drága jó Fáská Ferdinánd, akinek tán legjobb szíve van a világon, és akit ilyen galád módon szedtem rá. Bocsáss meg nekem érte, ha tudsz – imádkozni fogok, hogy így legyen” – állt a levélben.

Megfordulni látta maga előtt a világot a buszpilóta azon az éjjelen, máig nem érti, hogy volt ereje uralkodni magán. Könnye ugyan nem maradt már ekkorra, elsírta ő mindet, amíg övéit gyászolta, de közel állott hozzá, nagyon közel, hogy gyermekét is, önmagát is vízbe fojtsa...

* * *

Kétszakaszos léprepedés – többszörös életveszéllyel. Ezt állapították meg az orvosok. Amikor – ha jól értette a főorvos szavait – megreped a lép, s fennáll a tokrepedés esélye is. Hát ezért fájt a hasa szegénykémnek, én egyetlen kisfiam, de sokat szenvedhetnél. De ne félj, Kisbogár, felépülsz te egy-kettőre... Ügyes vagy te, apád fia, én egyetlenem...

Még hogy vércsoport, meg DNS-vizsgálat... laboratóriumok kishitűsége, semmi más... Mit tudnak az életről, akik örökösen a mikroszkópokat bámulják, s néznek aztán az emberre csodálkozón, hogy kérem, az lehetetlen, mert mindenben ellentmond a tudomány mai állásának...

Fáska Ferdinánd kezéért nyúlt a kicsinek. Ott pihent, kívül a takarón, valami cső állott ki belőle, amit az orvosok ültettek be neki. Végül mégsem vette ujjai közé a csöpp kezét – nem akarta még ily kicsi mértékig sem zavarni álmában a beteget. Kinézett csak a kórház ablaküvegén túli világba, s megesküdt ott magának egykori szerettei emlékére meg a saját életére – nem először és nem is másodszor már az elmúlt nyolc év alatt –, hogy fölneveli, bizony hogy fölneveli ezt az ártatlan kis gyereket, ha már így alakította az ő életüket a mindenható Isten, a megváltó, a teremtmény...

SZOLGÁLATBAN

November járta, ritka szép november. Czipók László rendőrszázalóst nem egész egy hét választotta el negyvenharmadik születésnapjától, de nem emlékezett rá, hogy november második felében ilyen szép időt küldtek volna rá az égiek. Erzsébetre – ha nem hamarabb – a hó is menetrendszerűen meg szokott érkezni, de amit most mutogat magából az időjárás, inkább a tavaszra, mintsem az ősze hasonlít. Mintha csak márciust írnának, és nem évet, rendre tíz fok fölé, tizenötre kúszik napközben a hőmérő. Ajándék ez már ilyenkor, csodálatosan szép ajándék.

Az ügyeletvezető vége felé járt a mai szolgálatnak. Nem volt ugyan nehéz napja – még ha pénteket is mutatott a naptár –, de a tizenkét óra mégiscsak tizenkét óra, megviseli az embert a hajnaltól estig tartó szolgálat.

Czipók László néhány hete dolgozik jelenlegi beosztásában. Éveken át volt járőrparancsnok, de hogy bevezették – előbb csak kísérleti jelleggel – az új rendszert, elsőnek jelentkezett, hogy kipróbálja. Valójában az a dolga most is, mint ennek előtte, csak most a telefonhívásokat is ő fogadja már. Nem rossz ez a módszer, ellenkezőleg. Bármilyen baj adódik, könnyebben intézkedik a helyszínen, ha már a kezdetektől ő tartotta a kapcsolatot a bejelentővel.

A rendőrszázalós kifejezetten élvezte beosztásának új formáját. A papírjait rendezgette. Lassan itt a váltás, ideje, hogy megírja a jelentését. A legutóbbi telefont meg sem említi benne. Átérezte ő, hát persze, hogy átérezte az öregasszony keservét, mégsem indíthat hajtóvadászatot egy kutya után, még az ha halálra is ijesztette a mamika macskáját. Mert a cica, persze, megmenekült; ha igaz, amit a vénasszony mondott, még most is fenn kuporog a platán tetején. Lejön az onnan magától, asszonyom, nem kellünk mi oda, még megijedne szegény pára az egyenruhásoktól. Alávetné magát félelmében onnan a nagy magasságból, tán még halálra is zúzná magát. Tessék csak nyugodtan lefeküdni; jaj, dehogy visz neki kolbászt, mire gondol ebben az istenverte drágaságban! Nyugodjék meg, kezitcsókolom, mire felébred, ott lesz a cica, csak hagyja nyitva a macska-bejárót a pinceablakon.

Hogy aztán ténylegesen is sikerült megnyugtatnia a mamát, onnan is tudta a rendőrszázalós, hogy a tűzoltókhoz már nem telefonált be a szüle. Kiderült volna, hisz két asztallal odább vette volna fel a kolléga: pár éve, hogy összevonták az ügyeleti rendszert, hatékonyabb így az intézkedés, ha igazán baj van.

Most azonban nem volt baj.

Tizenhét óra harmincegyet mutatott a rendőrség központi vezérlésű faliórája. Sötét volt már odakinn, Czipók László rendőrszázalós tényleg nekikezdett, hogy megírja a jelentését.

A rendőrségi belső telefon úgy hasított bele az ügyeletvégi nyugalomba, mint az esztévesztett. Hárman tartózkodtak az ügyeleti szobában, s hárman fogadtak volna rá, hogy életveszélyhez riasztják őket. Egyikük sem ma kezdte a pályát, s néhány évet is elegendő eltölteni a testületben, hogy különös érzéke fejlődjen ki az embernek, hogy az igazán nehéz helyzeteket idő előtt felismerje. Czipók László a pillanat töredéke alatt búcsút mondott a lehetőségnek, hogy a szokott esti buszjáratával hazatér.

– Ki kell mennetek Falkóvárra, egy negyvenéves férfi már a nyakára kötötte a kötelet. Kinn ül valahol egy fa tetején. Begyógyaszta magát, ki kell érnetek, mielőtt az hatni kezd! – A budapesti kolléga még egy rádiótelefon hívószámát is mellékelte, a többi meg rábizta az egriekre: cselekedjenek saját belátásuk szerint, de minél gyorsabban!

Kereszti Vilmos törzsőrmester, Czipók járőrtársa már a telefoncsörgés végét sem várta ki. Másfél éve szolgálnak együtt, másfél éve, hogy szemük villanásából értik egymást. A törzsőrmester már csak futólépésben igazított egyet a szerelvényén, s mire egy gondolatnyi idő eltelt, már járó motorral várta barátját és szolgálati felettesét az udvaron. Bekapcsolta a kék lámpát, s készen állt, hogy a hangjelzést is elindítsa, amint arra szükség lesz.

Márpedig, ha jó az előérzete, nagy szükség lesz rá.

Czipók László mindeközben már a nekikeseredett embert hívta. Ki kell belőle húznia bármi áron, hol akarja eldobni magától az életet. Nagy terület az a Nagyvölgy, ha meg beleszámítja az oldaltölgyeket, hát akár a gombostűt is kereshetné ilyen erővel, amit szénakazalban rejtett el előle valaki. Vedd fel, öreg, vedd már fel!

Csak nagy nehezen kattant igent a készülék.

A rendőrzászlós olyan könnyen indított, ahogyan az csak lehetséges volt. Mint akit a világon semmi sem érdekel. Hagyjanak neki békét, végén jár a szolgálatnak, épp' csak azért telefonál, mert parancsba kapta. Ő ugyan nem helyesli, de ha az úr úgy akarja, ám fel is kötheti magát. Az biztos, hogy ronda egy dolog, ha a hollók vájják ki az ember szemét. Márpedig egy erdőben végrehajtott öngyilkosságnak csakis az lehet a vége. Nincs ott valami épület a közelben?

Volt. A kisvasút-végi nyilvános vécé.

Arról hogy ő maga Falkóváron született, ott él ma is a családjával, s ismeri a környéket, mint saját tenyerét sem különben, már kifejezetten hallgatott az ügyeletvezető. Az őt felváltó kolléga kezébe nyomta hát a kagylót, ő maga meg hármásával szedte a lépcsőket, a kapitányságvezetőt is majd' fellökte rohantában.

Csak néztek utána...

* * *

Kereszti Vilmos úgy indította a Ford Escortot, ahogy nagyapjától látta valamikor a lovait biztatni. Beszélt hozzá, kérlelte, jó szavakkal serkentette, hogy kihozhassa belőle a nem mindennapit. Megértette-e aztán ténylegesen is ez a csupavas gép, vagy csak a törzsőrmester belső hite látta így, de szinte vágta maga előtt az utat az autó, s gyűrte, egyre csak gyűrte magába teli szájjal a kilométereket, csoda, hogy torkán nem akadtak a nagy falatok.

A két rendőr nemigen szólt. Keresztit lekötötte a vezetés, Czipók meg a gondolataiba süppedt. Átélt már ő nem egy tragédiát. Volt már a kezén apagyilkos fiú, s olyat is látott már, hogy saját anyja szúrta szíven a gyermekét. Gyerek volt még, alig kisiskolás, amikor felakasztotta magát a szomszédék nagyfia. Ez az ember most negyven. Alig fiatalabb nála. Nős, családós, mint ő. Annyit tud csak róla, hogy valami szerelmi bánata van.

Jézusom, az a gyerek!

A falu főutcáján, ahol keresztülszáguhdott vijjgó dudájával a rendőrautó, az utolsó pillanatban rántotta el nagyanyja a hirtelen kiugró gyereket. Akkora pofont lekevert neki, hogy még Czipók is megsajnálta, ahogy hátrafordultában megleste őket a villany fénye mellett. A Ford meg csak kapkodta közben a lábát, szinte úszott már a levegőben.

Ha hatni kezd a gyógyszer, ha incselkedni kezd a könnyű álm a szerencsétlennel ott a fa tetején, oda a száguhdás értelme, nem lesz menekvés. Nyakában a kötelével leesik, ő meg már csak a halál beálltát vehetik majd a jegyzőkönyvbe. Odaérkeznek-e időben? Istenem, Teremtőm, most légy velünk, Jézus Krisztus!

Sokan voltak ez ősön a Nagyvölgybe látogatók, s különösen sokan voltak ezen a párját ritkító péntek délutánon. Lenn voltak már – egynek híján – mindahányan, ott tolongtak a bazársoron; sörözgettek, borozgattak, mulatták idejüket a kellemesnek is nevezhető novemberi estében. Úgy rebtentek most szét a szirénázó autó elől, mint akik közé bomba csapott. Czipók László csak kezével intett nekik, de valahogy nem sajnálta őket. Százak, ezrek megfordulnak egy-egy napon itt a völgyben, mégis nekik, az egyenruhásoknak kell kijönniük, ha a baj veti ki egyre is a hálóját közülük. Vagy gondolt-e rá akár egyikőjük is, hogy egynek – csak egyetlennek – itt a nagy tömegből, egy negyven éves budapestinek ma iszonyatosan nagy szüksége volna egy társra, egy jó szóra, egy barátira? Hogy velük jöjjön a völgyből lefelé, hogy cipelje velük a bográcsot, a csak félig kiivott sörös vagy boros üveget, s együtt köszöntse a Zsókákat, Mazsókákat meg a Katalinokat: sok-sok boldogságot.

Czipók László a feleségére gondolt, meg a csokorra, amit a szembeszomszéd virágárusnál rendelt meg még tegnap délután: hatkor bezár az üzlet, hogy köszönti most már nevenapján az ő édes kicsi asszonyát? Oda a csokor, oda már az ünnepség is. Benne lesznek félig – ha nem teljesen is – az éjszakában, mire hazavergődik a következő járat.

Rendőrsors, feleségsors...

A pisztrángtelep vezetője – régi, gyerekkori pajtása – csak nézett utánuk, ahogy elrobogtak a telep előtt a kék fényű rendőrautóval...

* * *

Czipók László rendőrzászlós és az ő járőrtársa pontosan ott találta meg a negyven éves budapesti állampolgárt, ahol azt gondolni lehetett. Hunyorgott csak a zseblámpa fényébe, láthatóan vége felé volt már az erejének. Mozdulni nem mozdult, épp hogy csak le nem billent ott ültéből.

A fiatalabbik mászott fel érte az ágas-bogas gyertyánfára, a törzsőrmester. Éles bicskát vitt magával, s hogy levágta az ember nyakából ott a kötelet, leengedte a már magatehetetlen testet szolgálati felettesének a karjaiba. Nem volt könnyű, de együttes erővel csak megbíróztak a feladattal.

Legyen érte hála a Jóistennek.

A két rendőr nem sokat gondolkodott. Orvost hívni, mentőért szaladni hiába való próbálkozás lenne. A mobiltelefon itt mitsem segít, az idővel meg már megint nem hazardírozhatnak. Berakták hát emberüket a hátsó ülésre, s míg visszafelé hajtottak az iménti nagy gyorsasággal a megyeszékhely irányába, a rendőrzászlós eltökélte magában: felkölti, istenuccse felkölti a virágüzlet vezetőjét, ha mindjárt egy másik csokor árát is otthagyja neki borraavalóként éjféle óráján az éjszakának.

Ha végeznek egyáltalán akkorra a falkóvári kirándulásról szóló jelentés megírásával.

A KOLDUS

Marcsi maga alá húzta csenevész lábát. Az egyiket. A másik nem hajlik neki. Kicsi korától nem hajlik. Örökké részeg apja eltörte neki egyszer, s mert orvoshoz nem vitték, merev maradt mindörökre. Nyilvánvalóan rosszul forrott össze maradandó sérüléseként az akkor még alig másfél éves csöppségnek. Szegény kis árva, beszélni sem tudott még a lelkem...

Rongyokba, zsákba csavarta most a lány ezt a mozdulatlan lábát, azokra meg fóliát kötött még, hogy a víztől, a nedvességtől is óvja valamelyest. Hideg volt a müncheni főtér kövezete, az idén meg különösen nagy zimankót élnek át a városban. És miután az utóbbi minden eddiginél keményebb valóságnak bizonyult a számára, védte magát ellene Marcsi, ahogyan csak tudta.

Két hónapja jött ki – ötödik alkalommal már.

Koldulni.

Marcsi kozmetikusnak tanult odahaza, akként is dolgozott már három évet. Pötyinél, az üzlettulajdonosnál. Tisztességgel, becsülettel. Nem volt ugyan oka panaszra, jól bánt vele a főnökasszony, de valahogy elege lett. Különösen, hogy barátnőjének ismerőse egyszer elmesélte neki ezt a koldus-dolgot. Eleinte azt hitte a lány, hogy csak viccel vele az a másik, de aztán meggyőződött róla: igazat mond.

És hamarosan rá kellett döbbsennie, hogy ez a kenyér jobban ízlik neki, mint amit odahaza sütögetett magának, Baranyában. Legalább is nagyobb kihívást jelent a számára. Miközben fele annyira sem erőlteti meg magát, mint a kenceficés tégelyek közötti nagy illatfelhőben. Kiáll – kiül – ide a gyógyszerértár bejáratának közelébe, s koldul.

Előbb az állomáson próbálkozott, a vasútállomáson, de a rendőrök elhajtották. Megfenyegették, hogy ha még egyszer ott találják, beviszik. Akkor felment a nagytemplom mellé, onnan meg az öregasszonyt védők zavarták el, a kerekesszékekben ülőnek a rokonai. Csak azok lehettek. Hát azóta koldul itt a gyógyszerértárnál. Albérletben lakik a városnak egy lerobbant negyedében, alacsonyabb szintű talán már nem is lehetne az a hely. Rossz külsejű alakokkal, málladozó épületekkel. Az a szerencséje, hogy vele egy épületben van a rendőrség is.

Marcsi hajnali ötkor kel naponta. Fülére húzza a walkman-jét, s fél órányit tornáztat. Józsi másolta neki a szalagokat, a szomszéd fiú még odahazulról – ötöt is, hogy váltogatni tudja őket. Jó ideig tartott, amíg mindet memorizálta előzetesen a videoszalagról, de ma már elegendő csak hallgatnia a zenét, végig csinálja a gyakorlatokat. Könnyedén. Reggel is, este is. Fontos, hogy egész nap elgémberedett testét legalább ilyenkor megmozgassa. Főként a lábait félti. Meg a derekát. Nem könnyű egész nap mozdulatlanul ülni ott a vékonyka szivacson, szenvedett is tőle eleget az elején. Mára már megszokta, a rendszeres torna sokat segít neki. Meg aztán – bemelegítés- vagy levezetésképpen – ugrókötelezni is szokott. Alkalmanként tíz-tíz percet.

Amint lejár a félórás szalag – minden porcikáját megmozgatta ekkorra már –, fürdőt vesz a lány. Reggel frissítőt, este áztatót-éltetőt – ez is része a programjának. Szerencséje van, mert a lakásban, amelyet bérel – harmincvalahány négyzetméter az egész, egyetlen szobával – fürdőszoba is van. Káddal, zuhannyal.

A tust – vagy a kádfürdőt, mikor melyikhez van kedve – a sminkelés követi. Marcsi jó hasznát veszi kitanult szakmájának. Mestere, Pötyi korábban éveket töltött egy fővárosi színháznál, csak miután elvált, költözött haza a szüleihez. Az üzletet abból a pénzből nyitotta, amit a volt férjétől kapott. Gyereke nem volt, így minden idejét és energiáját a szakmájának szentelte. Meg is tanulták azt tőle, akiket maga mellé vett. Mert bizony erősen válogatott a jelentkezőkben. Megtehetette: rangot jelentett a városban, ha valaki Pötyi mellett tanulhatta a szakmát. Marcsi tehát elé ül reggelente a tükörnek, s nekilát, hogy elmásítsa az arcát. Mindene megvan hozzá. Krémek, festékek, ecsetek és lemosók: minden, ami ahhoz szükséges, hogy közel egy órás kemény munka árán beesett arcú, meghatározhatatlan korú perszónává váljék. Arcbőrpuhító pakolást jelent ez mindenekelőtt a friss gyümölcsök legszélesebb választékából, hidratáló krémet, ezt-azt, majd pedig festéket. Sokat, de nem többet egy szikrányival sem a kelleténél. Marcsi – szintén Pötyitől tanultan – maga készíti ezek nagy részét. Főként hazulról hozott gyógynövényekből.

Külön gondot fordít a lány a kezeire. Igaz, a nyilvánosság elé – üzletbe például – az igazi Marcsi jár: a széparcú, a csinos, az ép és egészséges. Aki után megfordulnak a férfiak. Ugyanaz, aki intézi az albérletet, eljár, ha kell a hatóságoknál, de aki napközben dolgozik, és csak könyörületből tűri meg maga mellett ezt a szerencsétlen koldusasszonyt. A kéz – áruló. Az első adódó alkalommal cserbenhagyja gazdáját, s lebuktatja őt, még ha ez ellenkezik is a saját érdekeivel.

Mikor pedig a kezeivel is végzett a lány, behelyezi bal térde alá a sínt, rögzíti azt fászlival, majd pedig parókát húz még a fejére, és rongyokat, ruhának a legkevésbé sem nevezhető öltözetet magára. Megreggelizik bőségesen, akár egész napra elegendően is, és elindul. Gyalogosan, mankóval a hóna alatt. Arcát ekkorra már vastag, piszkos kendő takarja. Buszra – ilyen külsővel, és az órányival ezelőttihez képest merőben megváltozott személyiséggel is – már nem szállhat, ezért végig bicegi az utat.

Amerre csak elhalad, részvételi pillantások követik a lépteit.

Jó másfél órányit, ha nem kettőt kínozza magát, mire beér. Közben pedig koncentrálni. Koncentrálni az állapotára. Hogy minden, ami hamis rajta, valóság-hűnek, igaznak látszódjék. Koncentrálni erősen a másfél éves korában mostohája által megnyomorított leánygyermekre, akit tán még molesztált is az apja, pedig még a tizenegyet sem töltötte be, s koncentrálni a mindenekelőtt nélkülözni kénytelen szegényasszonyra: adjakatok, amit Isten adott...

Csak így tud sikeresen koldulni, csakis így...

Marcsi jól beszél németül, apai nagyanyjával mindig is németül beszélt. Nagybácsija ma is Hamburgban él, gyermekkorában éveken át nála töltötte a nyarat. A teljes szünidőt.

Naponta száz-százötven eurót játszva összekoldul magának, esetenként akár kétszáz is összejön neki. Vasárnapokon – pláne meg a nagyobb egyházi ünnepeken – még több is ennél. Nincs két hete, egy magyarokból álló társaság haladt el mellette. Budapest feliratú válltáskájukról ismert rájuk, meg hogy ketten közülük magyarul beszéltek. Valami sportolók lehettek, talán öklözők, vagy effélék. Egyikőjük egy öteuróst dobott a tányérkájára.

– Budapest, Ungarn, köszönöm! – kiáltotta utánuk a lány szintén magyarul, sikeresen tördelve legapróbb részecskéire a nyelvet. Akaratával egyezően. Eredeti testtartásán azonban csak oly mértékig változtatott, hogy arcából még véletlenül se villanjon ki több a kelleténél.

Marcsi a pénznek csak töredékét költi az albérletre. Olyan lepusztult ott az a vidék, hogy menekül onnan, aki tud. A tulajdonos – bár ő maga is lakást bérel a belvárosban – örült, hogy kiadhatta a sajátját, s különösen örült, hogy megbízható bérlőre talált. Mert Marcsi tényleg

annak bizonyul. A pénz egy másik részét hagyja a lány a zöldségesnél, hogy mindig megfelelő minőségű anyagot rakhasson pakolásként az arcára; majd a kiadós reggeli, meg amit esténként még összeüt magának, lehetőleg főtt ételt. Naponta legalább egyszer.

Hát ezek a legfontosabb tételek a bevétellel szemközti oldalon, a kiadásokén.

De még így is sok pénze megmarad. Több, mint amennyit elképzelt magának legelső kiutazása előtt, annál pedig sokkal több, mint amennyit odahaza tudna magának félrerakni.

Marcsi nem panaszkodik. Igaz, nincs is neki mire.

Nincs különösebb célja a pénzzel. Ha csak az nem, hogy legyen. Szüleinek egyetlen gyermekeként nagy szeretetben nőtt fel, anyagi szükségét soha nem látott, és két évvel rá, hogy felszabadult, vagyishogy már harmadéve a saját szárnyait próbálgatja. Odahaza lakik ugyan, de ma már inkább ő támogatja a szüleit, mint fordítva, még ha azok nem is igen várják el ezt tőle. Ellenére annak, hogy időközben mindketten nyugdíjasok lettek. Anyjának a munkahelye szűnt meg, ő korkedvezményrel jött el, az apját meg leszázalékolták. Mégsem várhatja el tőlük, hogy ők tartsák el továbbra is, kiváltképp, hogy jó szakmája van.

A szülők természetesen semmit nem tudnak arról, hogy ő koldul. Abban a hiszemben vannak, hogy szakmájában dolgozik egy színháznál. És erre kellően büszkéek is a környezetükben. Marcsi heti két alkalommal szokta őket telefonon hívni. A bevásárló napokon, üzletbe menet, még amikor nincs tele a keze a bevásárolt holmikkal: hogy vagytok, jól vagytok, vigyázatok magatokra... Nem lehet bőbeszédű, nehogy elárulja valahogy önmagát. Úgy tudják az öregek, hogy alszik napközben az állandó éjszakába nyúló munka miatt, ezért hívja őket mindig a késő esti órákban.

De mit tegyen, ha kettős életvitele miatt nem engedheti meg magának a napközbeni mozgást...

Marcsi kinyújtott tenyerébe egy kéteuróst helyezett valaki. Idősödő úriember volt az illető, olyasféle, aki napi jócselekedetét akarta teljesíteni a gesztussal. Meglátja ezt az ember.

Marcsi az ilyeneket szerette leginkább. Akik nem kérdezősködnék, hanem pénzt adnak a szegény nyomorultnak.

És egyszerűen odébbállnak...

* * *

A Karácsonyt megelőző szombatra virradóan különösen nagy hidegre ébredtek a Münchenben lakók. Hideg napok járták már ezt megelőzően is, de most mintha a mínuszok mínusza is alászakadt volna a csillagtiszta égboltból erre a hajnalra, ámbátor alighogy virradni kezdett, sűrű köd lepte meg a házak közét. Hideg volt, csak az mozdult ki otthonról, akinek halaszthatatlan volt a tennivalója.

Marcsi a szokott módon készült patika-menti állomáshelyére. Szinte percnyi pontossággal felépített programján – úgy látszott – a huszonvalahány fokos hideg sem képes változtatni. Konstatálta ő a zimankót, de majd jobban felöltözik – a nikecell-darab pedig, amelyet nemrég újított egy építkezésről, kellő védelmet nyújt az utca kövezetéről felsütő szűrős hideg ellen.

Zuhany, torna; smink és reggeli. Marcsit a tulajdon édesanyja sem ismerte volna meg, olyan alapos munkát végzett a lány. Így pedig, hogy a nagykendőt is magára terítette, hamisítatlan koldust látott maga előtt, ha valaki ránézett.

Marcsi elégedett volt a munkájával, elégedett volt önmagával.

Délig nem, de akkor már engedett valamicskét a szorításából Tél tábornok: visszarendelte csapatait, de csak oly mértékig, hogy bármikor előre vethesse őket, vissza a reggel már elfoglalt állásaikba. A gyorsétterem tulajdonosa a szemközti sarokról meleg szendvicset hozott ki Marcsinak papírtálcán, meg forró teát. A lány nem győzött neki hálálkodni jóságáért: jól esett, nagyon is jólesett áthűlt testének – nem is annyira az étel, mint inkább a tea.

A vendéglőst mintha áram ütötte volna meg, amikor a koldusasszony rámosolygott...

* * *

Estébe hajlott az idő: errefelé későbbben sötétedik egy órácskával, mint odahaza Baranyában, és különösen későn jön az este, ha egész napját a patika falának tövében tölti az ember lánya. Fel-felnézett Marcsi a közeli toronyóra, egyre gyakrabban pillantott rá az idő múlásával, míg végül úgy ítélte meg, hogy ideje lesz hazamenni. A napi bevételt ugyan csak otthon veszi számba, de hogy így visszagondol, nem lesz rossz az eredmény. Amint eléri a nagymutató a kettést, fölcihelődöm és elmegyek – gondolta ki a ma esti játékot, hogy lefoglalja magát a maradék néhány percre. Egyedüli társa ezeken a magányos müncheni napokon-heteken a gondolatai voltak, meg a szállásán a könyvek – utóbbiak főként német nyelvűek, hogy szinten tartsa általuk a nyelvtudását. Esténként szokott belőlük olvasgatni – hangosan, hogy gyakorolja a kiejtést – meg reggelenként, az arcpakolás ideje alatt.

Várta hát most a lány, hogy elteljen még az a két-három perc maga-szabta ideje az esti kéregetésnek: vége van mára, hazamegy és kialussza magát. A jó melegben. Vagyis hogy ez a meleg még mindig elmarad – de mennyire, hogy elmarad – attól, amit édesapja varázsol elő neki odahaza a cserépkályhába begyűjtve; azzal még a paplant is meg tudja magának melengetni, mielőtt alábújna. Marcsi nem először kapja magát rajta, hogy hiányzik, egyre inkább hiányzik neki az otthon melege, pedig nincs még három hónapja sem, hogy eljött otthonról. Hiába, a téli napforduló idejét írjuk. Karácsonyra készülődnek ilyenkor már az emberek: a szeretetre meg az együttlétre. A családi közös imákra a fenyőfa alatt, meg a jó cserépkályha melegére. Édesapával meg Édesanyával. Hármasan...

Istenem, de soká is lesz még Vízkereeszt, csak utána tervezi, hogy hazamegy...

Lassan, nagyon lassan vánszorgott a toronyóra számlapján a mutató, így pedig, hogy indulás előtt van, különösen hosszúnak tetszett a maradék idő. Ha letelik, felszedelőzködik a lány öregasszonyosan, fölcihelődik; ámbátor az egész napos egy helyben ülés után nem kell nagyon rájátszania, hogy élethű legyen a mozgása. Kikészíti ez az életmód az ember izületeit meg az izmokat, kiváltképp a derekában; jó, ha örökös nyavalyát nem szerez itt magának ezzel a koldulással. De jó is lesz már bebújni a fürdőkádba, s átmelengetni egész nap elgémberedett porcikáit.

Száztól kezdett már visszafelé számolni – ezt is németül ugyan, de azért gépiesen: jobban tudja ő a nyelvet, mintsem hogy gondolkodnia kelljen a számokon. Úgy harmincvalahánynál volt már, amikor kicsi lányka tipegett félénken a lábai elé, öt-hatéves, ha volt.

– Tante, – szólt neki a lehető legkedvesebb hangján a csöppség – ezt neked hoztam. Hogy ne legyél szomorú...

Kettétörte kezében az alig falatnyi csokoládét, a nagyobbik felét a koldusasszonynak adta. Odatette neki, rá a pénzérmékre meg az egyetlen bankjegyre, ami akkor a tányérkában volt. Nem várt választ, még egy köszönetet sem érte. Szemébe nézett a rongyokba bugyolált kéregetőnek, majd sarkon fordult, s visszaszaladt az édesanyjához. Soványka, rosszul öltözött asszony várt rá alig pár lépésnyire tőle: vékonyka talpú cipőjét nem ilyen hidegre szánta a suszter, s kabátkája alól is kispórolták a meleg bélést. Fázott az a nő, szemmel láthatóan

fázott, épp hogy csak nem reszketett ebben a hitehagyott hidegben: Marcsi az utcai világítás fényében is látni vélte arcán azt a pírt, amit – legyen bármily ügyes is a maszkmester, s legyen bár a legtökéletesebb fölszerelések birtokában is: tégelyek, festékek és kenceficék: sok-sok hiábavalóság – csak a szegénység tud kirajzolni a sokat nélkülözők orcájára. Lehajolt most ez a nő a kislányához, s míg a fülébe súgott valamit, ujjával meg Marcsi felé mutatott, küldött egy mosolyt a koldusasszonynak. Valami együtt érzőt, sokatmondót, sorsközösséget vállalót. Olyasfélét, amelyet csak azok tudnak küldeni a másiknak, akik mélyen átérzik embertársuk szenvedését. A szegénységet, a nélkülözést és nincstelenséget; a vékonyka cipőtalpat, a bélés nélküli télikabátot meg a bérelt lakás fűtetlen szobáit odahaza.

A toronyóra nagymutatója sok hasonlót látott már, amióta derék mesteremberek – vagy azok elődei – megtanították őt, hogyan igazodjék el a római számok világában. Egykedvűen készült hát elfoglalni nem túl rég kezdett körútjának második állomáshelyét, amikor fura dologra figyelt föl. És mert ugyanazok a derék órás mesterek már elfelejtették őt beavatni az emberi lélek rejtelseibe – ki tudja, lehet, hogy ők maguk sem voltak azokba beavatva – igen-igen rácsodálkozott a téren látottakra. Rácsodálkozott, és tanácstalan volt. Mert Marcsi fölkelt ebben a pillanatban, fölkelt ültő helyéből – úgy, ahogy kell, öregasszonyosan, még ha nem is ügyelt e pillanatban minden mozdulatára. Úgy bicegett, mankó nélkül – mert hisz a bal térdét kimerevítő pólyázott sín miatt csak bicegni tudott – a még mindig lánya mellett guggoló asszonyhoz.

– Entschuldigen Sie mir, bitte – mondta neki, s maga sem értette, miért rekedtes ennyire a hangja – Önnek, önöknek – a kislányának – nagyobb szüksége van most a pénzre, mint nekem.

Kiürítette a zsebeit, a nap teljes bevételét átadta nekik – az asszony minden tiltakozása ellenére.

– Legyen szép a karácsonyuk – toldotta még meg Marcsi. – Olyan szép, legalább olyan szép, mint amilyen az enyém lesz.

Őszintének tündek a szavai, s ő ezt valóban őszintén így is kívánta. Mert tudta, hogy hazautazik. Még ma hazautazik.

És nem koldul többé... Soha többé...

PIRI MAMA

Piri mama csak nehezen érte el a ruhaszárító kötelet. Lábujjhegyre állt, úgy vetette át rajta a mosott ruhát. Most szedte ki a gépből: kicsavarta – amennyire erejéből tellett –, ha marad a jó idő, estig még mind megszárad.

Piri mama hazavárta Bence fiát.

Péknek tanult a gyerek. A nagyapja után. Istentelenül nehéz szakmát választott, hajnali – ha nem éjszakai – életet megkövetelőt, de ha egyszer ehhez volt meg a kedve. Legalább kenyérre nincs gondja. Úgy járt be az inasévek alatt, mindig a hajnali busszal. De elvégezte, és pedig kitüntetéssel végezte el a szakmunkásképzőt. Büszke is volt rá a nagyapja, szegény, különösen, hogy benn is fogták a legényt a sütőiparnál, ahol gyakorlati idejüket töltötték az utolsó évben, hogy a nagyüzemet is megtapasztalják. Az meg szívesen hajlott a hívó szóra. Aztán meg, hogy elvitték katonának, messze a Dunántúlra, hát odamaradt. Megnősült, van egy fia meg egy pici lánya, kinn laknak most Mocsolyáson. A város szélén. Egyikében a sokezer bérlakásnak. Vagyishogy már megvették maguknak. Kedvezményesen. Ő is besegített, meg a nászúramék is, hát most már a sajátjuk van a fejük fölött. Onnan caplat be a gyerek hajnalok hajnalán az üzembe. Minden nap. Át a még alvó városon. Amikor a helyijáratú pilóták is csak ébrednek még.

Nem is marad ideje az anyjára, beletelik két hónap is, hogy meglátogatja, akkor is csak rövid időre szaladnak fel hozzá.

Most azonban családotul hazaigérkezett, hetekkel ezelőtt megírta levélben. Mintásra sajtolt kupertába rakta, szép bélyeget ragasztott rá, virágcsokorral, ezzel is hogy kedveskedjék az anyjának. Kalligrafikus betűkkel írta rá a nevet meg a címet. Ahogy az anyja szereti.

Piri mama már hét elejétől mos, főz, takarít; holnapra meg rétest készít, meggyes-mákosat, ahogy unokája szereti. A nagyobbik, hisz a másik, a kislány kései gyerek, sokára jött, csecsszopó még, februárban született.

Délutánra várja őket. Most, hogy az utolsó darab ruha is a kötélre került, megétette még az öregasszony az aprólékot, s tisztát vett föl magára. Ünneplőben illik várni faluhelyen a vendégeket. Odacsoszogott az almáriomhoz, tisztakendőjével megsimogatta – ki tudja, hányad ízben ma már – tetején a telefont. A fia rendelte neki, ha már ilyen ritkán jár haza, hát legalább beszélni tudjanak. Néhány hete küldték el a papírokat, ma be is szerelték. Dél előtt volt kinn egy bordóruhás ember, az hozta neki. Meg többeknek is az utcában. Végzett semmi perc alatt. Átfúrta a falat a tiszta szobában, s bejött a világ a házba. Azon az egy szál vezetéken.

Hogy mit ki nem találnak azok a tudós emberek ott Amerikában!

Rendes volt a fiatalember, kioktatta, megmutogatta Piri mamának, hogyan kell használni. Hívták is próbaképpen a Bence gyereket, fel volt írva már rég a száma, de csak kicsöngött a készülék, nem vették fel a gyereket. Piri mama végül Ilon ágyot hívta fel, hogy kipróbálja mégis a masinát, még ha csak az utca tül felére kellett is átsöngetni azért a néhány szóért. Az öregasszony nagyon büszke volt egyszem fiára, ezt nem győzte hangoztatni a telefonba, amiért ilyen szép ajándékot kapott tőle, s hogy boldogságának nyomatékot adjon, ezer forint borralvót adott a telefonszerelőnek. Az meg nagyon finom ember volt, búcsúzóul még egy telefonkönyvet, meg egy kártyanaptárt is ott hagyott a mamának...

* * *

Kosár Benedek mélyen gondolataiba temetkezve ballagott lefelé a patakparti sétányon. Nem volt még dél, Szent Vendel templomának toronyóráján alig hagyta el a mutató a tizenegyet. Juharfák, gesztenyék és hársak alatt vitt a kavicsos út, a fiatalember feje fölött feketerigók múlatták az idejüket. Egyik hangosabb volt, mint a másik. Harmincnyolcadik évében járt a fiú, arca alig borostásodott a tegnapi borotválkozás óta. Világos farmert viselt, meg egy épp' fakulni készülő sárga trikót. Lábán puha edzőcipő volt; egy tavalyról visszamaradt vadgesztenyét rugdalt maga előtt. Ugrálva-pattogva gördült tova a kis golyóbis a sétány egyenetlen kavicságyán, de alig szaladt túl tucatszámú lépésnyit, mindahányszor sértetlenül várta be, hogy újabb biztatást kérjen és kapjon a pékmester bal, vagy jobb lábától. Hogy miként vészelté át a gumó ilyen egészségesen a telet, el nem tudta képzelni Kosár Bence: ötödiket, vagy hatodikat rúgja már belé, de meg sem kottyán neki: úgy gördül tova a földön, olyan vidáman és sértetlenül, mint ki a világ végezetéig élni akar.

Más napokon már alváshoz készül Kosár Benedek ebben az órában. Nézi kicsit a tévét, de elalvóra állítja be, rögtön az elején, a készüléket, hogy ha lecsukódik is a szeme, az kikapcsoljon önmagától, ne zavarja fölöslegesen az álmát. Másfél-két órát szokott szundítani, délután ébred csak, mikor már nem olyan bántó a forróság.

Most azonban haza sem ment a korai műszak után.

Tönk szélére került az üzem, a tulajdonos leépíti a létszámot. Maga áll be dagasztani, ha kell, akár a kemence mellé is, mint segéd korábban, de nem tud annyi alkalmazottat fizetni, mint eddig, legalább két embert el kell küldenie. Az ötből. Ne haragudjanak rá, nem ő tehet róla.

Ma mondta meg, közvetlenül előtte, ahogy letették a munkát.

Majd' tíz éve dolgozik neki Bence. Neki meg az apjának. A vállalkozást az öreg indította, alighogy szabaddá váltak a lehetőségek. Saját erőből, kölcsönből, családi, rokonai segítséggel. Meg az önkormányzattól is, vagy honnan, amit kaptak.

A Sütőipartól ment át hozzájuk Bence, elcsábították a szép keresettel. Sütöttek is olyan kenyeret, hogy messzi földről odajártak érte az emberek.

Csak hogy az évek elröpültek, mint a semmi, ma már újabb beruházás kéne, temérdek sok pénz, hogy felvehessék a versenyt a konkurenciával, de a külföldi tőke nagy pénzekkel beszél, mindenkit lesöpör a pályáról.

Hogy ki lesz ötükből az a kettő, nem tudta, vagy nem akarta még megmondani a tulajdonos.

Kosár Benedek százszor, ezerszer is újragondolta már, mit tehet, ha őrá esik a választás. Hogy mondja most el az asszonynak, hogy akár kereset nélkül is maradhat a család. Gyesből meg családi pótlékból pedig nem lehet zongoraórákat fizetni, kocsit fenntartani, meg még a lakás rezsijét is fizetni...

A vadgesztenye falsot kapott valami miatt a legutóbbi rúgáskor. Felröppent a levegőbe, majd fordított egyet a pályáján, s lenn landolt a patakpart rézsűjén, alig fél méterre a víz szintjétől...

* * *

Piri mama többször is kísérletet tett rá a nap folyamán, hogy felhívja a gyerekeket, de azok csak nem jelentkeztek. Délután már Ilon ángyéktól is megpróbálta, hátha csak az ő telefonja nem veszi azt a számot, de bizony onnan sem sikerült neki. Mikor aztán a sokadik próbálkozás sem hozott eredményt, elővette az anyjától örökölt imádságoskönyvet, meg a rózsafüzért is a kis dobozkából, s alig mozzgatva ajkait – inkább csak lelkében, mint kimondva akár csak maga elé is a szavakat – nagyon halkán imádkozni kezdett.

Péntek délután volt, nyárhoz hasonlító, még ha csak legelejét mutatta is a naptár a májusnak.

Piri mama meg-megszakította imáját, ha kocsizúgást hallott az utca felől, de mert mindenik tovább hajtott egy gondolatnyi idő alatt, mindannyiszor visszatért lassan estélinek is beillő imájához.

A gyerekek valahogy semmiképp nem akartak megérkezni.

Meg a telefont sem vették fel. Akárhányszor is próbálta őket hívni az öregasszony.

* * *

Kosár Benedeket végül mégis hazahajtotta a fáradtsága. Pihent volna már, úgy zakatolt a feje, mintha még mindig a dagasztógép mellett állna. Szemét iszonyúan szúrta, szinte égette a nap: hiányzott, nagyon is hiányzott már neki az alvás. Felesége meg a két gyerek az anyósánál van a szomszéd faluban, átugrottak még tegnap este, amolyan anyáknapi előzetes köszöntőre. Azt ígérték, koradélutánra, de legkésőbb négy körülre hazaérnek.

Hogy Piri mamához is elmehessenek, apjukkal együtt akkor már.

Kosár Benedeket nem kellett ringatni ezen a délutánon. Úgy elaludt, még a tévét sem kapcsolta be. Meg enni sem evett. Elég volt neki, ami lekváros levelet az üzemben bekapott. Azt szerette, meg a mákos kiflit. Ha nem az egyiket, hát a másikat biztos frissen csípte el. Még mielőtt kosárba került volna a kemencéből. Néha akár hármat-négyet is megevett műszak végéig.

Ágyúszó sem ébreszthette volna fel a pékmestert, még ha a füle mellett sütik is el a löveget. A telefoncsörgést pedig egyenesen beleszötte az álmaiba. Nem is ébredt fel, csak mikor a családja hazaérkezett.

Igaz, akkor már jócskán benne voltak az estében.

Kosár Benedek nem tett szemrehányást asszonyának. Szerette az anyósát, meg így ő is kipihenhetette magát. Ebben a forróságban egyébként is szerencsésebb, ha este utaznak, nem pedig a tűző napon.

Bepakoltak hát nagy sietve, s útnak eredtek. Három órai út állt előttük, még ha folyamatosan hajtanak is – igaz, nincs is miért megállniuk útközben.

Ezúttal a férfi ült a kormánykerék mögé.

Kipihenten ugyan, de azért nyomasztva a délelőtti gondok által.

Mi lesz, ha tényleg kenyér nélkül marad a kis család...

* * *

Piri mama befejezte imáját a szentkép előtt. Keresztet vetett magára, s hogy visszarakta az imádságoskönyvet meg a rózsafüzért is a komód felső fiókjába, nekilátott, hogy ágyát megvesse az éjszakai pihenőhöz. Bekapcsolta közben a tévékészüléket, de alig figyelt a képernyőre. Mindegyre csak az ő szeretteire gondolt, meg hogy miért nem jöttek, ha pedig azt megígérték.

Nem is jött álom a szüle szemére. Forgolódott csak az ágyában. Végül kikapcsolta a masinát, s villanyt gyújtott. Elővette mégis a könyvecskéjét, s imádkozni kezdett megint, mint az esti órákban.

Úgy aludt el, szemüveggel az orra hegyén. Akkor érzett csak fel, mikor közel már az éjféelhez belopódtak szobájába a gyerekek. A pici lány az anyjának, Lacika meg az apjának a karjaiban. Olyan békésen aludtak, ahogyan csak lehetett. Ahogyan csak apjának és anyjának ölében pihenhet az ember.

* * *

Kosár Benedek rögtön észrevette a komód tetején a telefonkészüléket, de megvárta, míg az anyja szóvá nem teszi. Nem is kellett sokat rá várnia, az öregasszony már a második szavában elkezdte a dicsekvést. Meg persze a szemrehányást is, hogy miért nem vették fel a kagylót, hisz oly sokszor próbálta őket hívni.

Szemét lesütve, de azért magában mosolyogva hallgatta Bence az anyja zsörtölődését. Rápillantott a kis cetlire, féltakarásban ott a készülék alatt, s már nyúlt is a tolla után, hogy nyolcasra javítsa át azt a kilencest a második számhármas legelején. Meggondolta magát azonban, s csak a slusszkulcsát tette rá a papírra, nehogy javítatlanul maradjon holnap reggel is az a fránya téves szám. Könnyebb most az anyjának, ha mást tudhat a sikertelen hívások mögött, nem pedig a saját tévedését. Átölelte engesztelően az öregasszonyt, s a beszerelés körülményeiről kezdte őt faggatni. Elismételtette véle kétszer-háromszor is, hogy fúrták át a falat, mit beszélt Ilon ánggyal telefonon az utca túlfeléről, s rácsodálkozott a ropogósan friss telefonkönyvre. Megrótt a kicsit az anyját a túlzott bőkezűségéért a borraivalót illetően, de úgy döntött, mégsem szól neki a munkahelyi problémáról. A vadgesztenyére gondolt ott a patak part rézsűjén, alig fél méterre a víz szintje fölött, amely új életet kezdeni határozta el magát. Új gyökeret ereszt, ha úgy hozza a szükség, ő is, képes lesz rá. De nem rontja most el örömét fölösleges gondokkal az öregasszonynak. Kiment hát, s behozott egy nagy csokor vörösrózsát, amit anyák napjára készítettett úton idejövet.

Átadta, s míg anyja a zsebkendőjét kezdte gyűrögetni megindultságában, egy vázát is kerített a szekrény tetejéről. Beállította aztán a virágot, vizet öntött rá, s mint ki isten tudja, milyen fáradt már, takarodót parancsolt övéinek az időközben szombati hajnalra váltó éjszakában.

HAJNALKA

S. Vágó Edinát feleségül kérte az Ausztráliából néhány hétre hazalátogató Pósbereki András. Ellenére a négy X-et is meghaladó korkülönbségnek. Egy rendezvényen látta meg a fiatalasszonyt, a fogadáson, a megyén, s mert gyerekkori szerelmének hasonmását látta benne, bele is szeretett azonmód.

Így vallotta legalábbis.

Háromszáz szál piros rózsából köttetett a ceremóniához csokrot, azzal állított be Vágóék lakására. Régi vágású, a hagyományokat eredendően tisztelő ember lévén zsinóros atillát öltött magára, s reménybeli anyósától kérte meg szíve választottjának a kezét. Vágó Mártonnak, Edina ácsmester apjának is vitt ugyan egy üveg nemes italt, de azt követően nem sok figyelmet szentelt neki. Talán mert neheztelt rá, amiért az következetesen csak bátyámnak szólította őt – még azután is, hogy a gyáriparos egy kupica jó kisüsti apropóján a pertut is felkínálta neki. Az öregebb jogán.

Pósbereki András nem sokat kertelt. Bocsássanak meg neki érte, de utaznia kell visszafelé, s bár tisztában van a körülményekkel, tudni akarja, mire számíton. A kicsi leányt természetesen adoptálja, s kész úgy kistafirungolni az ifiasszonyt, hogy csudájára járnak hetedhét határból.

Egyszer kínálnak fel ilyet egy nő életében, jól meg kell hát gondolnia, mit válaszol rá Vágóék nagylánya.

A férfi valamikor '56 legvégén vándorolt ki. Megnősült ő, persze, egy szintén kivándorolt magyar család lányát vette el, két lányuk is született a házasságból. De betegessé vált az asszony a második gyerek után, s bár évekig húzta még, igazából soha nem épült már fel. Huszonkét éve, hogy eltemették. Tisztességgel, becsülettel.

Lányai mellé eleinte nevelőnőt fogadott az özvegy, később intézetbe adta őket, mikor pedig párt választhattak maguknak, rangjukhoz méltón férjhez adta mindkettőt. Olyan lakodalmat rendezett nekik, hogy még ma is beszélnek róla a messzi-messzi földrészen.

Pósbereki András S. Vágó Edinának is olyan életet ígért, mint aminőről ő idehaza nem is álmodhat. Földrészekre kiterjedő gyáróriásai vannak odaát, lóistállója, magánrepülőgépe, s végenincs legelői – rajtuk a birkák ezreivel.

S. Vágó Edina szépen megköszönte a megtiszteltetést, de túl hirtelen jött ez neki, így azután nem is tudott mit válaszolni a nagyapányi kérőnek. Férjnél van már ő, azazhogy csak volt, mert szeretett ura idő előtt itt hagyta őket: meghalt, közvetlenül az építkezés befejezése előtt. Letépte a darus kocsí gémje az ideiglenes villanyvezeték, a leszakadó drót ütötte agyon az embert. Nagy hasa volt már az asszonynak, mikor ez történt, rá három hétre meg is szülte a kis Hajnalkát.

Apa nélkül, özvegyen immáron. Most megy óvodába a kis szentem.

A fiatalasszony sem igent, sem nemet nem mondott végül is az őt kikérő szavakra. Két hétnyi gondolkodási időt kért, s biztatásképpen homlokon csókolta Pósbereki Andrást.

Az öreg meghatódottan hátrált ki az ajtón...

* * *

S. Vágó Edina nemigen aludt a leánykérést követő éjszakán. Nem tudta, mitévő legyen. Huszonnégy múlt az ősszel, s bár szüleinél mindene megvan – neki is, Hajnalkának is –, iszonyúan hiányzik mindkettejüknek az elhunyt.

Mégsem gondolt még az újbóli férjhez menésre.

Különösképp' pedig nem egy hatvannyolc éves öregember oldalán.

Mert visszament ő dolgozni, le sem telt még a gyermekgondozásra kapott ideje. Egyfelől, mert kell a pénz, de még inkább, hogy társaságban legyen. Könnyebben nem gondol ott saját bajára az ember, ahol sokan veszik őt körül. S. Vágó Edinát pedig nagyon szerették a Megyeházán. Szakközépiskolája volt, a kereskedelmiben végzett, az ellátási osztályon dolgozott.

Örültek, hogy visszament – alig töltött másfél évet távol. Égett a keze alatt a munka, nem volt olyan, amit rá ne lehetett volna bízni. Úgy látszott – ámbátor lehet, hogy ezt csak közvetlen munkatársai látták így –, Edina mind jobban hasonlítani kezd valamikori önmagához. Ahhoz, vagy majdnem ugyanahhoz, mint akit a legelején megismertek az egykori leányban.

S. Vágó Edina még maga magának sem merte bevallani, hogy egyre kevesebbet gondol szerencsétlenül járt férjére. Tény azonban, hogy esténként, mikor megfürdeti az ő aranyos kis Hajnalkáját, s lefekteti őt nagyapa-készítette bölcsőjébe, mind ritkábban húzza fejére a paplant, hogy kisírja magát a szoba sötétjének magányában, mint ahogyan akár hetekkel ezelőtt is gyakorta tette még. Könyvet olvas helyette, tévét néz, legutóbb meg még a színházba is elcsalta a barátnője. A Bánk bánt nézték meg.

Akkor este nem is ment már haza a fiatalasszony. Barátnőjénél aludt, benn a városban.

Vagyis így tudta mindenki, mert ezt mondta a két barátnő. Egybehangzóan.

Edina azonban Földes Vince társaságában töltötte azt az estét. Vele volt a színházban, s vele is vacsorázott a fiú édesanyjánál. Földes Vince gépkocsivezető volt a Megyeházán, a legutóbbi választások alkalmával hozta magának az új elnök.

A két fiatal maga sem tudta, mi közös út vezette őket együvé. Földes Vince éveken át udvarolt egy lánynak – tervezték is már, hogy egybekelnek, de csúnya hazugságon kapta jegyesét a fiú, amit a hosszú együtt járás ellenére sem tudott megemésztetni, így hát semmi nem lett a házasságból. Kivárt utána Vince, távolsági buszra ült, jó ideig a pesti vonalon szolgált, onnan csábította el egy éve az elnök, mikor megnyerte a választást.

Edina hálás volt barátnőjének a falazásért. Jól érezte magát Vince társaságában. Igaz, meg is tett érte mindent a fiú, hogy kedvébe járjon a lánynak. Szóval, szerelem volt az, éppen csak bimbózni készülő – még ha nem is így gondoltak rá ők ketten –, ami a két fiatal között kialakulóban volt.

Fel volt adva a lecke a lánynak – azaz mit beszéljek, hát asszony volt már Edina, gyerekes asszony –, holnap esedékes Pósbereki András ismételt látogatása, választ kell neki adnia.

Egyetlen percig sem volt kérdéses, hogy elutasítja. Ellenére a fényes jövőnek, amit az öreg kínál neki. Neki, meg a kis Hajnalkának.

Edina gondolataiban ez utóbbi körülmény jelentette igazából a legnagyobb próbatételt. Kislányának a jövője. Mert alakuljon bárhogyan is az ő közös sorsuk Vincével, olyan anyagi jóléte soha nem lesz, mint amilyen az öreg Pósbereki oldalán várna rá. Igaz, épp átellenes oldalán a Földnek, ezer kilométerekre a hazájától, a szülői háztól – ezer kilométerekre Földes Vincétől.

* * *

S. Vágó Edina másnap kikoszarozta Pósbereki András, ausztrál gyáriparost. Nem titkolta el előtte, hogy – bár el még nem kötelezte magát – másnak tartogatja a szívét. Később ő maga sem értette, hogy miért, de – kettesben az öreggel – részletesen elmesélte neki kapcsolatát Vincével. Beszélt neki, mint csak legbensőségesebb barátnőjének beszélne a megismerkedésükről, a félig titokban eltöltött színházbéli estéről meg az azt követő vacsoráról a fiú édesanyjánál. Nem hallgatott el semmit a lány, ekkorra már úgyis túlhaladtak mindketten a leánykérésen; így aztán az öregember valójában hamarabb megismerte Edina jövődöbelijét, mint az ő tulajdon szülei. Meghatotta Pósbereki Andrást ez a vallomás. Először gondolt tán bele igazából, hogy nem felesége, még csak nem is lánya, hanem unokája lehetne itt mellette ez a viruló rózsaszál. Rezignáltan, de önmagához mért méltósággal vette tudomásul Edina döntését. Nem fűzött ő ugyan hozzá nagy reményeket, csak hát – ismerd el lányom – váltott át tegezőre, s végig simított atyaián a fiatalasszony fején –, beléd nem nehéz beléd szeretni. Adjon az Isten nektek sok örömet az életben! Több, sokkal több boldogságod legyen, mint az első házasságodban volt. Szeressétek nagyon egymást, mindketten rászolgáltatok.

Hajnalkához fordult még ezután az öreg, s mint jóságos öregapó, fölemelte feje fölé a kislányt. Az pedig, mintha csak ráérezett volna a pillanat ünnepélyességére, visszanevetett a magasból az öregember könnyes mosolyára. Edina, aki alig haloványan emlékezett anyai nagyanyjára, és akinek mindkét nagyapja a háborúban maradt, most kezdte csak sejdíteni – először tán életében –, mit jelenthet igazán, ha nagyapja is van az embernek. Könny csillogott a szemében, mikor istenhozzádot intett Pósbereki Andrásnak.

Másnap mindent elmesélt részletesen az ő szíve választottjának, majd bemutatta Vincét a szüleinek.

* * *

Három hónapon át udvaroltak ezt követően még egymásnak – csodálatos boldogságban – a fiatalok, mígnem húsvét vasárnapjának délutánján jegygyűrűvel a belső zsebében állított be Földes Vince Vágóék lakásába: feleségül kérné Edinát, ha mindenekelőtt ő maga, meg persze anyja-apja is igent bólintának.

Igent bólintottak. Ők hárman, meg Hajnalka is. Negyedikként.

István királykor tartották az esküvőt, a falu búcsújakor. A hosszú fátylat a pici lány vitte a menyasszony után, meg az ő óvodabéli kis barátnője.

Csodálatosan szép, földig érő kék ruha volt rajtuk...

* * *

Másfél év telhetett el Edináék esküvője után, amikor ajánlott levelet hozott nekik, tértivevényest a posta. Budapestről, egy közjegyzői irodából küldték.

– Idézés – bontotta fel Vince a két egyforma borítékot, s kezdte is olvasni hangosan. – Értesítem, hogy az elhalálozott Pósbereki András Orange-i (Ausztrália) lakos hagyatéki ügyében folyó év április hó 16-án 11 órára tárgyalást tűzök ki, amelyre a végrendeleti örökösként megjelölt Földes (szül. Sári) Hajnalka kiskorú törvényes képviselőjeként Önt ezennel megidézem... etc. etc. – hajtotta vissza négyrétbe a levelet a fiatalember, s még mielőtt szólhatott volna bármit is meglepettségében az ő egyetlen szerető felesége, magához ölelte őt.

Őt, meg pici lányukat, Hajnalkát...

EGY-EGY CSOKOR VÖRÖS RÓZSA

Átterelés és átterelés... Gyárfás Máté nem vette ugyan a szívére, de azért bosszantotta az autópálya-társaság eljárása. Nem azért váltott éves bérletet, hogy rendre le kelljen mondania az autópálya biztonságáról. Annyi balesetről hall az ember mostanában, hol itt, hol ott alszik el egy-egy kamionpilóta. Az kell csak, hogy egy ilyen helyen történjék meg, senki emberfia nem marad életben. Felhívja a barátját – újságíró a megyei lapnál – járjon a kérdés végére: ha karbantartás van, ám legyen, de akkor csökkentsék arányosan a bérlet árát – bizonyára van rá megoldás, hogy ne érezze magát becsapva az autós társadalom.

Az igazgató úr nem fejezhette be gondolatait: hívást jelzett az autó műszerfalán a mobil készülék. A harangjáték dallamát utánozta a telefon, az egri várvédelem dicsőségét elregélő Tinódi Lantos Sebestyénét. Tündi táplálta be, a nagylány, hogy felismerhetővé válják, ha Édesanya hívja Apát.

– Mondjad, Édesem – szólt bele a levegőbe a kft igazgatója, s még oda is fordult, mintha tényleg ott ülne az oldalán a felesége.

Gyárfás Máté második házasságában él már. Juditot, az első feleségét a rák vitte el mellőle. Most ötödik éve. Szép házasságban éltek, együtt húzták le életük nagy részét, túl voltak már mindketten az ötvenen, mikor közékük ékelődött a tragédia. Gyermekük nem volt, Gyárfás Máté egyedül maradt kertvárosi házában, mint az ujjam. Nem is találta ő hónapokon át sem a helyét: úgy járt be a céghez, mint egy alvajáró. Szülei már rég meghaltak, egyik testvére Amerikába vándorolt ki még friss diplomásként, a másik meg Kanadában praktizál. Gyárfás Máté a lehető legárvábbnak érezte magát életének abban az időszakában.

Mint ahogyan az is volt valójában is.

Cira egy jótékonysági bálon tűnt föl előtte. Évek óta megrendezik már ezt így Mikulás-tájt, a bevételből a városi gyermekotthont támogatják, ahol Judit dolgozott egykoron. Akkoriban alakult ki ez még, amikor fellendült a kft forgalma. Gyümölcszörpre szakosodott a cég, s bár Gyárfás Máté vegyészmérnökként doktorált, különös érzéke volt a lehetőségek felkutatására, majd pedig hogy ki is használja azokat. Barátja – Gáborral már az általános iskolában is egy padban ültek – élelmiszeripari mérnök lett az évek alatt, s a két szakember joggal érezte úgy, hogy a világot is kimozdítják a helyükből, ha egyszer úgy döntenek.

Kezdetben Judit volt az est háziasszonya – megosztozva a tisztségen Erikával, Gábor feleségével. Jól csinálták. Kibérelték a Kaszinót egy éjszakára, s minden erejüket bevetették a siker érdekében. A szervezést illetően Gábor állott mögöttük, a költségeket meg megelőlegezte nekik a kft.

Hát nem is volt még ráfizetéses egyetlen alkalommal sem a jótékonysági est, pedig csinálják már tizenöt éve. Ha nem régebb óta... Annak az egy évnek a kihagyásával, amikor Judit meghalt.

Gábor azonban, meg Erika is – hogy vegye a Megváltó mindkettejüket az oltalmába – nem hagyta Mátét beleveszni a magányba. – Ha másért nem – mondták akkor mindketten, s alighanem ezzel győzték meg azidőtájt már erősen deressedő barátjukat a dolog igazáról – Judit emlékére mindenképp' folytatnunk, folytatnod kell a hagyományt.

Hát így találkozott Gyárfás Máté Cirával.

Mert Erika – ki tudja, nem szándékosan kutatva-e föl főiskoláskori barátnőjét az ország túl-feléről – őt javasolta Gábornak a háziasszonyok megosztott tisztségébe. Tanárnőként dolgozik egy kisvárosi középiskolában; széparcú, arányos testű, kellemes modorú és beszédű asszonyka – minden tekintetben erre a posztra teremtette őt a Jóisten.

Gábornak meg nem kellett sokat beszélnie. Ők sem ma kerültek össze férj-feleségként, tudták egymás gondolatát, még mielőtt kölcsönösen szólni érkeztek volna róla; meg aztán azt is tudták egymásról, hogy megbízható, s nem beszél a levegőbe az a másik.

És amikor legközelebb valóban felragyogtak a Kaszinó reflektorai, hogy a nagyterem végébe állított dobogóról elindítsák a nyitótáncot, Erika Gyárfás Máténak karján lendült keringőbe a Kék Duna dallamán, miközben férje, Gábor egy ismeretlen, a kisvárosban eddig soha nem látott asszonyt vezetett a parkettára. Hosszú, csodálatos estélyi ruhában volt mindkét nő, egyformában; keverékében a zöldnek, türkiznek meg a szürkének, s úgy suhantak végig a termen – ki-ki az ő gavallérjának oldalán, bekapcsolva maguk után a párok tucatjait is a táncba – mint valami tündérek, akik tán maguk is képesek garantálni a jótékonyági est teljes sikerét.

És ebben azért volt is némi igazság...

Gábor persze saját feleségét is meg kívánta táncoltatni ezen az esten, így hát amint utolsó hangjegyét is leolvasták a zenészek a keringő képzeletbeli kottájának, ám még mielőtt új muzsikába kezdhettek volna, cégvezető és beosztottja egyszerűen partnert cserélt ott a forgatag legközepén. Hogy ezt aztán a véletlen hozta-e így, vagy férj-feleség jól kitervelt gaztette volt, netán bele avatták magát Cirát is, Gyárfás Máté már csak azért sem tudta végiggondolni, mert az igazgató úrnak még a lélegzete is elállt...

Nála alig fél fejjel alacsonyabb nőt tartott a karján: álomszépet, gyönyörűt, enyhén vörösbe forduló konttyal a tarkóján. Hibátlan fogsora volt, s hogy ezt a partnercserét kísérően Máténak is megmutatta, a kft ügyvezetőjének lábai meginogni látszottak.

Cira ettől a pillanattól kezdődően számítja magát Gyárfás Mátéhez tartozónak.

Mert ekkor ugyan még hosszú hónapok választották el őt attól, hogy valóban a feleségévé válják ennek a nagyszerű embernek, bevallása szerint Máté ekkor hódította meg visszavonhatatlanul az ő szívét...

Amit maga az érintett nem igen értett ugyan, hisz nem ő mosolygott az asszonyra, hanem épp fordítva, de már miért kéne ebben logikát keresnie – épp öneki...

Az igazgató ezt követően – hogy eljött éjféli órája is az éjszakának – eltűnt a táncolók közül. Alighanem csak Gábor tudta – legfőljebb még Erika, rajta kívül –, hogy a temetőbe ment. Látták este barátjuk kezében a vörös rózsacsokrot, Judit kedvenc virágjának bokrétáját, megértéssel fogadták hát, s vállalták is örömmel, hogy helyettesítik őt a visszaemlékezés fél óráján át, amit a sírkert magányától kísérve elhalt feleségének társaságában akar tölteni a barátjuk...

Mint sokára aztán kiderült, Cira is tudta – vagy legalábbis sejtette –, hol járt Gyárfás Máté azon az esten...

És örült neki, tiszta szívéből örült neki...

Még ha nem is szólt róla sokáig senkinek...

Férjétől különváltan élő asszony volt Cira; ivott az ember, hát elhagyta. Hivatalosan ugyan soha nem váltak el, de nem tűrhette az asszony, hogy az ő életén túl a két gyereket is tönkre

tegye az ital. Vállalta inkább, hogy maga neveli föl a két kislányt. Így is tett, mára már mindkettőnek diplomát adott a kezébe, mindenféle anyagi segedelem nélkül, amire volt férjétől számíthatott volna – de hisz épp ez az, hogy nem számíthatott semmi ilyenre a világon. Öszibarackot termel, mert kiváló adottságok vannak rá a környéken, meg aztán még apjától tanultan ért is hozzá valamelyest, hát belefektette összekuporgatott fillérjeit, s vásárolt még egy táblácskát a meglévőhöz, a szülői örökséghez, hogy kiegészíthesse magának a kiegészítendőket. Kicsi bevételt jelent ez, bizonytalan, nagyban függőt az időjárástól, mégis többet a semminél, a pedagógusi fizetésénél. Volt egy barátja időközben, egy Hollandiába valamikor kivándorolt magyar család sarja, egy módos üzletember; bőkezű, nagy szerelemnek ígérője, de egyre ritkábbá lett a látogatása, míg végül teljesen eltűnt.

Valamikori férjének haláláról – mert hogy az meg átitta magát vagy hat éve az életet a haláltól elválasztó mezsgyén – csak a közjegyző leiratából értesült az asszony.

Neki kellett eltemettetnie, mint az egyetlen, a hivatalos papírok szerinti hozzátartozónak.

* * *

Gyárfás Máté azóta is ki-kimegy volt feleségének sírjához: egy-egy jó szóért, egy biztatásért, meg hogy kivigye rá a rózsacsokrétát.

Csak éppen jó ideje Cira is kikíséri őt oda – még ha mindannyiszor hagy is rá néhány percet a férjének, hogy kettesben maradhasson korábbi életének szerelmével a temető hús magányában.

Amiért aztán – bár nemigen beszélnek róla – nagyon hálás neki Máté...

Mert az egykori nyitótáncot aztán levél-, de még inkább telefonhívások özöne követte; esetenkénti, országrészeket is átívelő utazásokkal, amelyeknek eredményeként nem egyszer fordult elő, hogy a cégvezető egy-egy budapesti útja akár kétnaposra is sikeredett, még ha azt megelőzően egyetlen nap is elegendő volt neki az ügyek intézésére.

– Neked, nekünk is jogod és jogunk van boldognak lenni – mondta egyszer Cira egy ilyen találkozásuk alkalmával, mikor eloltották vacsora után a lámpát, a szoba mennyezetére erősítettet, s csak a kicsit hagyták égve, de azt is valahogy jól eldugva, hogy legyen is fénye meg ne is. És hozzátette még: – Ilyen korban, azt hiszem, a szerelem is valamiféle új mélységet kap már az ember lelkében: másként alaposat, másként meghatározót, mint azt az eddigi életünk során gondoltuk...

Nem fejezte, nem fejezhette be. Kitartó csók volt neki rá a válasz. Hosszú, néma, egy örökkévalóságig tartó.

Egy minden eddiginél szenvedélyesebb, egy sorsokat eldöntő és összekötő, egy leánykéréssel is, ami felért ott a messzi-messzi Dunántúlon.

Cira kérésére a templomi esküvő után együtt mentek ki Judit sírjához.

S vittek rá egy-egy csokor vörös rózsát...

* * *

– Mondjad, Édesem – szólt bele a levegőbe megint a kft igazgatója, mert egy nyerges vontató dübörgött el mellette s gyűrte maga alá könyörtelenül a távolról jövő hangot. Gyárfás Máté egyetlen gombnyomással húzta helyükre a kocsik ablakait, s ismét odafordult, mintha tényleg ott ülne az oldalán a felesége.

– Csak azt akarom mondani, hogy szeretlek – ismételte hát a készülék hangszórója engedelmesen a vallomást, s tán még maga is belepirult, olyan édesnek tetszett neki is, amit továbbítania kötelessége volt ugyan, de bizisten megtette volna akkor is, ha nem kimondottan evégből szerelik föl a Peugeot 607-es műszerfalára. – Szeretlek, te buta, csak épp’ nem akartam vele várni, míg hazajössz. Vigyázz magadra...

Május volt, a gödöllői parton suhant vele a kocsi felfelé az emelkedőn, s Gyárfás Máténál – hogy a megint leengedett ablakon behozta neki a szél a dombvidék levegőt is megédesítő akácillatát – nem volt e percben boldogabb ember a világon...

BETLEHEM

Fenyődeszkát, topolyát és rétegelt lemezt készített ki maga mellé. Előkotorta a szekrény tetejéről a sárga fedelű füzetet – befőttes gumi fogta össze, hogy ne peregjen szét, ami benne van –, s kivette belőle a karácsonyi képeslapot. Rajta Szűz Mária a Kisjézussal, Szent Józseffel, meg a többiek a szegényes istállóban: a napkeleti bölcsek, a pásztorok, és az állatkáik is, persze. Rég takargatja, van már tíz éve is, ha nem tizenkettő. Kisiskolás volt a lánya, ő küldte nekik, mikor jutalomkiránduláson volt Lengyelországban. Krakkóban, ha jól emlékszik – ni csak, itt is van: „Kegyelmekben gazdag szép karácsonyt kívánok Nektek Krakkóból: Zsóka.” Rég itthon volt, mire a lap megjött, mégis hogy örültek neki az asszonnyal. Be is rakta aztán Örzsé a Bibliába, azt mondta, ott a helye a szent képeknek. Csakhogy a Bibliát magával vitte szegény asszony a sírba – ez volt a kívánsága, hogy temessék el vele együtt azt is –, így hát ő kivette belőle a képet az utolsó pillanatban: egyformán emlékezteti majd őt a lányára is, meg a feleségére is. Mert Zsóka közben férjhez ment, egy katonatiszt vette el. Messze laknak, túlfelén az országnak, oda szólította Lajost a kötelessége, ötször-hatszor, ha látja őket évenként.

Vagy még annál is ritkábban.

Ő még aztán sokat gondolkodott rajta, hogy újránősüljön-e. Volt itt a szomszéd faluban egy hasonlóan korán megözvegyült fiatalasszony, azt nézte ki magának, végül aztán mégsem kérte meg a kezét. Egyszer zavaros magyarázatot adott neki az asszony egy kora reggeli látogatójáról – bár inkább lehetett azt hajnalinak mondani. Nem is nézett ő már aztán más fehérnép után, ha már Örzsé így itt hagyta őt magára.

Elmerengett, míg tartotta kezében a képeslapot. Nem így képzelte el egykoron az életét. Tavasszal tölti csak az ötvenhármat, s már egyedül van, mint az ujjam. Bányász volt, első vájár a frontfejtésen, míg le nem nyugdíjazták, mikor bezárt az utolsó akna is a környéken. De annak is hat éve már. Igaz, van egy csöpp unokája, most múlt öt éves. Milyen szép Mikulást rajzolt most neki neve napjára! Szánkóval, rénszarvasokkal, mellé meg egy kislányt is, hosszú szőke copfosat, épp, mint ő maga. Kiszínezte, s odaírta nagybetűkkel: PAPA + JUDIT. Mert írni is tud már a kicsi szentem, egyem meg a szívét. Farag is most neki olyan betlehemi jászlat, hogy messze földről csodájára járnak, csak időre elkészüljön vele. Odaállítja majd a fa alá, az lesz az első, amit észrevesz, ha betoppan a kis aranyos. Ha pedig mégse jönne, mert visszatartaná őket apjának szolgálati beosztása, hát istenemre mondom, vonatra ül ő maga, s elutazik abba a messzi Zalába, elviszi kisunokájának az ajándékot, ha így kell lennie, ha már így írták meg neki a csillagokban.

De akkor is megépti Juditkámnak a Jézuska születését.

Megkereste apjának egykori suszter-dikicsét, abból köszörül ki magának faragókést. Az öreg Benkénél látott valaha ilyen – gyerekkorában még –, azt képzelte most maga elé, aszerint alakíttatta-köszörülte az acélt, mígnem azt tartotta a végén a kezében, amire eredetileg is gondolt.

Nehezen ment neki, nagyon nehezen a faragás. Nem úgy engedelmeskednek már neki ezek a göcsörtös ujjak, mint valamikor, meg aztán nem próbálkozott még ő ilyesmivel. Uram, Isten, jövő karácsonyig sem készül el vele, nem most két hét alatt!

Tévedett. Az első éjszaka – hajnali háromig ült a suszterszék horpaszában – elkészült ugyan Mária fából faragott szobrocskája, de azt másnap elhajította. Segítségül szegődhetett ugyanis mellé odafentről a Jóisten, így hát ráértett egyszeriben a dolgok nyitjára. Attól kezdve pedig

kedve szerint formázta az alakokat. Lemondta Miska sógornál a szokásos estéli ultipartikat, és faragott, szögelt, ragasztott naphosszat. Feje fölé tűzte rajzszeeggel a karácsonyi képeslapot, onnan merített, ha nem tudta, merre tovább. Gipszből formázta az istálló fölötti barlangot, s megjárta az erdőt is, hogy száraz mohaszálakkal bélelhesse annak mennyezetét. Vékonyka kötőféket font a kisborjú fejére, közvetlenül József háta mögött, s ezüstből festett csillagot a szent éjszaka sötét hátterébe. Még meg is világította a szereplőket egy kis lámpával, amit a barlang falába rejtett el. Elemről működik, itt van, ni csak, a kapcsolója.

Szép volt ez a betlehem a térdeplő alakocskákkal a Kisded körül, szebb, mint amit valaha is el tudott volna magának képzelni. Igazi ajándékot készített nagyapja a kis Juditkának így karácsonyvárás időszakán.

Életének legszebb karácsonyát élte meg ezen a télen, még ha nem is jöttek el a lányáék. Ünnepek utánra ígérkeztek, de arra már ő maga mondta, hogy ne jöjjenek. Ő menne inkább, ha nem zavarna. Szent este előtti napon érkezik, megérdeklődte a vasútnál. A délutáni gyorsal, a pestivel.

Háromszor is telefonoztak egymásnak Zsókával, mielőtt elindult. Először Miska sógor kopogott át hozzá, mikor a lány hívta, de másik két alkalommal ő ment el a postára. Terike osztálytársa volt a lányának, tudja a számot; ámbár ő is vitte magával, egy kuperta hátoldalán felírva, golyóstollal.

Darabjaira szedte szét elutazása előtt a betlehemet. Nem volt nehéz dolga, számított rá: akár ő, akár a gyerekek szállítják, mindenképpen darabokból kell megépítenie. Így diktálta neki a későbbi raktározhatóság, a praktikum is. És mert nem talált olyan papírdobozt, amibe nyugodt szívvel becsomagolta volna – földúlta pedig érte nemcsak a saját padlását, hanem a Miska sógorét is – a nagy ABC-ből kapott végül igazán kedvére valót, a felvégiből, ahol Örzse is dolgozott egykoron, szegény. Szivacsdarabokat a barlang felépítményének megóvásához, meg minden mást aztán a háztartási bolt vezetője adott neki, csak a szomszédba kellett értük átmennie.

Két teljes napja maradt előkészülni az útra – másfelet ebből a Betlehem csomagolására fordított. Óvatosan, többszöri rétegbe bebugyolálva minden egyes darabot. Megszámoznia őket nem látta szükségesnek: ha álmából felkeltik is, összerakja, akár csukott szemmel is.

Úgy feküdt le, úgy hajtotta nyugalomra utolsó este a fejét, hogy rendben tudta Kiszjéuskát és az ő minden társát a két papírdoboz oltalmában. Befűtött a melegvizes katlan alá, s feredőt vett. Illatosat, bódítót, méltót a bedobozolt karácsonyi ajándékhoz. Aztán pedig – bár nem húzta fel ébresztőre a vén vekkert, olyan jól aludt, mint amilyet csak ritkán szokott ebben a szalmával megtömött, de tollas derékaljjal bélelt nyikorgó ágyban.

Alig pitymallott még, mikor hóna alatt a két méretes papírdobozzal felkapaszkodott a hajnali buszra. Ezzel utazik Budapestig, ott meg átmegy metróval a Délibe, s indul is tovább. A két papírdobozt berakatta a buszpilótával a padló alatti csomagtartóba. Igaz, Kiszjéuskát előzően mégiscsak magához vette. Végighúzta rajta az ujját, s betette őt kabátjának bélésébe. Oda valahová, ahol a szívét érezte dobogni...

* * *

Sok év eltelt az egykori, betlehemes karácsony óta. Nagyapából fehér hajú, reszketeg öregember lett. Unokáját féltő-szerető, jóságos öregember. Judit abban a korban járt most, mint amelyben édesanyja volt, mikor Krakkóból küldte haza a képeslapot.

Csak éppen a körülmények nem voltak ugyanazok.

Magányosan élte mindennapjait az öreg, távol a lányától, távol a kisunokájától, s távol mindenekfölött Örzsétől, a feleségétől, akinek sírját naponta látogatta: ez jelentette számára a legkedvesebb időtöltést. Elment időközben Miska sógor is, agyonvágta most harmad éve a villám. Szénát gyűjteni ment ki reggel, másnap találtak rá, alig ismerték meg, olyan fekete volt.

Öregapónak egyhangúan teltek a napjai. Nemigen látogatja őt a család. Se' a lánya, se' Judit, a kisunoka. Igaz, nem is igen van rá idejük. Juditka másodikos a gimnáziumban, az anyja meg dolgozik. Reméli, hogy dolgozik. Mert válófélben vannak a fiatalok, hébe-hóba ha kap róluk egy-egy hírt.

Csakhogy örökkévalóság ilyen állapotban minden egyes szent napja az Istennek, nem még hogy egy egész hónap. Nagyapa hát buszra szállt megint, s anélkül, hogy telefonozott volna előzően a lányának, elutazott Budapestre, hogy ott gyorsvonatra szálljon, s tovább utazzék a Déli pályaudvarról a messzi Zalába. Délután tette le a vonat, ő pedig a vasútállomástól jól ismerte a járást. Egyébként pedig ingyen utazott egész' idáig, s a helyi járaton szintén nem kellett fizetnie.

Szomorú kép fogadta az öregembert túlfelén ennek a kis országnak. Megtalálta, hát már miért ne találta volna meg lányáéknak lakását. Szép családi házat emeltek ők – még az együttlét idején – a kertvárosban: öröm volt odamenni. Nagyapó most mégsem találta benne örömét. Mert magát a lakást zárva találta, s bár sokáig csöngetett, senki nem nyitott neki ajtót. Estefelé járt az idő, akárhogy is dolgozik a lánya, Juditkának rég itthon kéne lennie.

De nem volt itthon ő sem.

Nagyapó kiment az udvarra. Takaros melléképület egészítette ki a lakóházat, annak találta nyitva egyik ajtaját az öregember. Afféle lomtár volt az, sok-sok hiábavalóságot tartottak benne az otthoniak. Spirituszégőt talált benne az öregember, evőkanalat görbített nyéllel, meg injekciós fecskendőt. Mellette három tűvel. Italos palackok egészítették ki a képet össze-visszaságban szétdobálva, meg – benn a sarokban – a valamikori betlehem – darabjaira törve. Alig lehetett ráismerni.

Nagyapót szíven ütötte, amit talált. Szomorú volt, s mert szerettei még sokáig nem jöttek haza, a szembe'szomszédhoz kéredzkodott be. Ismerte az öregasszonyt, jókat beszélgettek mindig is, ha erre járt látogatóban. De ő is csak azt tudta alátámasztani, amit már egyébként is sejtett unokájáról az öregember. Így aztán amikor végül mégiscsak kigyúltak a túloldali fények az ablakban, szívében azzal a kemény elhatározással indult át nagyapó az úttesten, hogy magával viszi – bizony, hogy magával viszi egyetlen szem unokáját, és kerül, amibe kerül, visszahozza őt a jó útra, igaz embert farag belőle.

– Adj még nekem hozzá erőt, elegendőt, Istenem – fohászkodott az öregember félhangosan maga elé, s ismét megnyomta a ház falán a bejárat csengő gombját...

ADVENT

Solti András csak nagy tolakodások árán tudott felkapaszkodni a hajnali buszra. Váltóműszakba jár. Nyolcadik évét kezdte ezen a helyen, s bár technikus végzettsége van, kénytelen volt elfogadni az alacsonyabb beosztást is: nem olyan idöket élünk, hogy válogathatna az ember a lehetőségekben. Különösen így, negyvenhat évesen. András sokáig együtt bumlizott a feleségével: harminc kilométert oda, harmincat vissza. Az asszonyt aztán – fél éve lehet – elbocsátották. Leépítés volt a cégnél, a német tulajdonos mindenkit elküldött, akit csak lehetett, Ágnes azóta munkanélkülin van. Állt, állt csak András a kocsí lépcsőjén, még kabátját kigombolni sem volt lehetősége, annyian voltak a buszon. Pedig jól esett volna neki leülni. Keveset aludt az éjjel, össze is álmódott mindent; nem tudott pihenni, bárhogyl is szeretett volna.

Solti András a hegyekből került le az Alföldre. Ide nösült. Sokáig az apósáéknál húzták meg magukat – még amikor Anikó megszületett is, náluk szorongtak – mígnem portát osztott az akkori tanács az alvégen, így hát ökl is építkezésbe foghattak. A régi téglagyár helyén. A gödörök, ahonnan az agyagot bányászták valamikor, rég beteltek, ma pihenőpark van a helyükön, körben pedig a lakóházak, mind az ő korosztályukból lakják.

Andrásék hamar felépítkeztek. A tsz, ahol azidőtájt dolgozott, segítette öket, amivel csak tudta. Fuvarral legfőképp. Meg nekik adta – cserébe a bontásért – az istálló anyagát a Torokban. Ökl pedig, a három szomszéd összefogott, s egy bő hétvégén szétszedték az istállót. Kített belőle mindhármuknak a melléképület. Falastul, cserepestül. A faanyag java részét beépítették, a többi meg megtette az első télen gyújtósnak. Szén alá.

Hárman azóta háromfelé dolgoznak. Egyik szomszédja a Gépgyárba került művezetőnek, a másik meg vállalkozó lett. Tojóállományt tart, a kertben húzott fel egy iszonyatosan nagy csarnokot, van tán háromezer tyúkjá is. Olykor Ágnest is áthívják, ha nem győzik a munkát. Ö meg szívesen megy. Az idejéből kitelik, meg így legalább a konyhára valóra nincs gondja.

Zötyögött a busz a megyeszékhely felé. Solti András hol az egyik, hol meg a másik lábát kímélte a kocsí lépcsőjén álldogálva. Báránybőr-béléses sapkájá lassan ráizzadtott a fejére...

* * *

A készáru-raktár – jó néhány napja már – megfeszített ütemben dolgozott. Jöttek a kamionok, egymás után gördültek ki a telepről. Csütörtök volt, a karácsonyt megelőző advent második hete. A német tulajdonos külön prémiumot ígért, ha maradéktalanul leszállítják a kitűzött mennyiséget; András már szinte szédült a targoncán. Egyedül szeretett dolgozni, csak nehezen tűrte berakodás közben a kocsí pilótájának jelenlétét. Tudták ezt róla a többiek is, ezért hát félre álltak, ha ő volt szolgálatban. Raktáros, vámtisztviselő és gépkocsivezető csak akkor pillantottak föl a kocsí platójára, ha András új egységcsomagért járt távol. Igaz, elég is volt nekik csak akkor odapillantaniuk: értette a targoncás a mesterségét. Úgy egymás mellé helyezte a raklapokat, hogy egy gombostűt is csak kalapáccsal lehetett volna közéjük verni. Izzott a targoncavezető keze alatt a munka, nyoma sem volt arcán a reggeli fáradtságnak. Nem telt belé egy óra, megrakta a kocsí platóját, hogy hiba nem volt benne.

Solti Andrásnak minden önuralmára szüksége volt, hogy targoncájának ülésében maradjon, mikor fölnézett a begördülő kamion fülkéjébe. Barkó Gyulát látta ugyanis a kormánykerék mögött, a cigányprímás Barkó Gyula nagyobbik fiát.

Solti András jól ismerte a fiút. Túlságosan is jól. De nem szerette. Egy csöppet sem szerette. Arra pedig, hogy itt találkoznak, a legcsekélyebb mértékben sem volt felkészülve...

* * *

Barkóné Solti Anikó – merthogy asszonyként is megőrizte leánykori nevét – dalolászott magában, míg nekikészült a nagytakarításnak. Nem nagy feladat várt rá: egyszoba-konyhában lakott férjével és apósával a telepen, oda vitte feleségnek ez a féligcigány-féligmagyar ember. Ő pedig örömmel és igaz szerelemmel követte a férjét. És milyen jó, hogy vele jött: ötödik éve vannak együtt, de tán legszebb öt esztendeje ez az ő eddigi életének! Megszületett közben a kis Andriska is; bogárszemű, akár csak az apja, de a szája tiszta az anyjáié. Vagy még inkább a nagyanyjáié. Itt sündörög most is a lábánál. Beszélni még ugyan nem beszél, de dúdolja, anyja után dúdolja a dalokat. Nagypja készített neki egy tologatós játékot, azzal szaladgál a szoba földjén – hogy nem unja még mindig...

Kis Andriskát nemigen látogatják anyjának a szülei. Kitagadták lányukat, amikor az bejelentette nekik, hogy férjhez megy. Próbálták előbb lebeszélni, hát persze, hogy megpróbálták, kitűnő tanuló volt Anikó mindig is, egyetemre szánták őt a szülei, nem pedig, hogy cigányfeleség váljék belőle. De nem használt. Se' a szép szó, se' a csúnya. Kenyértörés lett a dologból, így hát hiába volt ott a nagy ház, az alig néhány éve épített, a telepre kényszerültek a fiatalok. Az após házába költöztek be. A putriba. Gyulának rég meghalt az édesanyja, Anikó őt nem is ismerte. A kisebb fiú Pesten dolgozott, ezért az öreg Barkó még örült is, hogy asszony kerül a házhoz, ha még annyira is össze kell majd húzódniuk. Kiköltözött kevéske motyójával a konyhába, a tenyérnyi szobát meg átengedte a fiataloknak. Bandája már rég nem volt: egyedül járt, ha meg-meghívták muzsikálni; s bizony olyan szerenádokat, amelyet ő csiholt ki a hegedűjéből, senki más nem tudott – nemcsak a faluban, hanem még a környéken sem. Ez persze aligha járt sok pénzzel, Barkó Gyula mégis kitaníttatta a fiait. A nagyobbikból esztergályos, a kisebbikből meg kőműves lett.

Érettségije azonban mégis csak az asszonynak volt egyedül a megnövekedett családban. Nem is akármilyen. Színjeles bizonyítványa volt Anikónak, nem hiába készült ő az egyetemre. Más kérdés aztán, hogy sok hasznát nemigen tudta venni a sok ötösnek a papíron. Nagy a munkanélküliség a faluban, és amióta Barkónét ír neve elé az asszony, valahogy régi barátnői is elfordulnak tőle. Igaz, most a gyerek miatt különben sem vállalná a munkát.

Jó pár évig Gyula sem tudott elhelyezkedni. Egymás után zártak be a vasipari cégek a környéken, nem volt munkásfelvétel. Ő is többet volt odahaza, mint munkában. Tavaly aztán addig járt a hivatalba, míg ki nem harcolta magának a tanfolyamot. Sok pénzébe került a családnak – még így is sokba, hogy tekintélyes részét állta a költségeknek az állam –, de kinyögték. Kinyögték, hál' istennek, megkapta az ember a jogosítványt. Egy vállalkozó foglalkoztatja: az, aki a költségekbe is besegített. Két hónapig segédvezető volt nála az ember, de ma először önálló fuvart bíznak a kezére.

Barkóné Solti Anikó dalolgatott mindegyre csak magában, míg a munkáját végezte. Szép karácsonyuk lesz, a legszebb tán, amióta együtt vannak.

* * *

Solti András maga sem tudta, hogy rakta meg vejének a kamionját. Dolgozott, mint egy gép. Nem látott, és nem hallott közben: még csak figyelemre sem méltatta a jelenlévőket. Akkor kapta csak fel a fejét, mikor odaszólt neki ifjabb Barkó Gyula, mielőtt beszállt a fülkébe:

– Köszönöm, András bácsi!

Visszafogta magát azonban a targoncás, nem méltatta válaszra a köszönő szót.

Mégsem lett jobb a kedve, hogy amaz kihúzott a raktárból. Fejfájása kiújult, reggeli fáradtsága is visszatért. Sápadt volt, s betegnek, nagyon betegnek érezte magát. Azt hitte, menten kizuhan a targonca nyergéből. Váltást kért hát maga helyett, ő pedig átöltözött, s szólt a művezetőnek, hogy holnap otthon marad. Alig tudott kívánszorogni a buszhoz. Szerencséje volt, épp elérte a negyed egyes járatot.

* * *

Solti András két napig feküdt odahaza. Láza nem volt, a kihívott orvos csak pihenést rendelt neki. Felírt ugyan valami nyugtatót, ha éjjel nem tudna aludni a beteg, de Solti András nem volt hajlandó bevenni a gyógyszert. Forgolódott, sóhajtozott csak az ágyában, hogy már a felesége türelmét is próbára tette. Enni nem evett, a teát majd' kiverte az asszony kezéből. Kibíratatlan természete volt, ha egyszer ágyának esett, az egyszer már szent igaz.

Vasárnap aztán jókor korán kelt ki vackából Solti András. Mint aki nem is volt beteg sohasem, osont ki a felesége mellől. Olyan fürgén, olyan sietősen, hogy az asszony nem győzött rajta csodálkozni. Nem szólt azért, színlelte csak továbbra is az alvást – olyasformán, mintha legédesebb álmában lenne még alig pirkadatán ennek a fázós téli reggelnek.

Solti András felment a padlásra. Előszedte Anikó lányának gyerekkori mesekönyveit, a sok-sok kivágós papírmintát, s megkereste a tetőkiszögellés alatt a fából készült kisszánkót is. Lekopott már ugyan a talpa, de miből áll azt felújítani! Solti András lecipelte föllelt értékeit a magasból, hogy pincebéli műhelyébe menjen le velük rögvest ezután. Mire pedig felesége elkészült a reggelivel, új vasalat fénylett a régi szánkó kopott talpán. András lecserélte aztán rajta a kötelet is, megigazította, ami megigazítandó volt még rajta, s boldogságában lehajtott egy kupicával a tavaly főzött szilvapálinkából.

Karácsony közelgett, a legeslegszebb karácsony, amióta leköltözött a hegyekből...

ALTATÓDAL

Haju, haju, haju, puojdeme do háju.
Pozbírame kvíta, ukrášlime díta.

Mintha csak Nagymama hangját hallotta volna. Ugyanaz a hangszín, ugyanaz a lágy dallamvezetés a hajlításokkal; kristálytisza hangképzés, kiváló légzéstechnika.

Ligetes erdőszélre vitte Lenuocskát a dal szövege: virágot koszorúba kötni, azzal pedig kisgyereket feldíszíteni, ahol lehet. Hányszor, de hányszor hallotta elalvásra énekelni Balázsi nagymamától ezt az ő csodálatosan szép hangján... Úgy csengett, úgy hangzott, betöltötte a városszéli kis völgy egészét, ha ő énekelni kezdett: vezette, hajlítgatta, úgy játszadozott a hangjával, ahogyan csak akart, mint ahogy csak az operában teszik azt az énekesek. Csendben, finoman, ha úgy kell, de mindent belé adva, ha arra van szükség: kiálltak az emberek az utcára, úgy hallgatták, szinte itták, ha Balázsiéknál dalra fakadt a ház asszonya, Valentinka.

De rég is volt, Istenem...

Lenuocskát Nagymamáék nevelték fel – ő volt nekik az első unokájuk. Kiiskoláztatták, fizették a zongoraórákat, kenyeret adtak a kezébe; elindították, mintha csak édes szülei lettek volna, az életbe.

Már ahogyan az az erejükből tellett.

Ha nem még annak is fölötté egy picivel.

Sokszor eszébe jut a két kisöreg – mostanában meg, hogy akár fél éjszakákat is ébren tölt, szinte óra sem múlik el, hogy ne hívná őket vissza az emlékezetébe.

Lenuocskának nehéz élete volt. Rosszkor vagy csak rossz helyre született, amikor és ahol vénlánynak kiállították ki a húszéves hajadont, s szájára vette a falu, ha nem szült az asszony legalább két gyereket.

Hát ő egyet szült, és csak ne hányja ezt senki az ő szemére!

Lenuocska fél szemet vett be a tablettából, amit az orvosok írtak fel neki – de hogy segít-e rajta valamit is, nem volt benne egészen bizonyos.

Hetvenhárom lesz, ha megéri, júniusban...

* * *

„Nem halt meg még Ukrajina...”

Magától szúrta a j után az i betűt is. Még amikor átjöttek Magyarföldre. Hogy könnyebb legyen énekelni, a hajlításokon túl is. Mert lefordította aztán a teljes Himnusz. Nostalgiaából, a szülőföld iránti tiszteletből, vagy egyszerűen csak hogy az unokája is énekelni tudja – már nem is törte rajta a fejét. Mert ahogy kihaltak mellőle az öregek, földadta, amije volt ott messzimesszi Ukrajnában, s hazajött. Hazát cserélt – így mondják ezt, akik nem éltek át még hasonlót. Fölpakolta a kislányát – negyedik éve nem élt már akkor együtt a férjével –, hát ráhatározta magát.

Bár csak korábban megtehetette volna...

Kétszer volt még ezt követően odaát. Előbb az apjának, aztán meg az anyjának a temetésén. Mert később aztán az öccse is átjött: évtizedeken át volt jogtanácsosa egy pesti kft-nek.

Lenuocska maga sem tudta, szunyókált-e közben, hogy visszaidézte magában a régmúltat. A hivatalban látta magát megint, a Postán, az Igazgatóságon. A könyvelésen kapott munkát, de mert az iskolája is megvolt hozzá, meg szerette is, amit csinált, szépen haladt előre: alighogy megkapta az állampolgárságot, másnap kinevezték osztályvezetőnek. Meglepetésként, hogy ezzel tetőzzék be a család örömét. Akként ment nyugdíjba is – miután ráhúzott három évet is a kötelezőre. Nem akarták elengedni, úgy kellett kikönyörögnie a végén, hogy mégis nyugdíjba mehessen. Akkoriban az unokáját, később meg már annak lányát, Kicsi Tinkát ringathatni a bölcsőben. Abban, amit még neki faragott Balázsi nagyapa. Nyírfából, mert abból volt legtöbb az erdőn, meg hát faragni is jól lehetett. Altatódalt hozzá azonban Nagymamától tanult, és ha csak tehetett, zongorázott is melléje:

Haju, haju, haju, puojdeme do háju.

Pozbírame kvíta, ukrášlime díta.

Ma már nem engedelmeskednek neki az ujjai. Nem mozognak úgy, mint kéne. De Nagymama emlékére – meg persze, mert rövid idő után ő maga is belátta annak idején, hogy így helyes – lányát, mi több, az unokáját is beíratta a zeneiskolába. Tanuljanak, ha már egyszer megadta nekik a sors a tehetséget.

Megéri-e még vajon, hogy a legkisebbnek, Kicsi Tinkának is beülhet az első koncertjére – add, ó, Hatalmas Isten, hogy így legyen...

* * *

Egyedül nevelte föl a lányát. A férje ivott, hát ajtót mutattak neki, pedig jó munkahelye volt a városházán. Moszkvába ment elbujdokolni a hitelezői elől – a bíróságon látta utoljára, mikor hivatalosan is kimondták a válást

Józsi vette aztán magához őket, Moravcsik. Ő becsületes ember volt. Üzletelni járt át hozzájuk, Magyarországról, fenyőörnköt vásárolni. Balázsi nagyapa révén jöttek vele össze. Ki tudja, nem szándékosan intézte-e az öreg annak idején, hogy így történjék, – már csak odaát tudja majd tőle megkérdezni.

Lehet, nem is olyan túl soká...

Józsi aztán meghalt, még mielőtt feleségül vehette volna őt: nekiszorította egy tolató kamion a falnak: mire kijött a rohammentő, már be is végezte szegény. Nem tudtak segíteni rajta.

Lenuocska megértette az égiek üzenetét: nem gondolt többé a férjhezmenetelre. A lányának élt meg a munkájának. Ma is így tenne, ha újra kezdhethné...

Éles fájdalom hasította derékba az öregasszony testét. Nem volt mit tenni, be kellett vennie a másik félszemét is az orvosságból...

* * *

Ő maga sem tudta, miért alakult így az élete. Valójában kezdettől fogva a nagyszülők nevelték. Egy udvarban laktak az öregekkel, s ő valahogy többet volt a nagyanyjánál, mint odahaza. Őhöz szaladt, ha megütötte a kislábát, ott ebédelt, mert Balázsi nagyapa, az öreg bognármester még palacsintát is sütött az ő kedvéért; ha pedig eljött az este, befészkelte magát valamelyikük ölébe, s ott hajtotta álomra a fejét.

Haju, haju, haju, puojdeme do háju...

* * *

Nem, nem mondja, hogy nem szerette az anyját, csak éppen közelebb állt hozzá a nagyanyja. Meg persze a nagyapja – Isten hogy nyugosztalja őket halálukban... Talán erőt is ad hozzá a Megváltó, hogy meglátogassa még nyughelyüket a volóci temetőben.

Legalább egyszer még...

Haju, haju, haju, puojdeme do háju...

* * *

Hányszor ott hagyta őket az anyja: napokra, olykor hetekre is eltűnt. Üdülőhelyekre járt: hol az egyiken, hol meg a másikon tűnt fel. Kúrálta magát, míg csak nem ráment az egész élete. Lenuocskának máig a fülében vannak a veszekedések férj és feleség, apja és anyja közt, amelyeknek során azonban mindahányszor az előbbi maradt alul. Erővel nem győzte már, vagy csak beleunt, végül is soha nem derült ki sem kicsilány, sem pedig felnőtt korában: ő egyébként is igyekezett mindahányszor távol maradni, ha levegőben volt akár csak molekulája is a patáliának. Amikor meg aztán elköltözött a család a közös udvarból, ő ott maradt az öregekkel. Örökre. Nyolc éves volt, vagy kilenc is már, nem is emlékszik rá pontosan.

Nem is hiányoztak neki valahogy a szülei – ki tudja aztán, hogy ők maguk hiányolták-e a lányukat – aligha. Különösen, hogy született még utána egy fiuk is...

* * *

Az volt tán a legnehezebb, amikor mindkét öreg lebetegedett. Előbb Nagyapa kapott agyvérzést – lebénult fél oldalára, beszélni is alig tudott –, míg Nagymama testét a gyilkos kór támadta meg, a rák. Lenuocska senkinek nem kívánja azt az időszakot, amíg őket ápolni kellett – még ha szívesen tette is. Zeneiskolában tanított zongorát meg éneket – kórust vezetett hármat is –, de még szünetekben is haza-hazaugrott. Megigazította fejük alatt a párnát, tisztát húzott nekik, megkérdezte, nincs-e szükségük valamire.

Miközben le nem olvadt arcáról az örökös mosoly.

Bár csak most is ezt tehetné még...

* * *

Sokan kaptak volna utána, szinte sorban álltak ablaka alatt a férfiak. Többségük azonban családos ember volt, s csak ágyba akarta vinni a szépségében is szépséges fiatalasszonyt. Akadt köztük hovatovább olyan is, amelyiknek gyerekeit tanította az időben Lenuocska. Éveken át ostromolta őt a szerelmével ez az ember, de hogy el is váljon a kedvéért, arra már nem volt hajlandó.

Egyszerre volt ez az állapot örömteli is, meg megalázó is a fiatalasszonynak, mert már miért ne legyezgette volna a hiúságát, hogy versengtek a kegyeiért a férfiak, ugyanakkor tudnia kellett – s tudta is ő nagyon jól –, hogy érdemleges megoldást ez az állapot nem hoz neki.

Sem rövid, pláne meg nem hosszú távon.

Épp huszonkilenc volt, mikor összehozta sorsa egy szerb fiúval. Egy kórustalálkozón – bő kilenc év volt kettejük közt. Oroszul, szlovákul beszélgettek a saját anyanyelvükön kívül, valamiféle keverékét használták a szláv nyelveknek, szépen megértették egymást. Talán egy hosszú hétvége volt, amit együtt tölthettek. Lehetett volna akár több is a dologból – hónapokon át tartó levelezés, kölcsönös látogatás egymás otthonában, akár még házasság is...

És persze áttelepülhetett volna a fiúhoz. Lett volna párja az életének, apja a végül mégis apa nélkül felnőtt kislányának, Anyicskának.

Kár, hogy ez a fiú sem akart tőle többet, mint a férfiak szinte mindegyike azidőtájt... A szerencsés véletlenül meg a karzatot felügyelő biztonsági őr éberségén múlt, hogy nem történt baj. Az pedig, hogy nem lett a dologból botrány, s a szerb gyerekek is befejezhették a versenyprogramot, már igazán csak neki, Lenuocskának, az ő nagylelkűségének volt köszönhető.

Jano sokáig hívogatta még őt azután, a levelek százait küldözgette neki; ígéretet, amit csak ígérhetett. Tolakodásának csak úgy tudott véget vetni a fiatalasszony, hogy számcserét kért a telefonjára...

Lenuocska Balázsi nagyapa szülőföldjére vágyott, Magyarföldre, ott letelepedhetni.

Amihez azonban magyarul kellett volna tudnia mindenekelőtt.

Lenuocska szépen beszélt övéinek nyelvét – nem csak a ruszint, hanem az ukránt is. Szlovákul még kislány korában megtanult a társai közt; oroszul, mikor iskolás lett; a magyar meg a nagyapjától ragadt rá.

Már ami ráragadott róla.

Mert mire észbe kapott, hogy szüksége lenne rá, már-már késő volt. Nagyapjának félig béna ajkai messze nem úgy formázták akkor már a szavakat, ahogy az szükséges lett volna a tanításhoz. Józsi meg a határán sem volt még akkor a láthatónak.

Hosszú, bizonytalansággal teli időszaka volt ez Lenuocska életének...

* * *

Azon az emlékezetes napon aztán meghalt Nagyapa is – sok-sok lelkiismeret-furdalást hagyva hátra maga után örökül. A halottkém, egy fiatal orvos – míg meg nem nősült, barátja volt Lenuocskának – fulladásos halált állapított meg, de szívelégtelenséget írt a papírra...

Az öregek mindenüket az unokájukra hagyták – testamentumot is írtak róla –, így hát Lenuocskáé lett a ház meg a bognárműhely is – annak felszerelésével együtt.

Mindent eladott. Nem nagy összeget kapott ugyan érte, de elegendőt ahhoz, hogy új életet kezdjen belőle Magyarországon.

Egy új hazában – szépségének még mindig a legteljében...

* * *

Gyorsan teltek aztán az évek: Lenuocska – merthogy így szólította őt, aki csak ismerte, Balázsi nagyapa után – egyszer csak arra ébredt, hogy megkérték a lánya kezét. Nem sokkal rá pedig az unokája is megszületett. Ez, aki most énekel a legeslegkisebbnek a nemzetségből, Kicsi Tinkának. Lenuocska kérte, hogy Katalinnak, Katinkának kereszteljék, hogy Balázsi nagymamára emlékeztesse őt, a réges-régi Valentinkára. Nem nagy kérés volt, könnyen igent bólintottak a fiatalok. A fiú édesanyja is Katalin volt, még örültek is a kérésnek.

Hát így történt...

Csak ez a betegség ne jött volna. Néha úgy érzi, mindene összeszakad, ha elkapja egy-egy roham. Kínozza, tán már hónapjánál is több, de – talán épp Balázsi nagymama emléke miatt – nem mert orvoshoz menni. Egész' addig, amíg az unokája el nem vitte. Már-már erőszakkal.

A körzeti orvos aztán csak hümmögött, de szólni nem szólt. Vizsgálgatta, vizsgálgatta, majd pedig tovább küldte a beteget.

Tegnapelőtt engedték ki a kórházból. Valami mintát vettek tőle, szövetmintát, azt mondták, a jövő héten lesz eredmény. Addig menjen szépen haza, s szedje ezt a gyógyszert. Komolyabbat akkor kap majd, ha többet tudnak a baj okáról.

Lenuocska hát hazajött.

– Add, Uram, hogy türelemmel viseljem, amit viselnem Te elrendeltél...

* * *

Haju, haju, haju, puojdeme do háju...

Micsoda szép hangja van ennek a lánynak – tán még a Balázsi nagymamájénál is szebb. Igaz, épp vele, Lenuocskával kezdődően zongorázni, énekelni tanultak ők a generációk mindegyikében; Kicsi Tinka édesanyja pedig immáron nemcsak a konzervatóriumot járta ki, hanem az Akadémiát is elvégezte. Kitüntetéssel. Micsoda öröm már ez neki, a nagymamának, s micsoda öröme telnék benne szegénynek, az öreg Valentinkának, ha mindezt megéri.

Áldassék a neve, hogy elindítójává lett ennek a generációk életét meghatározó folyamatnak.

Haju, haju, haju, puojdeme do háju...

* * *

Szombat este volt, kilencre járt Lenuocska ágya mellett az állványos nagy óra sétálója. Balázsi nagyapa csinált még hozzá egykoron diófaszekrénykét, a helyi órásmeister pedig beleépítette a szerkezetet. Hogy csinálták, mint csinálták, nem tudni, de azóta is oly pontosan üti az az óra az időt, ahogy az csak lehetséges.

A család – Anyicska, a férje lányostul, vőstül, de még a Kicsi Tinka is a maga öt esztendejével – Lenuocska ágját vette körül.

Nehezen lélegzett a beteg, szinte szünet nélkül kínozták a köhögés. Egyik roham a másik után – fájdalom volt még csak hallgatni is.

– A mi tudományunk is véges, asszonyom – mondta a főorvos Anyicskának, mikor kiadta az édesanyját a kórházból. – Felnyitottuk ugyan a mellkasát, de segíteni rajta már nem állt módunkban. Legyen erős, kérem, vigye haza az édesanyját, s szeressék őt, amíg szerethetik – s megmutatta, hogyan kell beadni a morfiomot.

Egy újabb roham leszakította a beteg arcáról az oxigén maszkját – ketten is kaptak utána. Mosoly volt érte a jutalmuk. A legszebb mosolyok egyike, ami valaha is felragyogott Lenuocska arcán az ő életében.

Mert lassanként emberek kezdtek szállingózni a szűk kis szobába – sok, nagyon sok ember –, s mikor már nem fértek el mindnyájan a betegágy körül, megtöltötték a lakást; a hatalmas nagy bérház minden folyosóját, föl, egész’ a tizedikig. Rengeteg ember volt, úgy sorjázta ott, majd’ letaposták egymás lábát. Pedig még mindig jött, még mindig jött az a rengeteg nép, hogy már kiszorultak a házból, ellepték a teret: egyetlen gombostűt sem lehetett volna közöttük elejteni.

Mikor pedig már mind együtt volt a sok idegen – Lenuocska volt az egyetlen, aki fölismerte valamennyit a városszéli kisvölgy egészéből Volócon – kiállt közülük egy bognármeister kinézetű öregember és az ő éltesen is szép felesége: Valentinka, s az ő egyetlen intésükre énekelni kezdett az a borzasztóan nagy tömeg. Előbb csendben, alig hallhatóan, de szótágra szótágra mind-mind erősebben: Haju, haju, haju, puojdeme do háju...

Szállt a dallam a sok ajakról, szállt, felfelé az égnek. Mind, amíg csak Balázsi Nagyapa meg Nagymama mellett, akik legszorosabban álltak ott az ágy fejrészénél, Lenuocska ajka is dalra nem mozdult.

Levegő nélkül, hangtalanul, alig szavakkal.

– Haju, haju, haju, puojdeme do háju... – olvasta le a dallamot Kicsi Tinka az ágy lábánál Dédike ajkairól.

De mire végigmondhatta volna az egykoron tőle tanult altatódalt, az ő szerelmes nagymamikája mindörökre elaludt...

Cs. Varga István:
Ceruzavázlat a novellaíró Hubai Gruber Miklósról

„Szép és szépszavú kötet”-nek nevezte Tarján Tamás Hubai Gruber Miklós *Hajoljunk közelebb egymáshoz* című prózakönyvét. Megállapítását jellemzéssel bizonyítja: „Nehéz lenne írásai műfaját meghatározni (tárcanovella? rádiójegyzet? rövidtörténet?), de ez nem is fontos. »Szociológiájukban« jelen idejű, stiláris tradíciójukban móríci szövegek ezek, mindig kimérve, megtalálva a legszebb, legízesebb szóalakot. Morális hangulatjelentéseire leselkedik ugyan az érzelmesség (érzelgősség) veszélye, ám a sűrű valóságtartalom (és persze az írói tehetség) ezen a bajon is átsegít.”

Sajnos, jelenkorunkban egyre ritkább a jó novellista; már a jó tárcanovella is hiánycikk a lapokban, folyóiratokban. Ezért is nagy öröm, hogy *Hubai Gruber Miklós Hajoljunk közelebb egymáshoz* című, a Mikszáth Kiadónál (Budapest, 2000.) megjelent novelláskötete sikert aratott. A könyv létrejöttét kitűnő csapat segítette. *Praznovszky Mihály* szerkesztette, borítóján *Molnár István Géz* a fotóművésznak a paraszti életsorsot a termékeny pillanatban kifejező fényképe (A föld...) található, *H. Szabó Sándor* fotója pedig a szerzőt munka közben ábrázolja. Ezeknek a fotóknak a felhasználásával *Urbán Tibor* készített remek könyvborítót. A kötet grafikáit *Kocsisné András Gizella* rajzolta. Ezek a rajzok nem egyszerű könyvillusztrációk, mert a Hubai Gruber-novellák genezisével tartanak rokonságot. A szép és kifejező egyvonalas grafikák a szerző üzeneteit hitelesen közvetítik. A könyvet *dr. Erdei Iván* nyelvésztanár lektorálta.

Jeles személyiségek elismerését, bátorítását tudhatja maga mögött a szerző: *Hubay Miklós, Juhász Judit, Kondor Katalin, Lőkös István, Rapcsányi László, Merza Jenő, Tarján Tamás* stb. A Magyar Rádió Márványtermében tartott könyvbemutató a könyv ünnepévé, igazi íróvá avatássá változott, a siker az egri Kálvin Házban, és számos író-olvasó találkozón is megismétlődött. A Kossuth Rádió *Kopogtató* műsorában (2000. szept. 16.) a szerzővel *Perjés Klára* és *Újhelyi Zoltán* beszélgetett.

Hubai Gruber Miklós 1949-ben hetedik gyerekként született Fegyverneken, és öt családjukban még négy testvére követte. (Édesapjától az anyakönyvben is örökölt vezetékeve mellé felnőtt korában az édesanyját is megkérte, amire aztán – egy ünnepi ebéd alkalmával – a Gruber család legidősebb férfi tagja, Gruber Károly, a nagybácsi adta meg ünnepélyes külsőségek közepette az áldást.)

Hubai Gruber Miklós képesítése szerint *erdőmérnök*, Zólyomban szlovák nyelven szerzett diplomát. Nyolc esztendő erdészeti termelőmunkában töltött. Hat éven át a természetvédelem, a *Bükk Nemzeti Park* erdészeti és botanikai felügyelője volt. 1984-től dolgozik a Magyar Rádiónál. Külsősként kezdte, de 1987-től „hivatást cserélt”: azóta főállású újságíró. Majdnem tíz éven át a Magyar Rádió Nógrád megyei tudósítója volt, ma Egerből látja el rádiós feladatait.

Prózaírónál nem ritka a késői pályakezdés. *Hubai Gruber* írói munkásságának kezdete egy szlovák novella, az *Éjjeli sztriptíz* (Polnočný striptíz) fordításához kötődik. Jellemzője az élménybőség, amely szépirói kifejezési formát követel. Publikációs fórumot számára kezdetben főképp a miskolci Déli Hírlap, a Heves Megyei Népújság, a Szabad Föld, az Új Hevesi Napló jelentett.

Hajoljunk közelebb egymáshoz

A *Hajoljunk közelebb egymáshoz* kötet címadása bibliai igehely parafrázisa: „*Ha ketten, hárman összejöttek az én nevemben, ott vagyok köztetek.*” Ezt Jézus mondta, és akkor is igaz, ha ugyanezt Júdás és a besúgók, az ügyeletes árulók mindig is másként gondolják. A könyv címe nekem mégis inkább Adyt idézi: „*Itt valahol, ott valahol / Esett, szép, szomorú fejekkel / Négy-öt magyar összehajol / S kicsordul gúnyos fájdalomukból / Egy ifjú-ősi könny, magyar könny: / Miért is? (...) Ennyi búsulással nyílnék meg az Ég, / Ahol csak Ég és okos üdvösség van / S itt nem elég. / Itt nem kell csak a könny / S itt valahol, ott valahol / Esett, szép, szomorú fejekkel / Négy-öt magyar összehajol, / Miért is, miért is?*”

A gondolkodó magyarok kérdései ezek, közéjük tartozik Hubai Gruber Miklós is. A könyv – „*a szívemhez legközelebb álló riportokat, rádiós jegyzeteket és novellákat kötöttem egy csokorba*” – írja a szerző – valóban esszenciáját adja a másfél évtizedes tollforgató munkáságnak. Első írása 1987-ből származik, az utolsó 1999-ből való. Nyitó fejezete, a „*Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál!*” a kisemberek mindennapi munkájáról szól. Az eddig csak a mikrofon és a mágnesszalag által rögzített beszélgetések immáron írott változatában. S míg olvassuk a tényszerű sorokat – oknyomozó riportot a tojóállományt tartó fiatalasszony kálváriájáról, megindítóan szép történetet a három lábú pásztorkutya és az ő gazdája kapcsolatról vagy az emberi helytállás magasiskolájáról a ‘99-es tiszai árvíz idejéből – magunk előtt látjuk a kérdezőt és a válaszolót: a *Hajster Károlyokat, Vinczepad Ferenceket és Veres Lajosokat*. Látjuk őket magunk előtt, s halljuk, amint a kérdéseinkre válaszolnak. Mert a riporter kérdései a mi kérdéseink, az ő kíváncsisága a mi kíváncsiságunk – szeme a mi szemünk, füle a mi fülünk. Ettől válnak olvasmányossá – érdekfeszítővé – Hubai Gruber riportjai, akár a magyarországi szlovákság tradícióiról ír, akár a nevelő szüleinek szeretetéből kiszakítani akart fiúról szól a történet.

A „*Rendszerváltás időszakán*” a tanulságos történetek fejezete – a politikai rendszerváltás napjaiból. Mind az olvasó, mind pedig a pályájának kezdetén épp’ csak túljutott újságíró számára. Tanulságosak, mert az ide gyűjtött írások mindegyike megjelent a maga idejében a nyomtatott sajtóban is, ami által egy mélységes igazságérzetnek vált kifejezőjévé – lett legyen szó akár a hatalmával visszaélő köztisztviselőről, a legnagyobb politikai zűrzavarok idején is csak a kenyérről gondoskodni akaró parasztemberről, vagy boldogulását az önállósulásban látó, szlovák nemzetiség által lakott kistelepülésről. „*Igaz történetek mesetára ez a könyv*” – írja egy helyütt Hubai Gruber, s ez akkor is így lenne, ha írásaiban álnevekkel ruházná fel a szereplőket. De mindazok, akik Nógrádban, Hevesben; netán Borsodban, vagy akár a szülőföld Tisza-mellékén olvassuk ezeket a tanmeséket, személyesen is ráismerünk az álnokság megtestesítőire csakúgy, mint az azt elszenvedni kényszerülő áldozatokra. Valódi nevükön, valódi beosztásukban és megalázott helyzetükben.

Különféle témaköröket foglal magában a „*Sokszínvirág innen-onnan*”. Olyan történeteket, amelyeket a készülő kötet kéziratanyagát elsőként kézbe vevő segítő rokonok-barátok – Hubai Mária és Magdolna a testvérek; Zsuzsa, a szerző leánya, valamint az egykori gimnáziumi osztálytárs, az időközben magyar tanárrá lett Tekes Rozália Vácról – és persze a tényleges szerkesztés feladatát vállaló Praznovszky Mihály vélhetően azért válogattak a kötetbe, mert kesernyés humoruk, átéltségük és tényleges élményanyaguk nélkül sokszorosan szegényebb lenne a könyv. És szegényebb lenne bizonyára maga az olvasó is.

„*Leng az inga*” mondja címében a negyedik, terjedelmében tán legnagyobb fejezete a könyvnek. Arra hívja fel a figyelmet, hogy a mottóbéli inga egyre csak viszi, egyre csak viszi előre az időt, az életet, viszi előre a sorsunkat. A *Húsvét Gyuláét*, az ő megtalált kedvesét; a

szeretteihez megtért pénzemberét, vagy özvegy *Varga Pálné*ét, akinek oly nagy szeretettel öleli át lábait az ő kis unokája, *Kicsi Palkó*. „*Szülők és gyerekek; nagyapák, nagymamák és az ő unokáik szép lelki kapcsolatáról akartam írni ebben a könyvben*” – vallotta a szerző a könyv ünnepi bemutatóján a Magyar Rádió Márványtermében, s a novellák (rövidtörténetek?) ezen fejezetében valóban tanúi lehetünk – lépésről lépésre tanúi lehetünk – annak a szeretetnek, ami egyébként is végigvonul *Hubai Gruber Miklós* könyvein. Sajátos rendezői elvvé lép elő, s nincs erő, ami ellent mondjon neki. Legyőzhetetlen, mert legyőzhetetlen maga a szeretet is, hisz – szintén a szerző vall róla második könyvében több helyütt is leírva – csak így válhatott alkalmassá arra, hogy előre vigye a világot.

Erről a szeretetről olvasunk akkor is, a történeteknek azon epizódjaiban is, amelyek látszólag kívül esnek a cselekmény fonalán. Mert ha általában igaz, hogy a lényeg a részletekben rejtőzik, hát tízszeresen, százszorosan igaz ez *Hubai Gruber* novelláiban, amelyeknek epizódjai kivétel nélkül a szereplők jobb megismerését szolgálják – ezáltal gombolyítva tovább és tovább a cselekményt. Sajátos megoldást alkalmaz még ugyanezen cél érdekében *Hubai Gruber*: meglehetősen szűkmarkúan – már-már fősvény módon – bánik a dialógusokkal. Ha nem lenne könyvének első fejezetében számos ellenkező példa rá, akár azt is hihetnők, hogy nem ismeri a párbeszéd jótékony – akár stílusgazdagító-cizelláló – szerepét: általában a főhős belső monológjára, gondolataira bíz bennünket a szerző: azok által ismerjük meg magunk is az őt körülvevő világot. A jelenség mögött alighanem az a tény húzódik meg, hogy *Hubai Gruber Miklós* a szemünk láttára – vagyishogy a fülünk hallatára – vált rádiós jegyzetek írójából – novellistává. Márpedig a rádiós jegyzet műfaja jól tűri szereplőinek szótlanságát. És *Hubai Gruber* történetei közt számos olyan van, amelynek eredeti, rövid változata született meg előbb, s csak azt követően bontotta ki a cselekmény bő fonalát a szerző, amikor ez a rövid változat már elhangzott a rádióban. (Tipikus példa minderre az „*Ünneplőruhában*” kötet húsvéthétfői története, a „*Nagyapó*” novella.)

Mindezt alátámasztja a kötet utolsó, címadó fejezete, a „*Hajoljunk egy kicsit közelebb egymáshoz*”. A hétköznapiok líráját testesíti meg ez a fejezet, amely kifejezetten rövid lélegzetvételi írásokat – rádiós jegyzetként kivétel nélkül elhangzott – történeteket gyűjtött csokorba. Így hát amikor a rövidítés művészetéről esik szó, látnunk kell, hogy sorsa az ő szerencséjére szegődött a szerző szolgálatába: szintén műfaji sajátosság ugyanis, hogy a rádiós jegyzet nem engedi meg az ömlengést. Szigorúan kordában tartja az író, s tömörítésre készíti őt. Ez látszik a forgácsot gyűjtögető öregember, a autóbuszon immáron csak utasként helyet foglaló volt buszpilóta, vagy egyszerűen Ferike szívet szorongató történetén; mint ahogyan ezt tükrözi a huszonötödik házassági évforduló jubileumi szerelmi vallomása és az édesanya utáni fájdalmas kiáltás is a kötetzáró két utolsó írásban. Koronája ez a két vallomás az egész kötetnek: igazi és szívből jövő, amiért érdemes volt megírni – és elolvasni – a „*Hajoljunk...*”-ot. (Érdekes, momentum, ha különösebb jelentőséggel nem is bír, hogy az „*Édesanyám*” köszöntőjének könyvben publikált változatát szintén megelőzte egy, a rádióban elhangzott, egy eredetileg is szlovák nyelven írott változat. Amit lefordítani nem, csakis újra írni tudott a szerző – két évre az eredetét követően. Itt jegyezzük meg, hogy „*Az öreg*” elhangzott a szlovák közszolgálati rádióban is a szerző fordításában és előadásában, a *Ferike* pedig a Szlovák Külügyminisztérium havilapjának, a *Slovenské Zahraničienek* 2001 karácsonyi, ünnepi számában jelent meg nyomtatásban. Ami persze csak folytatása volt Ferike karrierjének. Még 2000 decemberében ugyanis olyan kérést közvetített a telefon Bécs városából a szerzőhöz, hogy adja hozzájárulását ahhoz, hogy Ferike német nyelvű fordítása elhangzhassék Bécs egyik templomának karácsonyi éjféli miséjén... Azóta elkészült a teljes könyv német nyelvű fordítása. Lektorra és kiadóra vár...)

Érdekes momentuma *Hubai Gruber* mindkét kötetének, hogy írásainak mindegyike az emberről, embernek emberhez fűződő kapcsolatáról szól – föltéve, hogy abban a kapcsolatban benne van a követendő szép, vagy a feltétlenül javítandó rossz. Utóbbihoz – ha nem is mindig – útmutatót is találunk mellékelve. Az igényt azonban kivétel nélkül feltámasztja bennünk a jó iránt a szerző, így hát még a legszomorúbb történetet sem találjuk nyomasztónak – még ha ki is törölünk olvasás közben egy-egy könnycseppet a szemünkből. (Maga a szerző bevallottan oly mértékig beleéli magát esetenként a szereplők sorsába, hogy ő maga is sírva fakad, s könnyeit törölgetve billentyűzi tovább képernyőre a történet folytatását. A könnyeket a gazdagabb érzelmi világ külső jegyeiként értékeli, amiken – épp ezért – nem talál szégyellni valót.)

Hubai Gruber Miklós ízig-vérig rádiós ember. Amikor megírta könyvét, hangszalagra is mondta annak teljes tartalmát. Hangkazettáit és CD-jeit eredetileg a *Vakok Országos Szövetségének*, a *Vakok Általános Iskolájának* és a *Vakok Intézetének* akarta átadni. A fogadó-készség hiányos volta miatt ez a törekvése ugyan kudarcba fulladt, de a felemelő munkát önzetlenül támogató *Agriacomputer Kft.* 2000 karácsonyára megjelentette a könyv hangosított változatának egy CD-nyi kivonatát.

Ünneplőruhában

Közben *Hubai Gruber Miklós* második novelláskötete, az *Ünneplőruhában* (Magyar Rádió Rt. és Gonda Könyvkiadó, Eger, 2002. 188 old. szerk.: *Praznovszky Mihály*; felelős kiadó: Gonda Zsigmond) is megjelent. Az író feleségének ajánlotta: „*Azt mondtad nekem: »Szeretném az életedbe vinni az örömök örömét.« / És szóltam én: „Azt szeretném, ha megtalálnád szerelmemben önmagadat és az ideáljaidat. Álmává lettél az én életemnek, és én támaszod leszek már ezután.” / Kezet adtunk egymásnak. / Olyan volt, mint az ígéret...*” (A *Salvanechytől* kölcsönzött gondolatokra – ő maga mondja – 1968 nyarán akadt a szerző a pozsonyi *Blumentál* római katolikus templom előcsarnokában. Az akkor nápolyis zacskóra graffittal sebtében följegyzett, majd pedig egy élethosszra terjedően memorizált szlovák nyelvű mondatoknak több mint három évtizedet kellett várniuk, hogy egy készülő novelláskötet mottójaként magyarul is ugyanazt és ugyanúgy fejezzék ki, mint amit és ahogyan az akkor még húszon innen lévő *Hubai Gruber* az első pillanatban kiértzett belőlük.)

Az *Ünneplőruhában* kiadásának előkészületei során a kéziratot válogatók köre kibővült az egykori gimnáziumi nyelvtanárral: *Balogh Márta* (Szolnok) személyében; a könyvborító negyedik oldalán *Sediánszky János* került az ajánlók közé, a kiadásra pedig az egi *Gonda Könyvkiadó* vállalkozott, mely utóbbi ezzel a kötettel debütált – nem kis sikerrel.

Az „*Ünneplőruhában*” – kiállításában és szerkezetében; műfajában, hangulatában és mondanivalójában – teljes mértékben megfelel az első kötetnek. Maga a szerző is így látja. Mégis találunk köztük különbséget, például azt, hogy helyet kapott benne az első kötet mottójából már ismert *Karol Guliš* szlovák író hét novellájának műfordítása.

A fejezet kapcsán figyelemre méltó az a hasonlatosság, ami *Karol Guliš* és *Hubai Gruber Miklós* novellái között stílusban is megmutatkozik. Miután pedig *Hubai Gruber* tényszerűen hamarabb találkozott *Karol Guliš* történeteivel, mintsem ő maga írni kezdett volna, nincs okunk kételkedni abban, hogy íróvá válását nagy mértékben elősegítette az időközben elhalálozott *Karol Guliš*. „*Szerettem volna úgy írni, mint ő*” – vallotta róla *Hubai Gruber* második kötetének ünnepi bemutatóján – szintén a Magyar Rádió Márványtermében. Hogy ez mennyire sikerült, azon a hasonlatosságon is lemérhető a fordítás kapcsán, hogy *Hubai Gruber Miklós* novellái – csak úgy, mint a *Gulišéi* is – minden esetben a végén „robbannak” – vagyis hoznak megoldást, amikor a szép még szebbé, a rossz, a gonosz pedig javíthatóvá válik.

És ez semmit nem von le Hubai Gruber Miklós novellista érdemeiből. (Hubai Gruber Miklósnak – előzetes levelezést követően – 1975 nyarán megadatott a Karol Gulišsal való személyes találkozás lehetősége, amikor is az író, épp az *Éjféli sztriptíz* fordítása alapján, fölhatalmazta az akkor még húszas éveinek közepén járó fiatalembert novelláinak fordítására. Más kérdés aztán, hogy ebből csak napjainkra lett valóság is.)

További különbségségként lelhető föl a két kötet közt, hogy utóbbiba belefoglalt szerzője egy fejezetet, amely az esztendő vallási és társadalmi ünnepeiből sorol fel egy füzérre valót. Hozzá mérhető méltósággal, tisztelettel adózva az elődök előtt a kötet- és fejezetcím is adó: *Ünneplőruhában*: (Hubai Gruber Miklós az emberi lélek érzékeny ábrázolásáért, valamint egyházi és társadalmi ünnepeinkről írott jegyzeteiért, 2001. december 1-jén, a Magyar Rádiózás Napján, megkapta a Magyar Rádió Nívódíját.)

Mi pedig újra- és újraéljük az ő történeteiben az „egyszerű, vidéki emberek” életét – „tele a szívük emberséggel, szeretettel és türelemmel is egymás iránt.” – írja róluk egyik dedikációjában. Beleérzünk, sőt azonosulunk is az ő gondolkodásmódjukkal – átvéve akár az ő szóhasználatukat, mondatfűzésüket is. Velük élünk a falusi lét megannyi velejárójával körül véve, amibe a tanyai neveltetés éppoly szerepet kap, mint egymás megbecsülése vagy az állatok szeretete; majd pedig jön az általános és középiskola sok-sok – egyszer már átélt, ma pedig elő-előbukkanó – emléke... Rendkívülien fontos a szerző számára – novelláiban is visszavisszatérő téma – a családi élet. Beleértve szerelmet, házasságot, szülő-gyermek viszonyt, s beleértve akár a válást is. Meg a halált. Talán nem véletlen, hogy ebben is megmutatkozik a Mesternek tekintett Karol Guliš követésére a törekvés: a tőle válogatott novellák témavilága legalábbis ezt támasztja alá. Alighanem azzal is magyarázható ez, hogy Hubai Gruber nagycsaládban született, hetedik gyermekként, őt még négy kistestvér követett a sorban. Istenfélő embernek nevelték a szülei, így hát hősei gyakorta fordulnak – hol a segítségét, áldását kérve, hol pedig csak egy sóhajtas erejéig, ám soha nem káromolva őt – Istenhez.

Tarján Tamás mutat rá arra, hogy Hubai Gruber köteteinek vitatott pontja azok nyelvezete. Az a fajta mondatfűzés és szórend, amivel csak igen ritkán találkozunk köznapi olvasmányai során az olvasó. A „*Ment volna már, rohant volna az óvodába, százszor is ahová elkísérte már Kisgazdinkát...*” részlete a *Kisgazdinkából*, vagy „*Szegény Szilvi bácsi*” a *Határesetből* „– a földrajzot aki tanította nekik...” csak találmányra kiragadott példák ezek, de nem mondhatók idegennek a magyar nyelvtől. Legföljebb szokatlannak. Csakúgy, mint az „*estéli mulatság*” vagy a „*borotválkozó készség*” csöppet archaizáló szóhasználata a *Nagyapóból*; és kapcsolódik ehhez a hátravetett jelző kedvelt alkalmazása, amikor gyermekét az asszony „... egy édesanya büszkeségével, a semmi máshoz nem foghatóval” emeli magasba *A metrón*; vagy az ezzel rokonságot tartó – alany vagy állítmány nélküli – csonka mondatok – új bekezdésbe írva, egyedüli mondatként. Így: „*És most még kocsit is kaphatna maga alá, ha kéne neki. / De nem kell!*” (*Vonaton*). Mindezeket már csak kiegészíti a betűrím, az alliteráció gyakori alkalmazása, amikor is „*kölnivíz helyett könnyek öntözték meg húsvét hétfőjének hajnalán a fiatalasszony fehérbabos fejkendőjét...*” a *Nagyapóban*, és a hosszú és rövid mondatok rendszeres váltása, ami szintén Hubai Gruber kedvelt stíláriis jegyei közé tartozik.

Hubai Gruber Miklós nemcsak remélni, de bízni is tudó valóságfantasztá. Nagy érdeme, hogy vállalja szíve belső sugallatait és ismeri a bensőséges hangnemet is. Csak azt el ne feledje, hogy minden viszonyfogalom: az igazi író a mértéktartás királyi erénye kötelezi. Értékvesztett világunkban megtartó emberi példákat, értékeket keres és mutat föl novelláiban, tárcanovelláiban. Könyvének humánus többletértékeit rokonszenves emberi habitus hitelesíti.

Az sem véletlen, hogy Örkény egypercesei emlékeztet a szerző számos írása. A művészet lényege sokszor az elhagyásban van, bár a minimumra redukált írásokban nincs lehetőség mélyebb alak- és lélekábrázolásra. Első kötetének mottójául választott K. Guliš-idézet – Hubai Gruber fordításában – távlatos tudatosságról tanúskodik: „*Ott, valahol az Ismeretlenben egy inga méri az időt, és állandóan jár és jár. Mozgása újabb és újabb örömeket hoz: örömet, mosolyt és könnyeket; és soha nem tér vissza letűnt pillanatoknak új lehetőséget adni; ezért minden, ami nemes, amit Ember az Élettől kap, percekben rejtőzik. Az örökké mozgó, s letűnő percekben.*”

Tarján Tamás az *Ünneplőruhában* könyve kapcsán írja, hogy nemcsak nyelvében él a nemzet, hanem a „rövidtörténeteiben” is: „*Vitatkozhatunk poétikai, esztétikai, bölcséleti, funkcionális és egyéb vonatkozásairól akármennyit, a vicc, az adoma, az anekdota (és újabban néhány olyan kisműfaj, amelyeket a médiumok honosítanak meg) nemcsak részei az egy nyelvet beszélő közösség kollektív tudatának, hanem alakítói (olykor formarobbantói) a folyton változó szöveg hagyományának is. Ahogyan az Ámi Lajos-féle mesefragmentumok hirtelen újraelevedtek Lázár Ervin epikájában és Kárpáti Péter dramaturgiájában, ahogyan az anekdota-ellenes Örkény István már negyven éve „megcsinálta”, részben a viccből és az anekdotából az egypercest, ahogyan a néha még létező jó kabaré a földön heverő témáért (...) nyúl, hogy máris továbbadja őket az abszurdnak – az önmagáért beszél.*” Tarján Tamás hangsúlyozza: „Hubai Gruber Karol Guliš személyében talált magának egy olyan író, akinek novelláscskáit magyarítva kijelölheti a maga írói (és, rádiós szakember lévén, éterbeli) mozgás- és hangterét. Aki nem ismeri, olyan jelenségnek képzelje el Gulišt, ki ugyan szívesen néz fel Slawomir Mrożekre és Jordan Radicskovra, ám lét és létmodell viszonyában mindig az előbbiből indul ki, sosem az utóbbiból. Olyan közép-európai, aki tud Franz Kafkáról, ám nem álmodik vele: szereti Jaroslav Hašeket, de nem olvassa naponta: s ha hallott Móricz Zsigmondról (talán hallott), azt idézné tőle leggyakrabban, hogy *gyalogolni jó*: és még jobb közben erősen, szeretettel figyelni az emberekre.”

Guliš írásai meglehetősen jók, a jó fordításoknak is köszönhetően. Hubai Gruber tehát alaposan elbánni magával, hogy ezeket bocsátja előre. Van ki s mi után futni. Csakhogy – ügyesen is, helyesen is – hirtelen más pályát jelöl ki, az emlékezés és a tapasztalás olyan pályáját, amelyen a Gulišéira csak emlékeztető, de másféle kistörténeteket gyűjt be és perget szét. Illően a műfajnévhez, kedveli a kis jelzőt, a kicsinyítést, a becézést; a cseppet, melyben benne a tenger. (Ez utóbbi félmondat hivatott bírálni – közhelyességével – az író időnkénti elcsépelet fordulatait, érzelmes közhelyeit, beszédsémáit.) A kistörténet alkalmas arra, hogy jótékonyan feloldja a műfaji vegyességet, a könyv fő szólamává tegye az empátiát és a szolidaritást, türelemmé és humorrá simítsa az indulatot. Mintha a *Móra Ferenc* névéhez is köthető életkrónikázó hagyomány (mely korántsem csak tanyán, falun, kisvároson talál magának témát) átszűrődne a mai szociografizáláson: ihlettel megnevezett és ihletetlen megírt emberek kis történetei bontakoznak ki egy (bizonyos értelemben) ihletetlen országban. Nincs rajta a népen az ünneplőruha. Talán azért íródott e könyv, hogy felvegyék, s legyen, aki felveszi.” (Tarján Tamás)

Hubai Gruber Miklós az élet, az empirikus élmények felől érkezett az irodalomba. Új megvilágításba kell helyeznünk novelláiról munkásságát, óvakodnunk kell a túlságosan egyoldalú és torzító címkézéstől. Guliš fontos, indító erejű élményét konstatálnunk kell, de lehetetlen *Mikszáth* elbeszélő művészetének jelentőségéről érdemben nem szólni.

Hubai Gruber az apró tények tisztelőjeként is tudja: a művészet lényege nem abban van, *amit* mond, hanem abban is, *ahogyan* mondja. Ilyen szempontból végzi el már a cselekmény újraértelmezését. Az elbeszélő művészet erejét már nem az *esemény sorban*, hanem a *hangnemben*

látja. Mikszáth művészetében és a magyar prózairodalomban is az *anekdota* sokkal fontosabb, mint ahogyan azt az elítélő vélemények láttatják. Mikszáth és az *anekdota* ellen szokták felhozni: élet helyett csak az életmorzsákat tekinti tárgyának és nézőpontjának; nincs világnézete, a gondolkodásban is csak ötletei vannak, a derűs hatásért feláldozza a felzaklató, mélyre világító sejtelmes életet. Életmorzsáit csak lekerekített egészként ábrázolja.

Ma már az *anekdota*-jelleg az „egész élet” felől nézve nem szabad csak bírálni, és így ítélni felületesnek a lélekrajzot, fegyelmetlennek a szerkezetet, kidolgozatlanoknak az alakrajzot. Abszurdum lenne ma a „határtalan életet”, másrészt pedig a szabályok betartását számon kérni. Helytállóan fejtette ki *Bodnár György*: Mikszáth novelláiban az *anekdota* nem mellébeszélés, hanem az eszményi teljesség iránti kétely, a filozófiai szkepszis, és szubjektivizmus kifejezője. Számára a novella a valóság részletek, felvillanások és sejtések adekvát művészi lehetősége. A valóság legfőbb és leggazdagabb közvetítője a magyar századfordulón.

Bodnár György szerint már Mikszáth számára is fontosabbá vált a novella „öltözeke”, mint az „*anekdota*-mag”, vagyis a csattanó. Megfigyelhető nála a magyar novella fejlődésének az a folyamata, amely az általánostól a különöshöz, az egyetemtől az egyedihez vezet. Jókainál az *anekdota* még nem szerkesztési elv, hanem olyan valósághozadék, amely még nem változtatja meg az író viszonyát tárgyához. Ez a magatartás-változás, az *anekdota* szerkezeti szerepének kialakulása *Mikszáth* prózájában figyelhető meg. *Jókai* még csak teleaggatta műveit *anekdota*-füzerekkel, *Mikszáth* azonban már úgy építi fel elbeszélését, ahogyan az adomát szokás. Az *anekdota*ban rejlő valóságfeltáró erőt becsülte leginkább. *Jókai* csak színezi történeteit az *anekdotákkal*, de *Mikszáth* részt is vesz abban, amit elmond, akkor is, ha harmadik személyben közli meséjét.

Mikszáth eleve bevallja történetének tételét, felveszi a közvetlen kapcsolatot az olvasóval. Megjeleníti az előadás helyzetét és környezetét, majd elindítja a cselekményt és a leírást, amelyet azonban újra és újra megszakít ki- és közbeszólásaival, elmélkedéseivel. *Mikszáth* az *anekdota*ban rejlő tipikus tartalomra figyel. Az általánostól az egyedihez közeledik, mert ezt igazabbnak, fontosabbnak tartja. Nála az *anekdota*, miközben csattanójával lekerekítette a valóság igazi képét és igazságát, s feloldotta nyugtalanító feszültségeit, kitérőivel és szerzői közjátékaival a világértelmezést szolgálja. Lazít az általánosítás zártságán. Közelebb került ezáltal az elbeszélői művészet fontos eszközehez: a *fikcióhoz*. Mégpedig az eszményítő realizmus ellenében. Ugyanis a különbség nem a valóság és az illúzió között van *Jókai*hoz képest például, hanem a *valóság különböző felfogása és az illúzióteremtés különböző módszerei között*. *Mikszáth* előrevetíti a magyar elbeszélő prózát, benne a novellát.

Hubai Gruber Miklós igen helyesen arra a *Mikszáthra* figyel, aki a riportot, dokumentumot építette be elbeszélői művészetébe, novelláiba. *Mikszáth* nyomán a XIX. és a XX. század fordulójának magyar novellistái fokozták a novella líraiságát. Művészetükbe építették az álmot, a víziót, az elmélkedést, később a drámaiságot is. Mindennek elébe dolgozott *Az a fekete pont* írója is, aki a cselekmény viszonylagos fontosságát vallja, a hangsúlyt a feltűnő fordulatra és annak következményére teszi. A novella *egyközpontúsága és egyenes vonalú szövegszerkesztési jellege is erre utal*. Fölütésre rimelő zárással, az önmagába forduló, önmagát keretbe foglaló címadás, fölütés és zárás révén. A témaválasztás, a fabula (az időbeli és okozati sor, vagyis a történet) a mikszáthi *anekdotikus narratív novellatípust* igényli. A narráció, a dialógus és a szereplők reflexiói jelen idejűek. A novella befejezését tekintve figyelhető meg: a jelen idejű indítást követően az elbeszélői múlt közbeiktatása, a történés idejének sűrítése, hatása a főhős sorsára, összeomlására.

Hubai Gruber kiváló riporter, jó szemmel vesz észre apró, megírni érdemes témákat, s ha némelykor kistörténeteiben nem is lép túl a pillanatnyi látlelet rögzítésén, az adott helyzet, gondolat, impresszió figyelmeztet: a kicsiny dolgok is fontos részei lehetnek egy nagyobb emberi értékvilágnak. Ha a befogadás viszonylatában szemléljük az elbeszélést, és narrációként létrejövő folyamatként fogjuk fel – amint ezt *Dobos István* teszi –, akkor az elbeszélés-technikai alapelvet tekintjük irányadónak és leíró jellegű megnevezésekkel dolgozunk. A kritikai gondolkodásban megjelenő *értékelő elvek* szerint *Hubai Grubernél* elkülöníthető az *értékkörzés* fenntartása, kevésbé jellemző az *érték-megújítás* szándéka. Sokat tanult az *anekdotikus novella* típusától, ismeri a *drámai novella* régtől általánosan elfogadott kategóriáját. A *balladisztikus novella* tőle is távol áll, persze, az is igaz, hogy a ballada „prózai testvéréről”, műfaji jegyeiről, kompozíciójáról, előadásmódjáról, világképéről, nyelvéről keveset tudunk. Persze, titok, miképpen valósul meg a „magyar ballada” modellje az elbeszélésekben.

A *lírai elbeszélés*, a lírizálódás prózapoétikai értelmezése *Hubai Gruber Miklós* elbeszélői művészetének fejlődésében folyamatos. Az eseménysorra tudatosan épülő cselekményekben a kinagyító leírás az artisztikus jelleget éppúgy kifejezheti, mint a néprajzi ihletést. Stilizálja a cselekményt. Az életképnek juttat jellegadó szerepet, amikor az élet alaphelyzeteit jeleníti meg bennük.

A pályakezdekő *Karol Guliš* adott fontos ösztönzéseket *Hubai Gruber Miklósnak*, jó jel, hogy mára ezek az inspirációk sugallatokká szelődtek, távolodtak. A szlovák irodalom, benne *Guliš* életszemlélete, hangulata között eddig a hasonlóságokat érezte erősebben, mára már a különbözőségek szembetűnőbbek, és előre mutatóak. A *Szépségverseny* címen egybegyűjtött hosszabb történetek (novellák) mutatják, hogy a magyar novellisztika eredményeinek tüzetesebb megismerése, és tudatos beépítését újabb motivációkkal gazdagíthatja *Hubai Gruber Miklós* szépírói fejlődését.

Altatódal

Témájukat illetően ennek története az előző két könyvben közöltekének folytatását képezik. Bár a novellaíró *Hubai Gruber Miklós* természettudományos képzést kapott (képesítése szerint erdőmérnök), történeteiben változatlanul az ember és emberek közti kapcsolatot boncolgatja, vagy ha még ezt is szűkíteni szükséges, akkor azt hangsúlyozom, hogy nála a szeretet a legfőbb motiváció, ami a tollát vezeti. Lehet egy szereplőnek negatív tulajdonsága, elválhat egymástól férj és feleség, történhet a cselekmény során akár erőszak is, biztosak lehetünk abban, hogy a szeretet, az emberség, a megbocsátás nem marad ki *Hubai Gruber* történeteiből.

„Végül is háromszor sírtam végig minden történetedet. Mert háromszor olvastam el.” – írja a szerzőnek címzett levelében az egykori gimnáziumi osztálytárs, a könyvtárossá és magyar-tanárrá lett *Tekes Rozália*, aki *Kondor Katalin* és *Hámori József* mellett az olvasóknak is ajánlja az *Altatódalt* a borító negyedik oldalán. Mintha csak a Magyarországon élő szlovák nemzetiség hetilapjának riporterét idézte volna, aki azt kérdezte egy interjú során az írótól, miért akar mindig mindenkit *megríkatni*.

Talán az agykutató *Hámori József*, a MTA alelnöke adja meg a választ a feltett kérdésre, aki ajánlásában ezt írja: „*Hubai Gruber Miklós – most megjelent könyvének 23 novellájában – az egymástól eltérő emberi sorsok ábrázolásán keresztül a humánus ma különösen fontos értékeire összpontosít. A történetekben nem filozófiai fejtegetések, hanem egyéni sorsok kiválóan ábrázolt részletein keresztül illusztrálja azt, hogy erkölcs és humánus: elválaszthatatlanok, egyik sincs a másik nélkül.*”

A szerző által oly sokszor emlegetett emberség, szeretet és egymás iránti türelem ma már valóban ritkaságszámba megy. Éppen ezért, ha olyan emberrel találkozunk – akár a könyv lapjain is –, aki jobb, emberibb és szeretetre méltóbb az átlagosnál, hajlamosak vagyunk elérékenyülni, a tetteit megkönnyezni. Könyvajánlásában Kondor Katalin belülről látó, magvas véleményt fogalmazott meg: „*Hubai Gruber Miklós nem először bizonyítja be, hogy kitartóan hisz a »kisemberi« történetekben, amelyek itt születnek közöttünk. Ám többnyire észre sem vesszük ezeket a »hétköznapi hősokeket«.* Rohanunk. *Hubai Gruber Miklós nem rohan. Pedig eredeti szakmája, a rádióriporter mestersége, örökös sietségre kényszerítené. De ő makacs ember, nem hagyja magát. Lát, érez, nem csak néz. A szívbe markoló, gyönyörű történetek meg újból és újból rabul ejtenek, megkönnyeztetnek bennünket.*

S mintha mégsem lenne olyan felszínes, rideg a világ...”

Hubai Gruber Miklós történetei valóban mélységesen érzelemgazdagok, de nem ponyvaízűek, mentesek a giccses sallangoktól. Írásai a mindennapok történéseit beszélik el, még ha szerzőjük válogat is a mindennapok történéseiből. Példát akar rögzíteni, a követendőt, a követésre méltót tárja elénk. Teszi pedig ezt annak egy cseppel sem titkolt szándékával, hogy általa közelebb kerüljön az Olvasó lelkéhez. És ha közben könnyet lát a szemünkben, biztos lehet benne, hogy megérintett, megnyert bennünket a jó ügynek. Mi más ez, ha nem a lehető legnemesebb célja egy kortárs szépírónak?

Külön is meg kell említeni az *Altatódal* témaválasztásáról, hogy a 23 történetből hat kötődik valamilyen módon a karácsonyhoz. Egyesek szerint ez lehet véletlen, mások pedig a szerző vallásos nevelésével hozzák összefüggésbe. Az utóbbit látszanak igazolni az előző kötetekben már tapasztalt, az írásokba rejtett, istenfélő életet tükröző mondatok, személyes hiteli vallomások is.

Hubai Gruber könyv(ek)ben rögzített történeteinek gyakorta ismétlődő színhelyei: a tanya, az iskola, az autóbusz meg a többi is, mind-mind az átéltséget jelzik az olvasónak; azt, hogy ezek a történetek valóságok, még ha azokat a saját bevallása szerint akár két-három eseményből gyúrta is össze a szerző.

A *Tanyakútban* elmesélt gyilkosságról hajdanán a televízió is hírt adott; és – csupán a példa kedvéért – Hajnalka történetét is csak megfogalmaznia, de nem kitalálnia kellett az írónak. Alighanem ez igaz a szereplők személyére vonatkozóan is: a *Professzort* – magától a szerzőtől tudjuk – a Magyar Rádió épületének közelében figyelte meg, de valóságos személy az *Egy-egy csokor vörösróza* dunántúli tanárnője is. (Hubai Gruber neki kínálta föl először a történet elolvasását.) A *fehér csokoládé* cigányasszonyának története ugyan erősen a fantázia szüleménye, de maga a narráció, vagyis az *alkotás elbeszélő része, eleme* személyes beszélgetés során alakult ilyenre. Hasonlóképpen élő valóság, típusalkotó érvényű jelenség *Csibi és Füske*, *A Hinta* Istványa, amint az *Altatódal* Lenuocskája és a szereplők nagyobb részének személye is.

Mindezért gyakorta előfordul, hogy a megmintázott ember már a könyv megjelenése előtt elolvashatja a róla szóló történetet. Tekes Rozália tanúsítja, hogy van is rá bizonyíték, hogy milyen reflexióval: „*Megrendítően szép ez a könyv. Apró kis történetek, már-már balladistikusak. Hőseik, az esendőket, a megtévedteket is a szívünkbe zárjuk, mert életük legnehezebb pillanatában a szeretet ad erőt a továbblépésükhöz. Személyes ismerősünk valamennyi: némi-lyikük, mintha a gyerekkoromból bukkant volna elő. Egy szomszéd, egy távoli rokon vagy régi osztálytárs. Ki a legkedvesebb? Nem lehet választani. És nem lehet el nem olvasni a könyvet, az elejétől a végéig. A történeteken túl különös gyönyörűség izlelgetni azt a sajátos nyelvet, amelyen a szereplők beszélnek. Szavaik egyszerűek, ízesek, tele érzelmekkel. A szép szót, tiszta*

emberi hitet, őszinte érzést szomjazó olvasónak üdítő lehet ez a kötet, mint a vízért sóvárgónak a tiszta forrás.”

Bibó István szerint „*Demokrata, aki nem fél.*” Rejtő Jenő szerint pedig „*Csak az nem fél, akinek nincsen fantáziája.*” Nem baj, ha egy kicsit félni fog a novellaíró Hubai Gruber Miklós, és jobban szabadjára engedi fantáziáját, még bátrabban vállalja tehetsége iránt érzett felelősségét. Biztosan segít szépírói fejlődésében a szabadabb, színesebb, alkotói képzelet, hogy a minden kezdetnél nehezebb folytatásban új, újszerű oldalról tudja majd látni, láttatni, megjeleníteni alakjait és elbeszélni a velük történeteket.